

ÉRTESÍTŐ

PARIT

TELJESSÉGÜGYI ÉRTESÍTŐ 7. SZÁM 1991. NYÁR ÁRA: 89 Ft

Vainik

Kedves Harmadik Part!

Forr a világ körülöttünk. Minden változik, tombol a szabad rabláson alapuló versenyos kapitalizmus, az infláció ki tudja már hogy hányadik X-be lépve vágat a fejünk felett, a totális és kíméletlen versenystratégiák az élet minden területén véres áldozataikat szedik.

Polarizálódunk. A versenytűrőbb lelki alkatúak beszállnak és egyre nagyobb vagyona, hatalomra tesznek szert, a törekenyebbek, békésebbek pedig kiszállnak. Őket (magunkat) szeretném most megszólítani.

Bors Mari Tápióbicskéről üzen, Piros Sajtószemléjében anarchista közösségalapításról olvashatunk. Vágottpusztá embereiről még a LEV-LAP-ban hallhattunk, nos, köszönik szépen, ők is megvannak, átvészelték az elmúlt emberöltő lelki, szellemi, fizikai terrorját. Mozgolódik a Galgafarm, Zaja Peti zöld körzászlója alatt seregek gyülekeznek, Jávor András a Kék-zöld bolygóban ad hírt zselici biofarmjáról.

Divat lett ökofalut alapítani?

Azt hiszem, a falvak öko-ságát illetően nem sok a nézetkülönbség, és talán nem is ez a lényeg. A természetkímélő élet és gazdálkodási módszerek magától érteődőek, de itt többről van szó, a másság, a kiszállás jogáról. Tegyük fel a kérdést: ha már megszülettünk, mi az, ami a miénk? Az életünk? De mit örököltünk? A nyelvünket, a tudatunkat, a kultúránkat? Mit teszünk érte, hogy fennmaradjon, és mit tehet az, aki alapjaiban hamisnak, megfordíthatatlanul züllöttnek, és megtisztíthatatlanul mocskosnak látja a társadalomnak, országnak, gazdaságnak nevezett piac-teret? Hová meneküljön az, aki felé minden irányból fegyverek szegeződnek, vagy akinek hadseregnyi keresztbetett láb nyirbálja meg a szabadságát? Hol van az a talpalatnyi vagy kapányi föld, amely ápol és eltakar?

Hé, politikus urak, miénk a föld, az ország és ne akadályozzátok meg, hogy ki-ki elfoglalja a maga kilenctized hektárját!

*Kiszálltunk, elmentünk és nem szeretünk még vendéggént sem visszajönni. Nem az isten háta mögül szólunk, hanem az Isten színe előtt, az Isten tenyeréről. Mit itt most újra tanulunk lélegezni, élni, szeretni. Itt minden más, minden hiteles, minden tiszta. Itt ringanak a mezők, suttog-
nak a fák, szellődek a lankák, mélykék az égbolt, éles a szél...*

Vannak persze mások is, akik hasonló gondolattal foglalkoznak. Kelj fel Rózsa Sanyi ott Kölnben és ne a kispadról kiabálj, hanem gyere haza. Kedves Ungár Klára, azt üzenem, hogy kár megvárni a (más) világhiállítást, most azonnal indulni kell. Kedves Mindnyáján, akik miközben érdeklődve figyeltek, minden energiátokat a megtelt hócipőtök kiürítése köti le, lépjete ki inkább belőle, de a legjobb, ha mezítláb vagy meztelen jöttök, éreztétek minél hamarabb a mi Magyarországunkat.

Kedves Harmadik Part, sajnálattal közlöm, hogy nem érek rá, sürgős élnivalóm támadt. Nem adtam semmit sem fel azokból, amit együtt akartunk, ma is ugyanaz a hitünk – egy kivétellel. Nem hiszek többé abban, hogy a Városban akármilyen értelmes tevékenységet lehetne folytatni. Majd ha igazat adsz nekem, ha felkeltél és utánam jöttél, akkor újra egyesülünk.

Kilián Imre

7478 BÁRDUDVARNOK

Visnyeszéplak 398.

- 4 Erwin Chargaff
EGY ÚJ „MEGVÁLTÓRA” VAN SZÜKSÉGÜNK
Matthias Greffath interjúja a 85 éves, „Kasszandra”-hírű német-amerikai biokémikussal
- 11 Kiszely Károly
KELETI SÉMÁK UTÁN...
A polgári demokráciák ökológiai impotenciájának az az oka, hogy intézményes biztosítékaik rendszerének fejlődése — környezetvédelmi vonatkozásban — messze elmaradt a rendszer egészének szerves fejlődésétől.
- 16 Bartos Tibor
ÉLŐ VIZET
Amióta a folyószabályozások múlt századi műve elkezdődött, Magyarországon a kultúr mérnökök képzése folyamatos. Köztük a vízeseké. Miért ne bíznanak magunkat rájuk, amikor fenyegető vízhiány támad?
- 22 **TÁRSADALMI JELENTÉS VIZEINK ÁLLAPOTÁRÓL**
- 24 Pintér Tibor
AMIT TUDNI ILLIK... AZAZ MIRŐL ISMERÜNK FEL EGY BÁLNÁT?
Nélkülözhetetlen tanácsok utazók számára.
- 28 Tana-Kovács Ágnes
A BAGOLY...
- 28 Paulinyi Tamás
A CSILLOGÁS
- 29 Halász Tünde
ÁLMOMBAN...
- 30 Kahlil Gibran
A PRÓFÉTA
- 40 Olty Márta
A TEREMTÉS REJTÉLYE: AZ ÁLLATI SORS
Az Úr haragja az embereket és állatokat egymás prédáivá teszi. Mivel érdemlik meg ezt az állatok? Mi közük lehet az ember bűneihez?

51 Balácsi György
„A VILLANYKÖRTE, NEM SZALMALÁNG!”
(Sebeők János: *A lázadó Bioszféra*)

53 **BÉKÉT A FÖLDDEL**

54 **SINTÉRTELEP**

56 **EZ VAN**
Gaia-hírek

58 Rudolf Steiner
ANTROPOZÓFIA I. előadás

Amit ma mondani akarok, az néhány dolog annak a jellemzésére, hogy ez az agnoszticizmus, ha hatalmába keríti az emberi lelket, hogyan hat az egész emberi életre.

64 Székely György
A MODERN SZELLEMI KÖZÖSSÉG

Semmi sem információ abban, ami meditatív, semmi sem tényállások leírása, hanem minden feladat, ...

66 László Ruth
(Héjjas István: *A modern tudomány és a keleti bölcsélet*)

68 Sarah Eno-Dave Treanor
**KONFLIKTUSOK MEGSZELIDÍTÉSE
KISKÖZÖSSÉGEKBE**

Az érzéseket csak érezni lehet, megoldani nem, míg a felmerült problémákat, viselkedési nehézségeket képesek vagyunk megoldani.

74 Dombi Tibor
ÖKONÓMIA VAGY ÖKOLÓGIA?

76 **A CSALÁD ALAPÍTVÁNY**

79 **MEGKEZDEM AZ ÁTKELÉST**

GRAFIKÁK: Vácsi András

MUNKATÁRSÁK

Bartos Tibor
Halász Tünde
Maurer György (főszerkesztő)
Simonyi Gyula
Tolnay Imre
Tóth Csaba

Megjelenik: Tavasszal – Nyáron – Ősszel – Télen.

Kiadja: Harmadik Part Alapítvány

H-1124 BUDAPEST Németvölgyi út 120. Tel.: 115-4430

Számlaszám: MHB 323-10528

Terjeszti a Magyar Posta és számos könyvesbolt (TÉKA, Művelt Nép)

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Vezető: Burány Tamás

A Harmadik Part által közölt anyagok tartalmi torzítás nélkül szabadon közzelhetők a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén értesítést vagy tisztelet-példányt.

The materials published by the THIRD SHORE can be re-published free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for notice or complimentary copies in case of re-publication.

Felelős kiadó: Maurer György

ISSN: 0865-3704

Az olvasók támogatásával készült.

Erwin Chargaff

EGY ÚJ „MEGVÁLTÓRA” VAN SZÜKSÉGÜNK

Matthias Greffrath interjúja a 85 éves,
„Kasszandra”-hírű német-amerikai biokémikussal,
a kölni W3 tévében, 1990. okt.20-án.

M. GREFFRATH: Erwin Chargaff úr! Ön 1905-ben született, Bécsben kémiát, Karl Kraussnál művészetet és nyelvet tanult, 1928-ban pedig áttelepült az Egyesült Államokba, ahol DNS-kutatással foglalkozott. Ez vezetett az ún. Chargaff-szabályhoz, ami a DNS-t főlépítő bázisok arányát adja meg.

Ez volt az az alapvető felfedezés, ami később Watson és Crick jóvoltából a DNS kettős spirális szerkezetének és az öröklődés anyagának, a génnek a felfedezéséhez vezetett. Időközben azonban, Ön szakterületének szigorú kritikusaként vált. Mint mondja, Ön életében két végzetes áttörésnek lehetett szemtanúja: az atommag fölnyitásának és a sejtmagba való behatolásnak.

E. CHARGAFF: Ahogy mondja. Én két mag szétzúzásának voltam tanúja: az atommagénak és a sejtmagénak. A tudomány a még a görögök által „oszthatatlannak” nevezett atomképnél megállt. Úgyszintén a negyvenes évek elejéig a sejtmag osztódásának és növekedésének leírása tekintetében. Ezt követően azonban a természettudományok átlépnek egy demarkációs vonalat, egy vízválasztóhoz érnek: a leíró, magyarázó tudományok elemző, agresszív tudományokba csapnak át. Az intellektus figyelmének lassú ébredését a természettudományok iránt 1740-1750 táján figyelhetjük meg. A kritikus átmenetig mintegy 200 év telik el, mialatt a természettudományok megpróbálják olyan pontosan leírni a természeti jelenségeket, ahogy csak tehetik. A régi tudósgárda még megelégszik annak leírásával, rendszerbefoglalásával, amit szemük, avagy meghosszabbított szemük – mikroszkóp stb. – lát. Az áttörés a Manhattan-projektumnál kezdődik – egyébként még a régi gárdával –, azzal a meggyőződéssel, hogy a természettudományok nem azért van-

nak, hogy megmagyarázzák nekünk a természeti jelenségeket, hanem hogy azokat megváltoztassák.

M. GREFFRATH: Ön tehát ezt a változást 1870-1940-re teszi. Gondoljon azonban a Bibliára: „Töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá”, illetve Bacon-re, Descartes-ra, az újkor kezdeményezőire.

E. CHARGAFF: Igaza van. Nyilván én még egy romantikus természetszemlélet rabja lehettem, sok tanárom volt, magam is tanítottam, s közben úgy találtam, hogy több tudomány egyik tulajdonsága egyfajta tisztelet, félelem volt a természet belseje előtt. Akkor még megelégedtek a természet körvonalainak óvatos leírásával és óvakodtak mélyebbre hatolni. Ahogy gondolja, igen, a Biblia ad egyfajta utasítást a természet használatához, birtokbavételéhez, de nem az emberek leigázására. Gondolom, az ember korábban önmagát is a természethez tartozónak vélte. Földidézhetjük Kierkegaardnak a világgal való gúnyos dacolását is, amikor a kutatás valamennyi formáját elveti. 1848-49-es naplójegyzeteiben megjósolja: ha a természettudományok így folytatják, az az emberiség végéhez fog elvezetni. Kierkegaard a mikroszkópban – a biológusban – és a teleszkópban – az asztronómusban – látta a kiindulást ehhez. Ő úgy vélte, az ember csak addig nézzen, ameddig a szeme ellát, nem kell magát élesítenie, fölfegyvereznie. Igen, azt lehet mondani, az összes tudományok Galileitől kezdve a tilosba hatoltak.

M. GREFFRATH: A kritika olyan régi, amilyen messzire csak visszatekintünk. 1560-ban Montaigne azt mondja, ne nyúljunk tovább, mint ameddig a kezünk ér. De nem találunk mégis fokozatokat? Karl Marx int, hogy egy elszabadult és gátlástalan gazdaság az, ami a vesztün-

„Igen, a kegyetlenség és a rombolás elemei nyilván a mi tudományainkban is ott fészkelnek. Azonban gondosan el vannak rejtve a „nemes hivatás”, az emberiség javát akarás, egészségmegőrzés, a rák legyőzése stb. fátyla alá!”

ket okozza. Nem kellene azt mondanunk, hogy önmagában véve a tudomány ártatlan, csak egy, a gazdaság uralma alá került, kétszer föloldozott tudomány a valódi veszély?

E. CHARGAFF: Az egyik tette lehetővé a másikat. Úgy hiszem, ha nincs a II. világháború, 80 évbe telt volna idáig eljutnunk, az 1928-as depresszió előtti tempóval.

M. GREFFRATH: De eljutottunk volna?

E. CHARGAFF: Eljutottunk volna. Egyszerűen azért, mert a feltételezés, hogy az ember valaha is megelégszik azzal, amije van, téves volt. Meglehet, jómagam valamivel kevesebbel érem be, mint az átlag, de ez az átlag föltétlenül egy olyan zöld ágra akar vergődni, amiről nem tudjuk, hol van, hogyan néz ki, és hogy zöld-e egyáltalán. A keresztény Európa mindenestre idáig eljutott volna, a távol-keleti népekről ezt nem állítanám. India, Kína óriási vallási és filozófiai hagyománnyal, irodalommal rendelkezik, legalábbis Kína, úgy hiszem, keresztény befolyás nélkül nem jutott volna mai állapotába. A korai középkor Kínája vegyészettel, tudományaival pl. közel volt ahhoz, hogy a gőzgépet létrehozza. Mégsem tették! Valahogy pontosan érezték, hol kell megállniuk. Különbön jöhetnek már 1700 körül arra a szintre jutnak, ahol mi vagyunk ma.

M. GREFFRATH: Egyik tréfáját a kétféle emberről komolyan veszem. Egyszer egy neves biológust faggattam erről. Ő úgy véli, valószínűleg genetikailag adott, hogy az egyik fajta a *benső* felé törekszik, a másik viszont megelégszik a *felszínnel*.

E. CHARGAFF: Nem, én nem hiszem, hogy lelki tulajdonságok a genetika függvényei lennének. Tagadom ezt, meglehet nincs igazam. Valószínű, hogy nincs igazam. Mechanizáló címkét ragasztani mindenre, ez ahhoz vezethet, hogy később a természetben olyan felosztásokat vélünk látni, amit mi magunk vezetünk be. Egy raszter, egy modell nyomán dolgozunk, amit a természet egyik kivágására fektetünk. Bár igaz lehet, hogy van egy mérnök típus és egy vallásos-filozófikus típus. Jómagam az utóbbi kisebbséghez tartozom, ennek már idejekorán tudatában voltam. Pl. mindig jóval több szépirodalmat olvastam, mint szakirodalmat. Ismerek sok kollégát, akik egy általános könyvtárban nem tudnak mihez kezdeni.

M. GREFFRATH: Mégis, mitől van ez? Nevelés?

Jobban érvényesül egyeseknél a nyugati technikai civilizáció szelleme? A szülői ház fészkelemege?

E. CHARGAFF: Egy ellenállás-szellem. Lukiánosz egyik szép versében az áll, hogy Cato mindig a vesztesek oldalán állt. A győztesek menjenek máshová. Én ehhez az előbbi kisebbséghez tartozom. Amikor láttam, milyen „sikeressé” válik a gén-barkácsolás, ösztönösen elhúzódtam tőlük. Pedig, higgye el, óriási ösztöngereket kaptam volna.

M. GREFFRATH: Ez a géntechnológia nem egy ösztönös cselekvés, mint minden gyereknél, aki a növényekkel beszél, állatokat cirógat, mígnem egyszer kibebezi az első cserebogarat?

E. CHARGAFF: Igen, a kegyetlenség és a rombolás elemei nyilván a mi tudományainkban is ott fészkelnek. Azonban gondosan el vannak rejtve a „nemes hivatás”, az emberiség javát akarás, egészségmegőrzés, a rák legyőzése stb. fátyla alá!

(Chargaff nevet) Mondvaccinált fogadkozások!

M. GREFFRATH: Vigyük át ezt a molekuláris biológia jelenére. Ön túlnyomórészt az USA-ban él. Ott már 2-3 éve fut egy óriásprojekt a HUGO (Human Genetic Organisation) szervezésében. A feladat: az emberi genom (egyszerű kromoszómaszámú génkészlet) mintegy 3,5 milliárd elemének azonosítása, hogy aztán, a projekt vezetőjét James Wattson idézve, azt mondhassuk: „ez az ember”. Mit tartunk erről a kijelentésről?

E. CHARGAFF: Azt hogy tökkeltűt. A tudomány korifeusainak szellemi mélypontja! Mert nézzük csak: 1/ mi is az emberi genom? Valószínű, hogy annyiféle genom van, ahány ember; és 2/ ezt a „könyvtárat” senki olvasni nem tudná, annyi könyv lenne benne! Legfeljebb komputert. Kromoszóma-elválasztási rendszert nem ismerünk, még csak azt sem tudnánk megmondani, hogy ez a genom a 23., emez a 22. kromoszómában van. Nézze, ez egy egész sereg kutató racionalizálási törekvése, értsd pénzelési terve. Vegyük pl. a genfi CERN-t. Egy armada közepszerű fizikus talált itt magának tevékenységet. Tehát ez egy módszer, hogy a kutatóknak állandó munkahelyet biztosítsanak. A társadalom nem hajlandó kutatást pénzelni, ha nem magyarázzák meg neki, mire jó az egész. A társadalom kész arra, hogy egyete-

„Alapjában véve most alakul egy új amerikai emberkép, mely szerint minden – vagy majdnem minden – csupán biológia.”

mi tanárokat közepszerűen fizessen, de nem a kutatókat, akik nem képesek valamit is ígérni. A biológia az atomfizika „sikere” után évekig kutatott hasonló tevékenység után, mint a részecskegyorsítás, ami a végtelenségig futni fog. 20 év után majd azt mondják, még 30 év kell stb. Itt, ebben az óriásprojektben is számtalan kémikus és biológus évekig fog majd szorgoskodni, mint a hód, hogy fölfedezzenek valamit, ám hiányzik a vezérlő szellem, aki mindezt olvasni és összefoglalni tudná.

M. GREFFRATH: Ezen szakemberek ezrei azonban nyilván nem úgy hiszik, hogy egy nagy, kutatómunkahely-szerző családi akció részesei, hanem ott lebeg előttünk a cél: új emberképet alkotni. A san diego-i konferencián, ahol a projektet bejelentették, azt mondták, hogy ezidáig gyógyíthatatlan betegségeket lehet majd gyógyítani, és leküzdeni a hajléktalanságot, az alkoholizmust – amennyiben ezek genetikai, pszichotikus alapúak –, stb., stb.

Alapjában véve most alakul egy új amerikai emberkép, mely szerint minden – vagy majdnem minden – csupán biológia.

E. CHARGAFF: Tömegpszichózis... Az történik, ami az ördöggel Münsterben. A megvalósíthatóság pszichózisa. Egyáltalán: nem minden megvalósítható, és nem is kívánatos, hogy megvalósítható legyen. Egész „széptő” intézetek – „corporations” – csak azon dolgoznak, hogy leplezzék, amit nem kellene leplezni. Egyszer föl fogunk ebből ébredni. Egyelőre azonban kétségkívül így megy majd tovább, semmi eredményt nem látunk majd, ezt tagadni fogják, mert publikálni mindent lehet. Milliárdnyi kötetet megtölteni haszontalanságokkal, ami soha senkit nem fog érdekelni. Nézze a mi civilizációnk, ameddig visszatekinthetünk, alig 5000 éves. Az atomhulladék, amit most visszahagyunk, sugározni fog még 10-20-50 ezer évig is. El tudok képzelni olyan civilizációkat, amelyek majd időben kétszer-háromszor annyira lesznek előttünk, mint ma tőlünk a sumérok, és mindarról, amit ma tudunk, ők semmit, de semmit nem fognak tudni. Hogy mást tudnak-e majd, azt nem tudom. És azt fogják látni, hogy valamiféle megrepedt sóbányákból (i.e. atomhulladék-tárolókból) valami rájuk ömlik, ami beteggé teszi őket. Ez a jellemző a mai tudományra; felvesz egy kölcsönt a távoli generációk számlájára, egy váltót. Mi történik, ha a váltó esedékes lesz? Mi akkor már nem leszünk.

M. GREFFRATH: Mint Ön mondja, ma két nagy ösvényt figyelhetünk meg a biológiában: a molekuláris biológiát és az evolúcióbíológíát. Ez utóbbi szerint a biológiai örökség határoz meg bennünket, s mi tulajdonképpen nem vagyunk más, mint a neandertháli, avagy a 10.000 éves ősember, aki biológiailag már nem ér föl tetteihez, mindig olyan dolgokat teszünk, aminek következményeit már nem láthatjuk be, hogy valójában az ember érzékszerveivel tovább nem gondolkozhat, mint ameddig a keze ér és a lába viszi. De sajnos most olyan szerzők vannak, amelyekkel olyan dolgokat tehet, amit ember soha nem tehetett. Helyes ez a tézis?

E. CHARGAFF: Igen, legalábbis részben. Az ember kevésbé érett, mint valaha. Nézze, ez a végzetes csörtetés az ún. innovációk után, rettenetes fölgyorsuláshoz vezetett. Kedvenc példám, hogy az elektromosság föltalálásától az első elektromos művekig több mint 200 év telt el, míg Hahntól és Strattmantól Hirosimáig – az atommaghasítástól a tömegpusztításig – csupán 7 év kellett! Ez egy törés az evolúció történetében, amit Darwin nem láthatott előre.

M. GREFFRATH: Ez nem egy ellentmondás a biológiában? Hiszen éppen most történik egy paradigma-váltás, amikor a biológia, mint világértelmező tudomány az összes társadalom- és bölcséleti tudományokat félretolja, s mint vezérkép érvényesül – a gonosz időkben világnezetet mondtak volna –, tehát éppen a biológia a remény! Vagy nem azt kellene mondanunk, hogy nem bennünk, biológiai adottságainkban leledzik a hiba, hanem a módszerben, ahogy önmagunkat társadalommá szervezzük? Miközben a „ki a mi?” kérdésre is választ kéne adnunk.

E. CHARGAFF: Nem hiszen, hogy isten, vagy az evolúció adta, hogy ezt az óriási tudományos apparátust fönn kell tartanunk. Az egyiptomi papság jól tudott évszázadokig élni abban a hitben, hogy ha nem motyognak, a Nílus nem önt ki újra. Mi is mindnyájan hivatalosak vagyunk egy ilyen „szent motyogásra”, ami a rákot majd meggyógyítja, az élettartamot meghosszabbítja, még a halált is kikapcsolja – ezt hangosan még senki nem mondja, de gondolnak rá. Úgy hiszem, ez a túlmechanizált emberkép téves. Az elkövetkező időkben – ha lesznek ilyenek – föl fogják ismerni, hogy ez egy szörnyű tévedés volt... Génmértezés, gén-transzplantáció mindez csupán agymanipuláció, etetés. Kü-

lönbséget kell tenni aközt, amit a publicitás elér, és ami valójában történik.

- M. GREFFRATH: Gondolja, hogy sok minden nem fog megvalósulni, amit ígérnek?
- E. CHARGAFF: Pontosan. Hiányzik az általános verifikáció, ezeknek a „sikereknek” a megerősítése. Nap mint nap olvashatunk örületes operációkról, több szerv egyidejű átültetéséről, sziámi ikrek elválasztásáról 28 órás marathoni műtéttel, stb, stb., de senki sem kérdi, mi történik azután? Meddig élnek ezek a páciensek? Vagy talán már eltemetve viszik ki őket a műtőből? Igen, többször javasoltam egy verifikációs iroda sürgős létesítését, amelyek a sajtóban nagy dobra vert tudományos állításokat ellenőriznék, követnék, megerősítenek vagy elvetnék.
- E. CHARGAFF: Nézzük most a molekuláris biológiát. Új diagnosztikai lehetőségekről van szó. A jövőben például a „génszűrés” folytán az orvos egyetlen egy sejtből ki tudja majd olvasni, hogy teszem azt, ez a húszéves fiatalember óvakodjék, mert génje szerint alkoholizmusra hajlamos, veséje is gyenge, 50 évesen szívinfarktus éri, és ne vegyen el hisztérikus nőt feleségül. Mi ebben a megelőzéses diagnosztikában a rossz?
- E. CHARGAFF: Minden. Úgy hiszem, a világ szenvedéseinek összességét – most a filozófikus típus beszél belőlem – nem lehet megváltoztatni. Az emberek mindig éltek, ahogy éltek, voltak mindig boldogok és boldogtalanok, betegek és egészségesek, hosszú és rövid életűek. Én a sorsot nem akarom megszüntetni, ha rajtam múlna, mehetne így tovább az élet. Ha nekem valaki 18 éves koromban megmondja, meddig fogok élni, nem lett volna ínyemre. Láttam ezeket a terveket, amelyek szerint valamiféle végleges jelentés alapján érettségiző fiatalok várható élettartamát fölmerik.
- M. GREFFRATH: A orvosok azt mondják, ez nem lesz más, mint egy kiterjesztett megelőzési vizsgálat, melyen emberek vesznek részt, mint én – Önről nem tudom...
- E. CHARGAFF: No, én aztán nem nagyon. Nézze, én sok orvost ismerek, de igyekszem magam – ami a diagnosztikát illeti – távortartani tőlük. Nem, nem hiszem, hogy ilyesfajta szolgáltatások által az emberek boldogabbak lesznek. Azt lehet mondani, minél több orvos, annál több beteg és nem fordítva! Hiszen ebből élnek, a betegség, a termékük. Látja, én már csak egy ilyen tiroli hegyiparaszt vagyok, enyhén meghülyült, de mindig napsütötte.
- M. GREFFRATH: Ezt nem óhajtánám kommentálni, de ez lényegében nem egy alapvető vétó a modern tudományok ellen? Legalábbis mai állapotukban?

- E. CHARGAFF: A tudománynak korántsem vagyok az ellensége; a kevés támogatás mellett vagyok. Úgy gondolom, a társadalomnak mindig megvan a lehetősége, hogy a zsák száját szűkebbre fogja. Maga a tudomány valójában egy csodálatos dolog! Vegyük csak a szerves kémiát. Ha végiglapozunk egy tankönyvön, mennyi sokrétűség, bámulatos kapcsolatok, kombinációk, az atom-építészet remekei, amit a szellem létrehozott! Milyen sok vegyületnek megvan a receptje, meg lehetne csinálni... De ha megnézzük, mi folyik nagyban, azt látjuk, hogy bizonyos társadalmi nyomás hatására félrevezetés történt: minden megállíthatatlanul növekszik, pl. a beláthatatlan nemzetközi intézmények szövevénye. Ez nem lehet a tudomány föladata.
- M. GREFFRATH: Ön a tudomány és a gazdaság közé egy zsilipet építene?
- E. CHARGAFF: Úgy bizony! Ha visszatekintünk, úgy találjuk, hogy a régi kutatásoknál gyakran az ipar éltette a tudományt. Ma fordítva van: a gazdaság él a tudományból, amennyiben minduntalan új termékeket módszereket, eljárásokat, stb. szór rá.
- Ellenőrző mechanizmusokat kell ismét beépíteni? Forradalmi vállalkozás!
- E. CHARGAFF: Gondoljon arra, hogyan él majd itt 15 milliárd ember! Bizonyos mértékű – bölcséleti, vallásos – aszkézis nélkül nem fog menni! Ezt az aszkézist a SZU-ban a legcsúnyább formában láttam megvalósulni. Igen, hát nem volt elég zsebszámológjuk, videójuk, kis, szürke autók voltak, de nem értem, miért muszály nekünk mindig a „jólét” csúcsán létezni?
- M. GREFFRATH: Tehát egy NDK a mi jövőnk, minden növekmény és hosszú sorok nélkül, de minden szürkében?
- E. CHARGAFF: Ezt kell megvizsgálni. Különbözően egy ponton, ha az élelem fogytán, mindnyájan eltűnünk, mint ahogy ilyesmi gyakran előfordult az evolúció során más fajknál. Tudományosan munkálkodunk – saját likvidálásunkon.
- M. GREFFRATH: Igen ám, de ezek a kívánalmak és alternatívák, hogy mindent kicsiben, a kis-közösségek, el a nagy struktúráktól, sok zöld – ezek szépek ugyan, de mindezt nem fogja-e egyszerűen eltíporítani az óriási fejlődés, a tömegek által létrehozott nagy struktúrák, a fékezhetetlen hatalom és gazdaság?
- E. CHARGAFF: Sajnos ... Mennyi nemes ember ügyködik a környezetvédőknél, a Greenpeace-nél, a Föld Barátai, stb. de ez a piciny hatalom, hogy eltörpül a döbbenetes általános presszió emelkedésével szemben! A jólét evangéliuma,

amit most prédikálnak, hogy minden embernek legyen meg, ami megszerezhető, nevetséges, hiszen ezt rengetegen nem tehetik. Gondoljunk az újsághírekben az etiópai éhező tömegekre, vagy a szudániakra. Gyűjtenek egy kis pénzt, azzal talán megmentenek néhány csecsemőt, dehát mindez nevetségesen kevés.

M. GREFFRATH: Dehát mit mondjon a civilizációkritikus ezeknek a nemes embereknek? Menjenek az erdőbe, úgy sincs semmi értelme? Avagy netán azt, hogy kaparintsanak hatalmat?

E. CHARGAFF: A hatalmat még nem látom. Pedig jó volna, mint az őskeresztények, biztosan lehetséges, hisz az is egy gyönyörű világ lett volna, nemde? Mindenesetre az igények megvolnának, csupán a kivitelezési lehetőségek zsugorodnak egyre.

M. GREFFRATH: Tehát semmi evolúció-kényszer?

E. CHARGAFF: Egyáltalán nem hiszek az evolúcióban, habár ezért kidobnának az akadémiáról, amelynek tagja vagyok. Ez egy gyönyörű munkahipotézis volt biológusok számára, és bizonyára sok minden helyes benne. De legalábbis a szociál-darwinizmust, annak szükségességét elvetem. Mármost ezt alkalmazni a tudományokra, mikor azok épp azon vannak, hogy az evolúciót fölgyorsítsák, félretolják, fölszámolják ezt nem látom helyesnek.

M. GREFFRATH: Az Ön kollégái azt mondják, német költőket idézve „Das Schwert was geschlagen hat, heilen kann” – kutyaharapást szőrivel, azaz, azzal segítsük ki magunkat a dilemmából, ami belejuttatott minket vagyis a tudományokkal.

E. CHARGAFF: Meg lehetne próbálni, de a pénzést csökkenteném. Elképzelhető, hogy bizonyos tudományok enyhítenék a károkat – de igazolni sosem igazolhatják önmagukat.

M. GREFFRATH: Biológusokkal való beszélgetések kapcsán ilyeneket hallok: az emberi IQ-t képesek leszünk úgy megemelni, hogy az ember fölfogja a mai világ komplikáltságát, rezisztenciát építünk fel káros gázok ellen, a társadalmat nem változtatjuk meg, de az immunrendszert megerősíthetjük, hogy ezt a társadalmat kibírja, a SCIENCE kiadója ily módon akarja a hajléktalanságot megoldani, stb. Itt nem valamiféle brutális technokrácia jeleni be magát?

Ez Heidegger tézise.

E. CHARGAFF: Legalábbis fölületesen. Hogy szükségképpen ilyesmi jönne, azt nem tudnám megmondani. Nézze, én egy neoprimitív ember vagyok, azt mondom, hogy a tudományos üzemet kell megfékezni, mértéket kell szabni. Ha jön hozzánk egy fiatal ember, hogy ő ezt a

problémát 3 év alatt megoldja, mondjuk neki azt, hogy 25 év alatt. Nem szükséges gyorsabban. Kevesebb pénzt kapsz, de lesz egy szép korszakod. Ez az, amit az első világháború előtt nem láttunk, leszámítva a vilmosi Németországot. Amikor én dolgoztam, mi nem törekedtünk arra, hogy egy problémát 5 hónap alatt oldjunk meg, eltarthatott 5 évig is. Mindig lassan, de alaposan és szépen dolgoztunk, mindenki megkapta a maga pénzét, és hiszem, boldogok is voltak. De nézze meg ma ezt a képtelen hajszát az egyetemeken! Ezek a fiatal emberek többet dolgoznak a szabadalmi hivatallal meg a kölcsöntanácsadóikkal, mint a hallgatókkal! Egészségtelen. Kóros. Mint a tengerimalac a kerékben.

M. GREFFRATH: Ezek a fiatal nők és férfiak, amikor úgy beszélget velük, mint most velem, mennyiben értenek Önnek egyet?

E. CHARGAFF: Semennyire. És ha igen, az már rossz jel, mert azok rendszerint a kudarcot valólok. Ekkor viszont a megverték prófétája volnák!

M. GREFFRATH: Az ilyen abszolút kritika következménye persze az volna, hogy az intelligencia kivonul a tudományból, és a tudomány egyre ostobább lesz...

E. CHARGAFF: Már is az. Egy olyan jelenséget látunk, ami régen nem volt: a nagyok nagyobbak, mint valaha, a középszerűeknek meg se szeri, se száma. Nincs lehetőség levegőre kerülni. Amikor a tudományban még csupán százával ügködtek, még lehetett, de ebben a tömegben...

M. GREFFRATH: Ön azt mondta: nincs mentség a tudomány számára, a tudomány segítségével, az ilyen szorosokon keresztül nem több és más tudománnyal, hanem kevesebb tudománnyal kell átkelni. Régen így mondták: „small is beautiful”. Azonban ezt az óriási szörnyet nem csupán úgy lehetséges megfékezni, hogy gyökeres, nagy méretű társadalmi változásokra kerül sor? Nincs-e a népességben valami, Frau Müllerben és Herr Schmidtben, ami erre nyomban nemet mond?

E. CHARGAFF: Ennél nagyon pesszimista vagyok. Úgy hiszem, egy új „megváltóra” van szükségünk. Nézze, a helyzet kritikusabb, mint Róma összeomlása előtt. Akkor még hatottak a szekták, az emberek befolyásolhatóak voltak, meg jóval kevesebben is voltak. Ma nincsenek vezércsillagok. Mikor én fiatal voltam, egyikünk Einsteinre nézett föl, másikunk Ghandira, Albert Schweitzerre. Ma? Teréz anya, aztán néhány pop-sztár...

M. GREFFRATH: Maradjunk talán még a messiásnál. Az ún. szocializmus meghíusulásával

- úgy látja-e, hogy a társadalom morális politikai szabályozásának kísérlete csődöt mondott, és ehelyett inkább át kell engedni önmagának, hogy önmagát szabályozza?
- E. CHARGAFF:** Tagadom, hogy a szocializmus meghiúsult, hogy a történelemnek vége van, hogy a kommunizmus nincs többé. Minden él, ami egyszer élt, ne ítéljük túl gyorsan. Egy történelmi sikertelenség még nem mond semmit egy eszmény ellen. Egy idea élhet tovább, és mindig újra fölébredhet. Marx könyveit még nem kell kidobni az ablakon.
- M. GREFFRATH:** Martin Heidegger 1920-30-ban úgy vélte, „csak egy isten menthet meg bennünket” a civilizáció katasztrófájától. Mit jelent ez földközben? Ön egyike a prófétáknak, aki a messiás eljövetelét készíti elő...
- E. CHARGAFF:** (nevet) Bár a frankfurti újság nemrég, amikor a 85-öt betöltöttem, így ünnepezt, próféta korántsem vagyok. Mindig kész vagyok nyilvánosan megszagatni a ruháim. Nem tudnám leírni, leírhatatlan, körülírhatatlan, milyen a „megváltó”. Talán ismét egy vallásalapító, mint legutóbb Mohammed, Luther, Zwingli...
- M. GREFFRATH:** Mi a média... a demokrácia korszakában élünk – a szó megakad az ember torján. Nem lenne egy ilyen messiás a teljes katasztrófa, mert nem lehet majd megkülönböztetni a sátántól?
- E. CHARGAFF:** Lehet benne valami sátáni, hisz Lucifer azt jelenti „fényhozó”. Nem tudom, férfi-e vagy nő, talán a tulajdonságaihoz tartozik a hosszantartó láthatatlanság. Nem fog a tévé képernyőjén megjelenni, mert a tévét már rég elzártuk. Nem akarok üzlettrontó lenni (mosolyog), de ilyen dolgok nem tartanak örökké.
- M. GREFFRATH:** Az autópálya ígérete után most jönnek a molekulárbiológusok, olyan korszakban élünk, ahol pl. az USA lakosságának 60%-a jóváhagyja a génterápiát, mert úgy hiszi, hogy ha az valamit is segíteni tud, miért ne? Most egy ideig ebben az irányban fog menni a dolog. Mi kellene történjék, hogy az emberek – maradjunk metaforikusak – egy messiás fogadására készen legyenek? Készek legyenek egy nagy civilizáció-váltásra?
- E. CHARGAFF:** Egy nagy, általánosan érezhető szükség. Minket unos-untalan győzelmi jelentésekkel etetnek, egy hidegvérű szemlélőnek ezek a győzelmek nem annyira nyilvánvalóak, mert nézzünk csak szét! Valóban aranykor ez? A városok bűzlenek, nincs levegő, az emberek futkároznak jobbról-balra, aztán balról-jobbra, megállás nélkül, éjjel-nappal; ez nem egy boldog korszak, szépirodalom, zene, művészetek átlagosak. Ez egy nyomorúságos kor; ha a régi-ekkel összevetjük, ez csupán egy olyan időszak, ahol az egyén a hasára csaphat és azt mondhatja: „Most jól élek!” Ez nem emberi eszmény! Az emberek egyfajta vákuumban élnek, búra alatt, ami bizonyára nem teszi boldoggá őket. Hogy valaha is boldogok voltak nem tudom; az öngyilkosok száma nem csökkent, az elmebetegségeket nem lettek kevesebben, a kábítószerélvezők száma szaporodik, ami egy kétségkívül szörnyű tünet!
- M. GREFFRATH:** Nem úgy volt a régi társadalomnál, hogy ez a szükség csupán a lakosság 3-5%-ánál érződött?
- E. CHARGAFF:** Ez meglehetősen, de talán befolyást tudtak gyakorolni, jobban és világosabban fejezték ki magukat. Ma mindnyájan zavart emberek vagyunk. Vegye ezeket az államférfiakat. Hogy sajnálom őket, amiért naponta föl s alá szaladgálnak a világban... Ezek kisfiúk, nem látják, milyen kis lyukat akarnak a gáton betömni, miközben mekkorákat nyitnak rajta! Szalmabábuk, tehetetlen figurák!
- M. GREFFRATH:** Mi lett a XVIII. századi eszményképből, hogy az emberi faj megnevelhető?
- E. CHARGAFF:** Lessingben való hitem elvesztettem. Pontosabban az ember megjavítása, – amit e „Biblia” célul tűzött maga elé – nem bizonyítható. Talán kevesebb médialármától, diadalüvöltéstől, jobb odahallgatástól az emberek nevelhetőbbek lennének, de erre kevés a jel. Azt sem látom, hogy az ember szellemi tulajdonságai genetikailag irányíthatóak lennének... jobban hatnak a helyesen választott eszményképek, megfelelő olvasmányok, az elgondolkodás, semmint valamiféle gén-átvitel. Másrészt nem tagadnám, hogy egyes betegségek genetikailag korrigálhatóak.
- M. GREFFRATH:** Tehát itt disztinkváltni kell, kategorikusan mégsem utasítja el ezt az irányt?
- E. CHARGAFF:** Abszolutista egyáltalán nem vagyok, minden utat szabadon hagyok, a tudományt beleértve. Sok szép dolgot el lehet ismerni, ellensége nem vagyok, magam is 40 évig dolgoztam tudományos területen.
- M. GREFFRATH:** Összefoglalva javaslatait: azt mondta, fölülvizsgáló intézeteket kellene alapítani a tudományos ígéretes verifikációjára, zsilipeket a gazdaság és a tudomány közé,

továbbá azt mondtuk, valószínűtlen, hogy politikai hatalmak gyökeres változást kényszerítenének ki, stb. Dehát akkor miért csinálja azt, amit csinál?

E. CHARGAFF: Mondom, ami eszembe jut. Azért hogy „to be on record”, legyen valaki, aki mondta. Ilyenből kevés van, és még csak nem is ebből élek, a nyugdíjamból élek. Nem hiszem, hogy a legcsekélyebb hatást is elérhetem.

M. GREFFRATH: Ön tudja, hogy Kasszandrára nem hallgatnak...

E. CHARGAFF: ...ezt Apolló kente rá!

M. GREFFRATH: Ön előretekint a XXI. századba. Nem hiszi, hogy egyszer mégis megfordulhat?

E. CHARGAFF: Mint mondtam, egy „megváltóra” van szükségünk, kérdés, hogy Jézus Krisztus vagy mítosza ma egyáltalán valamilyen hatást elérne-e?

M. GREFFRATH: Elképzelhető egy messiás mindannyiunkban?

E. CHARGAFF: Hogyne! Nekem nincs elképzelésem a részletekről, de hogy a szükségesség itt van, abban nem kételkedem.

M. GREFFRATH: Tehát semmi „öngyógyítás”, most valami újnak kell jönnie?

E. CHARGAFF: Pontosan.

M. GREFFRATH: Ha szétnézünk, olyasmit látunk, mint pl. a New Age filozófiában, a mértani alakban letaposott gabonátáblákban, hogy kívülről, a Földön túlról várnak sokan valamit.

E. CHARGAFF: Az UFO-romantikát nem osztom. Segítség kívülről? Ez is lehetséges. Ha az erők összefolynak. Ha mindenki a saját bogarát ápolja, akkor lesz pár százezer különc, aki nem sok vizet zavar. Mindnek egybe kell folynia, mint ahogy az iszlám robbanó ereje keletkezik...

M. GREFFRATH: Tehát a kritikának nem szabad kivonulnia a társadalomból?

E. CHARGAFF: Semmi esetre sem. Nem szabad bárminek a végét bejelenteni. A tudományét sem. A történelem végét sem. A szabad piaccgazdaság valószínű, hogy nem a várt „messiás”.

M. GREFFRATH: Hanem?

E. CHARGAFF: Egyike a sok látszatmegoldásnak.

(Fordította napokig: Rózsa Sándor)

Budapesti Telefon Nyelvstúdió

A Család Alapítvány – Irotron Kft. Budapesti Telefon Nyelvstúdiót indít angol, német, francia, olasz, török, arab, perzsa nyelvekből azok számára, akik konkrét cél (pl. külföldre utazás) ill. nyelvtudásuk szinten tartása érdekében fejleszteni akarják beszédképességüket.

Tízszor félórás telefonbeszélgetés ára 1991 Ft. Ez a telefonköltséget is magában foglalja.

Jelenkezés a 112-9430/226 telefonszámon, vagy levélben: 1476 Bp. Pf 40. A tanfolyam díját az MHB 202-10809 számla javár kérjük befizetni telefon Nyelvstúdió megjelöléssel.

A cél kifejezetten a társalgás, a nyelv gyakorlása, hogy a látens tudás készséggé érlelődjön. A telefonbeszélgetés végig az idegen nyelven folyik, az adminisztratív közlendőről is, személyessége pedig közösséget te-

remthet. A félórás beszélgetés nagyobb hányada a tanulóé, a tanár csak kérdez, javít, rávezet. A tanuló meghatározhatja a témakört, és a tanár ebből is készül. Figyeli a kiejtést és a nyelvtani hiányosságokat s aszerint gyakoroltat.

Kezdeményezésünkkel elsősorban a mozgássérült, gyengén látó ill. vak tanárok részére szeretnénk munkát és szakmai érvényesülést biztosítani. Nagymértékű tanulói igény esetén azonban szívesen foglalkoztatunk munkanélküli, nyugdíjas vagy aktív nyelvtanárokat is. A tanulókat színvonalas oktatással és személyes ráfigyeléssel szeretnénk szolgálni.

A jelentkezőket a koordinátor beosztja a tanárokhoz. A tíz félórás beszélgetés időpontját már a tanár egyezteti a jelentkezővel. Mindig a tanár kezdeményezi a hívást.

A szolgáltatást igénylők és további oktatók jelentkezését várjuk.

Kiszely Károly

KELETI SÉMÁK UTÁN...

Az ép környezethez való jog gyakorlati garanciái

A kommunista rendszer megbukott. Egyetlen valóban saját „vívmánya” sem maradt fenn a kritika szűrőjén. Magyarország számára sem maradt más út, mint a polgári demokrácia és a piacgazdaság bevezetése, annak ellenére, hogy a politikai és gazdasági életnek ez az átszervezése is mérhetetlen áldozattal, munkával, társadalmi feszültséggel jár. E gondok közepette azonban kellően nagy figyelmet kellene szentelni egy látszólag mellékes, de a magyar átalakítás egésze szempontjából sorsdöntő problémának. Nevezetesen annak, hogy a számunkra mintául szolgáló *polgári rendszerek* – alapvívmányaik időtállósága ellenére – *részterületeken válságba jutottak*. S hiába van szó csak *részválságokról!* Ha ezek gyökeres megoldását elodázzuk; a polgári demokrácia és piacgazdaság egésze kerülhet vígasztalan helyzetbe.

E részválságok legsúlyosabbika az ökológiai válság és ezzel (is) összefüggésben a hagyományos (konzervatív-szociáldemokrata) adórendszerek zsákutcába jutása, valamint az a körülmény, hogy a *leggazdagabb* a politikai életben és a tömegtájékoztatásban elsőprő befolyással rendelkező vállalkozói (és részben szakszervezeti) lobbik e válságok megoldásában nem érdekeltek.

Ha példaképeink e részválságait és az ezek megoldására kész – Nyugaton sem túlpublikált – terveket nem vesszük figyelembe különös gonddal politikai és gazdasági életünk új medreinek (költséges és fáradságos) kialakításakor – a nagy átalakítás nem lesz más, mint kínkeserves vonszolódás az egyik válságból a másik zsákutcába. S ha az új medrek kialakítását elhibázzuk, kétséges, hogy valaha is kilábalhatunk-e a gazdasági-politikai-ökológiai kátyúból.

A magyar demokraták között az a nézet uralkodik – s bevallom, Magyarországon élve magam is e sematikus remény rabja voltam –, hogy Nyugaton a környezet állapota jobb, mint nálunk, de legalábbis a polgári demokrácia jelenlegi formájának rendszere, természetes válaszadó készsége révén – főleg az *egyéni szabadságjogok érvényesülése által* – mintegy *automatikusan az ökológiai válságot is megoldja* vagy mérsékeli. *Ez a megítélés hamis és veszedelmes.*

Legtöbb vonatkozásban a környezet állapota Nyugaton sem jobb, mint nálunk, s amely vonatkozásban jobb, még úgy is katasztrófális, és a különbség csak fokozati jellegű. Arról pedig nem szabad megfeledkeznünk, hogy a részben jobb *fölszíni* képet éppen az adja, hogy a mérgeket, veszélyes hulladékokat, a közönséges szemét tonnamillióit, a környezetkárosító gyártási folyamatokat a *szegényebb országokba exportálják* (például hozzánk), legyenek a célországok parlamenti demokráciák vagy diktatúrák.

*

Nyugat-Európában *másfélszer, kétszer olykor háromszor annyi műtrágyát* és „növényvédő” vegyszert használnak egységnyi területen, mint Magyarországon – a nyugati *mezőgazdasági túltermelési válság ellenére*. Az ivóvízbázis nagy része Nyugaton is elszennyeződött, maradék része progresszívan szennyeződik tovább évről-évre. Például Ausztria legnagyobb ivóvíztartaléka – mely Bécsújhely mellett található – már tönkrement. A Nyugat a veszélyes és mérgező hulladékok, a környezetre nézve katasztrófális áruféleségek gyártása terén is megelőz bennünket, s a „személtelődés” mértéke maga is egyre növekszik. A szakértők jól tudják, hogy a veszélyes hulladékokat igazán biztonságban elhelyezni vagy elégetni – különösen ilyen gigantikus mennyiségben – éppoly lehetetlen, mint örökmozgót alkotni. *A veszélyes hulladékok előállítását csak kikerülni, kihagyni, helyettesíteni lehetne.* Ám az ez irányú *arányos* nyomásgyakorlásra Nyugaton nincs mód. Az autóknak és az egyéb – sokszor fölösleges – gépeknek az ember és természet fölé emelése; újabb és újabb növény – és állatfajok kiirtása, visszaszorítása, az élővilág sokféleségének rohamos elszegényítése, a maradék élőhelyek elpusztítása, az egykori erdőségek, mint ökörendszerek teljes megsemmisítése és faipari nyersanyagültetvénné változtatása jellemzi a nyugati demokráciák ökológiai hézagát. (Olyan erdő, mint még a Bükk nálunk; talán már egész Nyugat-Európában nem található. Ausztriában már bizonyosan nem!)

A mindenüvé betolakodó gépi zaj uralma; újabb

„Egy nyugat-európai anya tejében háromszor annyi ipari eredetű mérgeanyag van, mint a tehéntejben megengedett felső határ.”

és újabb óriási területek fölösleges leaszfaltozása, lebetonozása, szükségtelen luxuscélú beépítése, minden folyó, a legkisebb patak, csermely kiegyenlítése, „szabályozása” élettelenítése; a rétek fűmönokultúrává változtatása; a lelketlen konzumtömegturizmus garázdálkodásai és agresszív elvárásai; a helyi kultúrák üzleti célú megsemmisítése; de legfőképpen e folyamat kíméletlen előrehaladása napról-napra; a természet maradékainak sarokba-szorítása és tizedelése; az ipari gőzhenger előli menekvés nyomasztó lehetetlensége és az a *konok kérlelhetetlenség, az a totális igény, ahogy mindez történik* – a lételemeink elleni irtóháború nyugati formája.

Dramai és visszavonhatatlan következményekkel jár a környezet elárasztása a biológiailag lebontathatlan örökítőanyag-károsító és rákkeltő vegyszerek, nehézfémek tonnamillióival. Hasonló időzített bombákat jelent a nukleáris hulladékok tengerbe, kőzetekbe, jéghegyekbe süllyesztése. Egy nyugat-európai anya tejében háromszor annyi ipari eredetű mérgeanyag van, mint a tehéntejben megengedett felső határ, s hatszor annyi, mint amennyi a tehéntejben ténylegesen előfordul.

Az ózonpajzs súlyos károsodását, a trópusi őserdők őrült ütemű irtását, a világ tengerek elszennyezését, az Adria és az Északi-tenger haldoklását, a Föld légkörének, éghajlatának egyensúlyvesztését, az erdők világméretű pusztulását aligha lehet egyedül a kommunista diktatúrák, vagy akár általában a diktatúrák számlájára írni...

Hadd emlékeztessék arra, hogy *Ausztriában, az Alpok országában egyetlen nemzetközileg elismerhető nemzeti park létesítését sem tették lehetővé a gazdasági lobbik és propagandájuk, s az erre húsz év óta javasolt területek fölfokozott lendülettel betonozzák, aszfaltozzák, a helyi lakosságot kicsinyes adományokkal kenérezik le, hogy a nemzeti parkká nyilvánítást a tönkreépítéssel előzzék meg, s e területek továbbra is szabad prédául szolgáljanak.*

*

A polgári demokráciák jelenlegi ökológiai impotenciájának az az oka, hogy intézményes biztosítékaik rendszerének fejlődése – környezetvédelmi vonatkozásban – messze elmaradt a rendszer egészének szerves fejlődésétől és a körülmények alakulásától. A polgári demokrácia bármennyire is a létező rendszerek valóban lejobbika, a *létforrások*

védelme vonatkozásában a diktatúrák szintjén rekedt meg s e téren legföljebb a kádárizmus stílusára emlékeztető fölületti demokráciát tesz csak lehetővé: a mérgeket, pusztításokat a legjobb esetben is csupán odébbtologatja. A diktatúra rendőri eszközökkel kényszerít akarata végrehajtására. A polgári rendszer törvényes eszközökkel fizet le, hogy önmagad, gyermekeid és a természet ellensége légy. Nevezheti ezt a módszert bárki „demokratikusabbnak”: a galádság prémiummal együtt is galádság.

*

E válság megoldásának megvolnának a demokratikus jogállamba és piacgazdaságba szervesen illeszkedő instrumentumai, melyeket független jogászok, közgazdászok, környezetvédők régen kidolgoztak, megvitattak. *Nem is megoldási lehetőségek hiánya a válság oka, hanem bevezetésük akadályai:*

- 1.) Az átállás megterhelést okoz.
- 2.) A meglévő nagybefolyású lobbik ellenzik a környezetvédelmi garanciák bevezetését, mert az újabb konkurens gazdasági ágak fölemelkedését eredményezné, s ettől féltik egyeduralmukat.
- 3.) E pénzes lobbikkal nem igen mernek ujjat húzni a politikusok, mert támogatásuk elvesztése a választási esélyeket is jelentősen rontaná. És amely gazdasági ágak e garanciák folytán egykor megerősödnek, még nem alkothatnak ellensúlyozó erős lobbikat. Róka fogta csuka...

Mindezekből következik, hogy *a magyar újrakezdés előnyeit – mert azok is vannak – ki kell használnunk, és a polgári demokráciát vívmányaival együtt nem szabad ökológiai válságukat is átvennünk. A létező demokratikus jogállamok e hízaga nem szerves tartozékuk, hanem ellentmondásuk.*

Ezen ellentmondás föloldását nem is szabad a parlamenti demokrácia és piacgazdaság olajozott magyarországi működésének idejére halasztani.

Az új medrek most alakulnak ki Magyarországon, s külön áldozat és megterhelés nélkül lehetne most e medreket az ökológiai szempontok szerves és arányos figyelembevételével, azok *külön strukturális biztosítékainak* létrehozásával kialakítani. *Most ez a gondoskodás semmibe sem kerülne, csak figyelembe és körültekintésbe.* Így egy későbbi újabb válságos, kényszerű átállást takaríthatna meg az ország, s egy mechanikusan működő lobbicsapdát kerülhetne el.

Milyen garanciákról is van szó?

Olyan maguktól értetődő biztosítékokról, melyek kézenfekvő volta miatt azt hisszük, hogy Nyugaton már régóta léteznek, nálunk pedig bizonyosan előkészületben vannak, s ezért nincs külön gondunk rájuk. Ámde érdemes utánanéznünk: *e demokratikus garanciákról döbbenetes módon elfelejtkezünk, s hiányuk a születő magyar demokrácia válóságát programozza be.*

1.) Jogi biztosítékokat

Az ép *természeti* és tiszta, egészséges *művi* környezethez való jog *alapvető* jog, mely közvetlenül az élethez és az emberi méltósághoz való jog után következik. Ezen *alapvető* emberi jogot az *alkotmánynak* biztosítani kell(ene), és intézkednie kell(ene) a politikai és a gazdasági szférától *független környezetőr testület fölállításáról*, mely a legfőbb ügyészhez vagy a közigazgatási bírósághoz hasonlítható státuszt kapna.

2.) A ma élő nemzedékek ne gyakorolhassanak diktatúrát a jövő nemzedékek fölött!

Ugyancsak el kellene ismernie az alkotmánynak a legdiszkrimináltabbak, a legkiszármányoltabbak, a minden érdekvédelemtől és képvisellettől megfosztottak: *a még föl nem nőtt és jövendő nemzedékek emberhez méltó környezethez való alapvető jogát.* Ne lehessen életföltételeiket elpusztítani, ne lehessen őket minden korlát nélkül meglopni, egészségüket már megszületésük előtt tönkretenni. A jövő nemzedékek ezen jogos érdekeit külön *független szószólói intézménynek* kell képviselnie a döntésmechanismusokban, mintegy kollektív gyámhatóságként, legalább olyan jogkörrel, hogy érveit előadhassa, a nyilvánosság elé vihesse.

3.) Az ökológia legyen alaptantárgy.

Létforrásaink nélkülözhetetlen ismerete, *az ökológia legyen alaptantárgy az anyanyelvhez, számtanhoz, és történelemhez hasonlóan, akár más tantárgyak óraszámainak terhére!*

4.) Valódi sajtószabadságot!

Alkotmányjogi, úton kell biztosítani a *gazdasági hatalom és a környezetvédelem közlési esélyegyenlőségét: a formális szabadságon túl az egyik részről sem túlkiabálható valódi közlési szabadságot.* A szabadpiaci rendszerben a tömegtájékoztató eszközök nagy része vagy mindegyike magánvállalatok tulajdona, melyek a gazdasági összefonódások miatt nem érdekeltek abban, hogy a közvélemény hitcles és *összefüggéseiben bemutatott* képet kapjon a környezet állapotáról.

A szabadpiaci rendszer *nagy tömegtájékoztató* eszközeiben valójában gazdasági érdekeltségű, kíméletlen ökológiaellenes *cenzúra* érvényesül. Ennek ellensúlyozására mondja ki az alkotmány vagy a sajtótörvény, hogy az állampolgároknak joguk van a létforásaik – a természeti környezet – állapotáról a *gazdasági érdekektől is független*, könnyen hozzáférhető, alapos információkhoz jutni, *az összefüggéseket megismerni. Ezért minden nagy tömegtájékoztató eszköz köteles hente egyszer az időjárásjelentések mintájára közreadni a nemzetközi tekintélyű független környezetvédő szervezetek (WWF, Greenpeace) helyi és globális jelentéseit, főlhívásait, figyelemztetéseit.*

5.) A környezetvédelem váljék anyagi érdekeltséggé!

Az *ökoszociális adórendszer* a környezetvédelem leghatékonyabb módja, és e hatásán túlmenően a szociáldemokrata és konzervatív-liberális adósémák válságából való egyetlen értelmes kiutat jelenti: az életszínvonal rövid távon változatlan marad, néhány éven belül pedig javul; a munkanélküliség csökken; a vállalkozói kedv növekszik, a gazdasági élet fölpezsdül; az államháztartás egyensúlya javul; a környezetvédelem nem kiadásokat, hanem bevételeket jelent stb.

E rendszert korábban az Egyesült Államok egyes államaiban, Svédországban 1989-ben vezették be, Ausztriában bevezetésének kérdése napirendre került. A tapasztalatok föltűnően meggyőzőek, de a vonatkozó irodalom nchezen hozzáférhető a gazdasági ellenérdekek erős sajtóbefolyása miatt.

A rendszer lényege, hogy nem a jövedelmek, hanem bizonyos áruféleségek, nevezetesen a környezetkárosító anyagok, eszközök, beavatkozások (forgalmi adó jellegű) megadóztatására kell koncentrálni.

a.) Radikálisan csökkenteni kell a jövedelem-, nyereség- és béradókat.

b.) A környezetkímélő vagy ilyen szempontból semleges árufélék és szolgáltatások forgalmi adóját meg kell szüntetni.

c.) Drasztikusan meg kell emelni a nyilvánvalóan környezetkárosító anyagok, eszközök, szolgáltatások és beavatkozások forgalmi adóját, s a piacról való kiszorulásuk mértékének arányában újból és újból emelni kell a rájuk kivetett adót.

Magyarországon minél előbb, még az új gazdasági struktúra kialakulása előtt be kell vezetni ezt az adórendszert, hogy konfliktust ne okozzon. De legalábbis *el kell kezdeni széleskörű közéleti megvitatását.*

E hiányzó demokratikus, jogállami és piacgazdasági biztosítékokról nem szabad megfeledkeznünk, hogy a keleti sémák után ne a sematikus nyugati szövegek, s a mögöttük megbújó közönséges gyarmatosító érdekek áldozatává válják az ország.

Burgenland, 1990.

Az ökoszociális adórendszer irodalma:

I. DIETER TEUFEL: Ökoadó, „Natur” c. nyug.német folyóirat 1988. áprilisi számában.

II. A heidelbergi Környezetvédelmi és Jövőkutató Intézet részletes tanulmánya az alábbi címen vásárolható meg 20 nyugatnémet márkáért; UPI, D-6900 Heidelberg, Handschuhheimer Landstr. 118.a.

III. A Negyedik Alapelv kezdeményezés szövegétől elkérhető a kérdést földolgozó cikkek magyar nyelven (Gadó György Pál, 1118 Bp. Brassó út 169-179/D)

IV. A „Demokrata” c. folyóirat 1989./7-8. száma ismertetőt közölt az ökoszociális adórendszeréről.)

Kedves Gyuri!

Ne kérj tőlem statisztikákat, bár beszerezhetők.

Amit írtam, mindennapi élmény, érzés: az ipari gőzhenger üldözi, irtja a természetet. Statisztikával nem lehet jól kifejezni azt, ami itt folyik. A sündisznök, a békák, az útszéli virágok kipusztulóban vannak Ausztriában, mert korán és sűrűn nyírják a réteket, árokszéleket. Még az erdei-mezei dűlőutak mentén és évente ötször (!) nyírják félcentiméteresre, így számos növény el sem tudja hinteni a magját és kipusztul. A rovarok, kisállatok elveszítik életterületüket. Nincs menekvés: a folyók partjára is lenyűlnak a speciális darus nyírógépek egészen a vízpartig! Az erdei-mezei dűlőutakat aszfaltozzák, minden folyót, a legkisebb patakot, eret egyenes árokba, csatornába terelnek. Reklámokkal megbolondított parasztemberek kéthetente félcentisre nyírják holdnyi gyümölcsösük fűvét, majd megszártítják és elégetik... Nem folytatom. Költözz egy osztrák erdőszélre és olyan ipari zajban élhetsz, mint egy gyár csarnokában: motorosfűrész-vijjogás, traktordübörgés, teherautók, erdőszéli fűnyűvők.

Miért lakom akkor még Ausztriában?

Nagyon egyszerű a válasz: látva, hogy mit művel az ipari gőzhenger, feleségemmel céltámogatást adtunk nemzetközi környezetvédelmi szervezeteknek magyarországi gázosok, bozótosok vásárlására, hogy majd védett területté nyilváníttassuk. Ötvenezer schilling adósságunk lett, amit most nyögünk. Dél-Burgenlandban a menekültek szociális gondozójaként dolgozom, s így törlesztem a kölcsönt és kamatait. Egyúttal úgy érzem, küldetésem van: világossá kell tennem a környezetvédőknek Magyarországon, hogy MOST adottak a magyar természetvédelem lehetőségei. A privatizáció, reprivatizáció, és „önkormányzatizáció” után több védett terület nem létesül.

Üdv. Károly

Váci A.

Bartos Tibor

ÉLŐ VIZET

Két éve aszály sújtja a világot. Ezzel a csapással a légkör melegedése kinőtt a tárgyaló szakértői bizottságok markából. A Hamburgi Nyilatkozat, majd a II. Genfi Nemzetközi Klímakonvenció megállapítja, hogy a helyzet fenyegetőre fordult, csak hogy az érintett országoktól – márpedig a résztvett 137 ország érintett mind – nem telik összehangolt cselekvés. Az Egyesült Nemzetek szakértői szerint a leghelyesebb, ha most már cselekszik kiki magáért.

Két éve égnek az erdők Angliától Törökországig. De megégett a Yellowstone Park is. Franciaországban atomerőműveket kellett leállítani, mert a sekély folyókba nem eresztették vissza forró hűtővizüket. Az ország talajvíz-szintje már a múlt nyáron a szokásosnak 40 százaléka csökkent. Bretagne és Normandia vizeiben, valamint a Loire-ban tömegesen pusztulnak a halak, az algavirágzás eleszi előlük az oxigént. S mivel a franciák hozzánk hasonlóan elbántak az árterekkel, a megmaradtakon most összetódulnak a vízi szárnyasok, és a haltenyésztők meg a parasztok kínjukban írtják őket. Angliában 18 millió embert érintő szigorú vízkorlátozásokat vezettek be, Spanyolországban és Törökországban nyáron már lajtoskocsik szállították az ivóvizet kórházaknak, szállodáknak. A törököknek, szerencsétleneknek ivóvizük jó részét a Fekete-tengerből kellett párolniuk, és máig az Egyesült Államokból hozott ágyúkkal ostromolják az eget csóért, ezüstjoddal.

A Szovjetunióban az Aral-tavat az ipari és mezőgazdasági vízgazdálkodás elszakította tápláló folyóitól és Írországhoz fogható valamikori nagyságának harmadára zsugorította. Mára sós-műtrágyagyomirtószeres viharok szagatják száradó ágyát, és a messi táján lakó milliók gyomorbetegségeket és gégerákban betegszenek meg. Pekingben kiszáradt a kutak egyharmada és vidékének talajvíz-szintje már két méterrel süllyed évente. Izrael legnagyobb édesvízi készletének, a Genezáret tavának vízállása is két méterrel sekélyebb a szokásosnál, ami 300 milliárd köbméter hiányt okoz az egyébként is vízinséggel küzdő országnak. Ráadásul a talajvíz-nyomás csökkenésével a föld alatti természetes édesvíz-tározókba tengervíz nyomul. Nagyrálátó öntözési terveiket újra kell gondolniuk – de sokak szerint az is hiábavaló már a szovjet zsidók bevándorlásával járó ivóvíz-szükséglet rohamos növekedése miatt. A közel-keleti térségben a következő háborúkat alighanem vízért vívják majd, nem olajért.

A következőket? A londoni *Times* március 20-i híradása szerint kurd lázadók azzal fenyegetik Szaddam Husszeint, hogy a Tigris meg Diyala gátjait felrobbantják, ha Kirkuk városának napalmos és foszforos bombázását abba nem hagyja. Ha fenyegetésüket a török hegyekben éppen olvadó hó zöldárja után váltják valóra, elmoshatják Bagdadot.

Másként viselnének hadat a törökök. A nyáron nem kellett volna a tengerből párolniuk ivóvizet, ha az Eufráteszre épített Atatürk-erőművük nem január-ra töltődik csak föl. Hanem azóta Irak ivóvize a markukban: háromnegyedét a száraz évszakban török földön maraszthatják. Fenyegető üzenetváltásokban nem volt hiány a két ország között. Időközben kiderült az is (*Frankfurter Rundschau*, március 13.), hogy Irak gátjai a zöldárral vallják meg majd, mi kárt tettek bennük az amerikai bombák. Hadicélpontoknak számítottak, hiszen főutak is egyben. A washingtoni „Világ-Vízgazdálkodási Kezdeményezés” nem éppen prófétai jóslata (*Die Presse*, Bécs, március 21.), hogy a Közel-Kéleten az ivóvíz az olajnál drágább lesz a következő néhány évben.

Néhány évben? Öt nappal később jelentette az UNICEF Genfből, hogy öt évesnél kisebb gyermekek tömegesen vesznek szomjan az olajjal fertőzött Öböl partjain, és a WHO 23 millió dolláros gyorssegéllyel próbálja helyreállítani az ivóvízellátást. Egy nappal később már a Tigris meg az Eufrátesz teljes vízgyűjtő vidékén, tehát Törökországban, Szíriában, Irakban és Iránban, továbbá a Nílus mentén, azaz Etiópiában, Szudánban és Egyiptomban, valamint a Jordán, a Litani és az Orontes vízgyűjtő mendencéjében javasoltak közös vízgazdálkodási programot sürgősen, hogy a vízhiányból támadó háborús feszültséget megelőzhessék.

Vízszükével még nem küzdő északi országok is megfontolják öntözési programjaikat, mert az elmúlt két esztendőben derült ki, mennyire fertőzöttek édesvízi készleteik. A Közös Piac költségvetése egyharmadát fordítja mezőgazdasági ártámogatásokra – holott jobban tenné, állítják a német környezetvédők, ha ezt az összeget a talajvíz-óvó mezőgazdálkodás serkentésére és egészségesebb élelmiszerek támogatására fordítaná. Alkalmazni olyan műtrágyákat és gyomirtókat volna szabad csak, követelik, amelyekhez vegyi tartalomjegyzékét és az ivóvízből való elemezhetőségük módszereit is mellékelnék a

Az 1992-re tervezett Nagy Európa Cirkusz műsorszám, hogy a Közös Piac víztisztasági – vagy szennyezettségi határértékei a teljes Németországra érvényesek lesznek

gyártók. A tömeges állattartás antibiotikumokkal dúsított természetes trágyája sem kíméli a talajvizet persze – de ez Németországnál súlyosabb gondja Hollandiának... Ausztria a talajvíz-védő intézkedéseinek foganatosságát attól várja, hogy az ivóvízkészletek az általános élelmiszer-törvények védik tavaly óta – ha tehát ipari vagy mezőgazdasági üzem talajvizet mérgez, azt hivatalból üldözik éppúgy, mintha a vaníliafagyaltot szalmonellás kacsatojással fertőznék...

Lelkicéznek az aranyos környezetvédők. A Természet könyörtelen kizsákmányolása pedig tovább apasztja az ivóvízkészleteket. Nitráttal szennyezettségét a nyugati Németországban a teljes készlet egynegyedére becsülik, a helyi műtrágyázás és a repülőgépről évtizedekig szórt „növényvédőszer” kárát meg sem becsülhetik. Az 1992-re tervezett Nagy Európa Cirkusz műsorszám, hogy a Közös Piac víztisztasági – vagy szennyezettségi határértékei a teljes Németországra érvényesek lesznek, és ehhez Klaus Töpfer környezetvédelmi miniszter két fronton nyitott háborút máris: az egyiket a Régi Tartományokban az elöregedett vízművek bezárásától a mindenféle új rendelkezések érvénye alól való kivonásig – a másikat az Új Tartományokban: ott még a nyugati német határértékek is csak öt évvel az egyesülés után kezdhetnek érvényesek lenni, hát még a közöspiaciak!

Töpfer keleti arcvonala minket mindenképpen jobban érdekel, mert vegyileg is, lelkiileg is közelebb áll hozzánk. Egy keleti német kultúrménök a vízügyi vizsgálódásait, amelyeket – kinek másnak? a Stasi-nak végzett – az egyesülés hírére kimentette a hivatalból és a garázsában takargatta, amfg a *Deutschland eilig Vaterland* pora elül. Azután beszállította egyenest a Környezetvédelmi Minisztériumba. Most ott került lakat alá, hiszen adatai „pánikkeltésre alkalmasak”. Éppúgy, mint korábban. Az Új Tartományok 16 millió lakójából 9,5 millió olyan vizet iszik, amilyen a leghitványabb nyugati ivóvízminőségnek sem felel meg.

Politikában és gazdaságban szavunk járásává lett a tűzoltás. Szoros értelmében szerencsére ritkábban élünk vele, mint képes beszédként. Szomjúságunkat is van még mivel oltanunk éppen. Csakhogy bajok fenyegetnek minket is többfelől.

Vaktában a hírekből: *Romlik a víz minősége*, közli a *Népszabadság* a Fővárosi Vízművek sajtótájékoztatójáról május 9.-én. „...az évek óta tartó szárazság, a vízkészletek apadása okolható...” Csakugyan? Egy nappal korábban a bécsi *Kurier* jelentette, hogy ódonai „fürdőparadicsomaik” sorsa kétséges ugyan a többéves aszály miatt, az ivóvíz minősége azonban

romlani nem fog, hála az elmúlt évtizedben épített szennyvíztisztítónak és a foszfátos mosószernek tilalmának. A bécsiek ivóvíze, megjegyzendő, részint alpesi víz, azonban a Duna-menti kutak tisztasága a szennyvíztisztításon sarkallik.

Nem biztos az sem, hogy a Csallóköz alatti édesvízi készletből élhetünk: évente 10 millió liter olaj szökik a talajba a pozsonyi SLOVNAFT finomítójának elöregedett csővezetékeiből. De likacsos az 1962 óta meg nem újított Barátság csővezeték is. Ipolyságnál februárban 20.000 liter olajat eresztett a földbe, jelentette a bécsi *Presse* május 27.-én.

Részleteket arról nem tudunk, hogy az eocén-program, de a Vértes-Gerecse bányászata kiváltképp mi kárt okozott a karsztvizekben, a vizek városáról, Tatáról azonban a helyzetkép, mint a vízóráról, leolvasható. Öreg-tavából bűzös pocsolya lett. Az elmúlt negyven éven belül minden természetes hőforrása elapadt, illetve eltűnt egyik napról a másikra.

Ugyanezt tette a néhai NDK-ban a gazdaságtalan barnaszénbányászat: például a halle-lipcsei körzet bizalmas Stasi jelentés szerint többé nem ihatja a maga ivóvizét – az Elba, a Mulde, a Saale, a Fehér Elster összefolyásában! Juthat erről eszünkbe a muhi csatater is, a Tisza-Hernád-Sajó szögében: az ország papírforma szerint legvizesebb vidékén ismertem meg vagy tíz éve a zacskós vizet.

Az ipar-varázsolta keletnémet holdbéli tájaktól és Honecker Abszurdisztánjának szakadatlan nyugati szemét-importjától eltekintve közrejátszik az Új Tartományok ivóvízi helyzetében, hogy a két ország-rész édesvízi tartalékát a Természet is egyenlőtlenül osztotta el: egy *Ossin*nak 800 köbméterből kell gazdálkodnia, a *Wessi* 3000 köbméternyben lobácsolhat. Vízükkel azonban fordított arányban élnek. A régi Szövetségi Köztársaság lakói naponta 120-140 liter vizet fogyasztanak, a keleti német tartományok lakói napi 250-300 litert. Nem mintha tisztább lelkek lennének. A keleti többlet az iparba, mezőgazdaságba, háztartásokba talán meg sem érkezik. Becslések szerint egyharmada nem. A Régi Tartományokban viszont az avitt vezetékekből megszökött víz mennyisége csupán 5-10 százaléka a hálózatba kerülő vízmennyiségnek. A csöpögő csapok és zuhatagos klotyók a szocialista slamperáj dús műsörtárából valók – de ehhez mért a keleti országrész vízdíja is. A 45 pfennig kísértetiesen hasonló pesti víz árához – ha gyanunk szerint ezt a szocialista árat is csupán egy törpe kisebbség fizeti Pesten. A volt NSZK-ban a víz köbmétere mintegy 5 márka, magyarán 240 forint. Ehhez járul a vízdíjjal vetekedő csatornadíj, amely nálunk és a volt NDK-ban névleges semmiség. A HVG számítása szerint (*Fővárosi szennyvíz* 1991. ápr.

27., 86. lap) „a ma köbméterenként 7 forintos szennyvízdíj koncessziós alapon aligha lehetne 30-40 forintnál kevesebb és” a bécsi 9 schillinghez képest ez nem sok”.

Március 26.-án jelentette a Magyar Rádió, hogy a Velencei-tó vészesen zsugorodik, március 28.-án pedig a bécsi *Kurier*, hogy a Fertő-tónak mind magyar, mind osztrák felén ég az avas nád. Az apadó tó partjain öngyulladás okozta az égést ebben a kései időben, és már a költő madarakat pusztítja. A londoni *Times* március 21.-i tudósítása szerint a kiszáradóban lévő Somerseti Rónán a gázlómadarak, bibicék, pólingok, cankók és sárszalonnák 70 százaléka vesztett a hasonló nádégekben, kisebb részük pedig elhagyta a vidéket.

Tavak, rónák, vízjárások európai és észak-amerikai kiszáradását az aszályal tetézett rablógazdálkodás okozta, szögezte le a Montreaux-ben rendezett Rónasági (Wetlands) Tanácskozás a nyár végén. Ajánlásai közt szerepel a spanyol Doñana-i Nemzeti Park természetes víztározójának védelme a sevillai idegenforgalom – no meg a Világkiállítás és az Olimpiai Játékok – ellenében, hiszen Európa vadlúdjainak itt telelő négyötödét és a vándormadarak 150 más fajtáját fenyegeti az 50.000 hektáros Guadalquivir-ártér kiszáradása. Ugyancsak a Rónasági Tanácskozás ajánlotta az alsó-szászországi duzzasztógát-építések elhagyását, a floridai Everglades mocsárvilágából való városi víznyerés megállítását, és a jordániai Oasr el Azrau oázis alatti vízkészlet védelmét. (*Time*, 1990. augusztus 20., *Neue Zürcher Zeitung*, 1991. március 2.). Viszont a World Watch Institute igazgatója, Lester Brown ajánlotta, tekintettel a hirtelen vízfogyatkozásra, hogy a világ legeladósodottabb országainak adósságelengedése természetvédelmi alap javára történjék. Lengyelországgal részint ilyen értelemben történt megállapodás.

S ha a mi lovagias adósságszolgálatunk is elnyerhetné egyszer a költői igazságszolgáltatás jutalmát, vajon hova fordítanánk a természetvédelemre számítható összegeket? Ha meg nincs igazság a földön, de megfogyatkozik a mi vízünk is, hol kezdjük a baj orvoslását?

Tennünk bizonyára lenne mit a Dunasaurusz kárainak helyreállításától a Sármellék rehabilitációjáig. Meggondolandó azonban, hogy sűrűn siratott földrajzi helyzetünk a nagy vizek síkvidéki összefolyásában ez egyszer szerencsénkre válhat, mert a légköri melegedés következményei és az aszályok itt enyhíthetők. A múlt század ármentesítései az országot mezőgazdasági monokulturáknak terelték, ezek termékeit azonban bajosan értékesítjük ma már. Költségeik meghaladják az eladás árát, és sivataggá teszik a víztől elhódított és kezdetben még bőven termő földeket.

Amerika, acélos búzatengerünk győztes vetélytársa, ugyancsak efféléket forgat a fejében. Az Egyesült Államoknak kivált kukorica- és gyapottermesztő

vidékei tekintenek vészes vízhiány elé. Biológusaik a leggyorsabb és legkevésbé fájdalmas beavatkozásnak azt látják, ha a Mississippi, és leghosszabb folyamuk, a régi „Nagy Latyak”, a Missouri vegyszer- és porsivataggá vált árterületeit visszaadják a Természetnek. Részint a víz tisztulásának reményében – mert azt „inni sűrű, szántani híg”, mondják a két folyam mentében gazdálkodók, akik még-élő halfajtaikból semmi pénzért nem ennének – részint folyásuk lassításáért. Szabályozásukra az amerikai kultúrmérnök valamikor éppoly büszkén tekintett, mint a miénk a Tisza ármentesítésének művére, mára azonban kiderült, hogy pusztákká lettek a régi árterek és a zöldár levonulása után tengervíz hatol föl a Mississippi deltájából, és tönkreteszi az alsó folyás erőműveit, ipartelepeit, földjét, élővilágát.

A kétéves aszály a fejébe vésett egymást a feledékeny amerikaiaknak. A „Tarts Nyugatnak!” lelkesedésében fogant történelmüket újra értékeli. Legjobb tehetsége szerint pusztította Európa is a természeti környezetet, de, hangoztatják amerikai történészek és biológusok, ma már – olyan hamar másutt ki nem élték, mint az Egyesült Államokban. Így történhetett, hogy a „dust bowl” meg a sárréti „kotuvihar” egy időben, a harmincas évek elejére vált a síkföldi erózió kontinenseket átfogó veszélyjelzésévé. A pillanatnyi amerikai gondolkodásra igen jellemző a Mississippi állambéli természeti rezervátum igazgatójának nyilatkozata: „Nincs hatalmunk, hogy folyóinkat áradásra bírjuk – mondja –, de egyszál kapákkal helyreállíthatjuk az árterületeket.” (*Newsweek*, 1990. április 16.)

Egyszál kapákkal? Egy polgári szóra! A fülünkbe ment a nitrátos víz, az arzénos víz, a zacskós víz, legújabban a kerozinós víz? Hát a szakembereink? Amióta a folyószabályozások múlt századi műve elkezdődött, Magyarországon a kultúrmérnökök, újabban építőmérnökök képzése folyamatos. Köztük a vízeseké. Miért ne bíznánk magunkat rájuk, amikor fenyegető vízhiány támad?

Mert vízügyeseink szakértelmével kapcsolatban is fenyegetőek a kétségeink. Hogy támadhat vízhiány itt a Kárpátmedence fenekén, ahol a vizek mind összezúdulnak? A vízügyi fiaskók között sorjában visszafelé: Bős-Nagymaros, Kisköre, Tiszalök, a Balaton, a Hansági Főcsatorna, a Szamos ármentesítése, a Berettyó, a Körösök, a Duna, a Tisza – amihez csak Magyarországon vízügyi szakember nyúlt. Most még drávai erőmű? Minden újabb tervük elé rettegéssel tekintünk.

Itt pedig nem a kivételeknek adózunk majd tisztelettel, hanem azoknak az embereknek, akik ezeket a vízügyi botlásokat halk szóval tudatták vagy figyelmeztettek rájuk, vagy fáradságos munkával rögzítették a régi vízvilág képét, hogy akiknek majd végül egy szál kapákkal kell a vízügyeseket korrigálni, azoknak lesz kihez fordulniuk tanácsért. A nemvízügyesek, nemszakemberek, tehát laikusok,

„Nincs hatalmunk, hogy folyóinkat áradásra bírjuk – mondja –, de egyszál kapákkal helyreállíthatjuk az árterületeket.”

régi magyar szóval: *parasztok* tiszteletreméltó sorát Széchenyi Istvánnal nyitjuk meg, aki az általa szorgalmazott szabályozások ügyében így írt jóelőre: „...csak egy kissé hosszabb időt tekintve még nagy kérdés a' mezei gazdákra nézve, valljon mi sorvasztóbb baj: a' néhai nagyobb víz-e, vagy a' közönséges és kivált alföldön *oly* tikkasztó szárazság... minden esetre alig követhetni el a mezei gazdaság körében otrombább bünt, mint vizek – mert néha alkalmatlanok, – meg nem fontolt, ekképp hebehurgya leszállítása által ellökni 's megsemmisíteni az irrigatio áldását, mellyel semmi nem ér fel.”

S az „irrigatio” nem úgy öntözéses gazdálkodás, ahogy a vízügyesek gondolták el, hanem ahogy a Természet: a víz *megfutja a földet*. Ahogy a bika a tehenet, azon szóval. Így válik termékennyé.

Igaz, a vízszabályozás központi tervében már benne lappangott a Nagy Sztálini Természetátalakítások minden rákfenéje. A szőke Tiszában, az *élő vízben*, a *Vizecskében*, ahogy a szegediek tisztelték, az inzsellér csak a kanyargását (fenét: a „*meanderezését*”!) tekintette, az átmetszendőt, az egyesítendőt, a gyorsítandót, később a betonozandót. Vízmérnököknek fenyegető áradását a nép úgy mondta: *kifekszik, nő, legel a Vizecske, adja az élnetést*. Amelyik esztendőben jobban kifeküdt óriási árterein – ami persze megint a vízügyes eszének meanderező járása, mert az ártér régi neve *vizjárás*, tehát *Tiszajárás, Dunajárás* – legfeljebb azon esztendőben kevesebb kenyeret, több halat láttak. Az Ormánságban éppenséggel kenyérről ették a szivarított (szárfított) halat. A víziszárnyas a legolcsóbb népeledelnek számított az országban mindenütt. A rákászsát többre becsülték a derékroppantó kapálásnál. Szolnok tájáról Korabinszky 18. századvégi lexikonja szerint teknősbékát exportáltunk Hollandiába és Angliába. Az ártéri erdők ingyen kínálták a gyümölcs korunkra ismeretlen változatosságát, a vízjárta laposok azt a kövér legelőt, amelyről honfoglalási mondáink szólnak. Nem lett volna érdemes, mint a Kádár-kori tréfa tartotta, egy lyukkal, Bécsbe továbbállnunk.

Álljon itt Okrutzky-Abafi Aurél szegedi közjegyző már nosztalgikus cikke is 1864-ből, az első Tiszaszabályozásokat követő időből: „...volt a népnek nádja, gyékénye, fája, szénája, hala, tojása, vadja... Szeged csak 14 év előtt évenként átlag 30-40 ezer mázsa halat adott forgalomba, most alig bírja e mennyiség nyolcadát kiállítani. Ezerek éltek a halászatból, éspedig jobban, mint a most kiszárfított téreken gyakorlott szántóvetőségből.”

A szegedi *mezőfogyatkozásról* sok helyi tollforogató megemlékezett. Amikor a Szögedi Nemzetöt zsandárral kellett megfékezni, hogy szét ne szedjék

az inzselléreket, akik *kirántják alólunk a vizet*. Majd mikor ugyanezt a népet zsandár kísérte a határba újmódi szántóvetőségre. Majd amikor az ármentesítés első hulláma után a haragos Tisza elsöpörte Szegedet... *A Víz itt vót*... Már nem Vizecske... Tömörkény Istvántól, Cserzy Mihálytól, Móra Ferencről, Bálint Sándortól ismerjük meg a *régi szabadok* évezredes halász-vadász-madarász-pákászcikász-darvasz népét, akiket akár kubikusként hajtottak el Amerikába – a földnek nem kollektivizálásával, hanem privatizálásával éppen.

A Nagysárrét öregje, a biharnagybajomi Szűcs Sándor élete végéig nem győzte panaszkodni, mire jutatta szeretett vidékét a mezőgazdasági monokultúra délibábjá. Mellette a helye az ismeretlen hortobágyi költőnek is – többet ért a vízmentesített Magyarország akárhány haladi Ifrikusnál:

*Kiszáradt már a tóbul mint a sár, mint a víz,
A szegin barom is csak a pásztorra níz...*

Korunk tiszteletre méltó nemvízügyesei közt a magyar néprajz szegényembere, Kiss Lajos, a szegedi nagytáj fáradhatatlan kutatója, Bálint Sándor, és Kiss Géza kákicsi lelkész, a haldokló „Ormánság” fölfedezője. Munkáikat olvasva derengeni kezd, miért hajlik az ország népe kivándorlásra, egykézésre, öngyilkosságra. Tudomásainkat azóta megtoldotta egy emberöltő azok életével, akik alól nemcsak a vizet, hanem a földet is kirántották, hogy beton bűgatókretrecekben szaporodjanak el.

Csak hát Kiss Lajos *Régi Rétköz* című példás gyűjtőmunkája 1961-ben jelent meg az Akadémiai Könyvkiadónál teljes 650 példányban – amikor még az elsőkötetes költőnek járó példányszám, hogy a kiadó se fizessen rá, a 3000 volt. A vizeink ipari hasznosításával foglalkozó Pongrácz Pál *Régi malomépítésze* a Műszaki Könyvkiadónál ugyanebben az évben látott napvilágot 460 példányban, Andrásfalvy Bertalan (*A Duna mente népének ártéri gazdálkodása Tolna és Baranya megyében az ármentesítés befejezéséig*, a szerző nevének és a mű címének táblán és gerincén való feltüntetése nélkül, 1976-ban a Tolna megyei Tanács Levéltárának kiadásában, 2000 példányban. Akik a Három Té korának kultúráját sírják vissza, azok figyelmébe ajánljuk e számokat.

Andrásfalvy műve a magyar néprajz klasszikusa, akár benne rejlt terepmunkáját, akár levéltári kutatását tekintjük. A Tihanyi Alapítólevélben már felbukkanó *fok* szót (éppen 1040 évbe teltt, amíg) ő fejtette meg a számunkra, mint népi vízgazdálkodásunk kulcsszavát. A vízügyesek nem fejtettek meg semmit, csak szétdúlták az ősi fok-gazdálkodást,

majd kandidaturája védésénél rápirítottak Andrásfalvyra, hogy nem ért a vízügyekhez.

Valami faramuci módon még érthető, hiszen Andrásfalvy műve olvasható az érzéketlen vízügyi kártevés teljes lajstromaként is. Közben az olvasónak nyála csorran el: teletszaka Mohácson mustba főzött almát, körtét, szilvát ettek. Bátán gyümölcsaszalékot főztek bójiban, de a pogány reformátusok kolbászt is vetettek bele. Savanyított káposztába birsalmát szeltek. Kinn a gyümölcsöskertekben friss szilvából készítek keszőcét. Belerakták a kipuszogott (magozott) szilvát és csak annyira főzték, hogy levet cresszen, azután vetették bele a paprikát, főtt halat.

A vidék elnéptelenedőben, az ország agrártúltermelésben, a reprivatizálás folyamatban és mindehhez siettetőnek a többéves aszály. Ha akarjuk, ha nem, ha „tán éppen kedvünk csosszan, vagy személyes érdekünk sugallja, vagy a' zsarnok divat követeli” – most megint, mint Széchenyi korában, felzárkózás Európához – alakítanunk kell életmódunkon, hogy viszonylagos vízbőségünk közepette szomjan ne vesszünk.

Ehhez kéri barátainak tanácsát a 3. PART, mert ÁTKELÉS közben úgy látja, hogy vízünk kérdése egyre többeket foglalkoztat. A *Magyar Nemzet* 1991. január 21.-i számában közli dr. Oláh János cikkét – közölhetné azóta is naponta:

A magyar folyók csatornázása a denaturálás szélsőséges példája. Valamikor a Tisza vízgyűjtőjének 12,4 százaléka ósártér volt, és egykilométeres folyószakaszt 20,7 négyzetkilométer ártér kísért. A szabályozás után az ártér a vízgyűjtő 0,34 százalékára zsugorodott... Beteg és működésképtelen az a folyó, melyet vízgyűjtőjének egy százalékánál kisebb árterek közé szorítottak és természetellenes az a táj, amelyen szétrombolt anyagforgalmú folyók kanyarognak. Még az agyonszabályozott Ohio és Mississippi folyók ártere is vízgyűjtőjük 3,96 és 3,99 százaléka, és egy folyamkilométerükre 13,1 és 7,4 négyzetkilométer ártér esik.

Korábban a kiterjedt árteres folyóvölgy késleltette a lefolyást és feldolgozta a szennyező anyagok jelentős részét. Az emberi tevékenység hulladékából állandóan megújuló természeti táj képződött galéria-erdővel, nádas-gyékényes mocsarakkal, vagy a szervesen hozzátartozó ártéri gazdálkodás almás-diós kertjeivel és gazdag halászatával. Bolygónk árteres folyóhálózata fontos széndioxidcsapdaként működött, csökkentve az üvegházhatást. Ma széndioxidot termelve hozzájárult a felmelegedéshez.

Tanácsot vet velünk, reméljük, Molnár Géza, a kedves fiatal, ózdi ügyészjelölt is, aki e nagyralátó című előadására hívott bennünket: „Vízrendezések Magyarországon az avar kortól a XX. századig.” Az ifjú ügyész az előadást követően telefonbeszélgetésben vallotta meg, hogy „fölfedezte a spanyolviaszt”, gondolván az előtte járt Andrásfalvyra, Károlyi Zsigmondra, Lászlóffy Woldemárra és másokra. A vitán azonban megállapítottuk, hogy partnere, a Vizgazdálkodási és Vízépítési Intézet képviselőjében vitatkozó dr. Madarassy László egyetemi adjunktus a spanyolviaszt máig nem fedezte fel.

Ezért kérjük barátainktól, fedezzék fel postafordultával.

Majd a lányok odadanolták a legényt, mint szőlő-őrészkor: *Csupor Miska, gyere ide, magam vagyok éhu!* Felér egy Vitamin Portával, kivált, hogy Andrásfalvy bátai adatközlője hozzáfűzi: *Á! A nép nem dolgozott ám annyit, mint most.!*

Volna még adózni valónk sok áldozatos léleknek. Bél Mátyásnak is, Herman Ottónak is, halászatunknak és mesterszókincsének kutatásáért, Somogyi Imrének a *Kertmagyarországért*, Paládi-Kovács Attilának a magyar rétgazdálkodás leírásáért... Azonban az idő szorít.

IVÓVÍZMINŐSÉG – 1988

(A KÖJÁL vizsgálatok alapján kifogásolt minták arányával (%) jellemezve)

v: vízművek mintái

e: egyedi kutak vízintái

ö: összes ivóvízminta

Megye	Vizsgált vízinták száma	bármely okból kifogásolt %			bakteriológiailag kifogásolt %			vegyileg kifogásolt %		
		v	e	ö	v	e	ö	v	e	ö
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Baranya	5969	22,6	74,2	36,0	19,8	65,2	23,2	17,2	36,3	22,2
Bács-Kiskun	7353	48,7	65,2	55,7	17,4	6,9	13,3	43,7	59,6	52,1
Békés	6413	64,0	64,6	64,1	34,2	31,0	34,0	31,9	46,1	33,5
Borsod	9268	41,6	70,7	51,3	28,2	50,5	32,5	26,9	42,2	32,2
Csongrád	6451	63,2	73,2	65,1	46,5	56,4	46,7	32,6	73,2	40,2
Fejér	3743	18,5	37,2	26,3	16,5	25,1	19,1	6,2	22,8	13,4
Győr-Sopron	5965	43,6	56,6	51,4	16,6	22,2	18,6	34,9	47,8	42,7
Hajdú-Bihar	10071	45,9	87,0	58,8	30,1	52,7	30,7	30,3	75,0	48,9
Heves	6029	52,9	57,6	54,7	30,8	29,8	30,7	37,0	47,0	40,9
Komárom	4417	44,9	83,2	48,3	26,1	60,1	27,9	30,0	63,8	33,2
Nógrád	3472	37,5	64,9	49,2	20,7	42,0	29,8	37,5	52,2	43,8
Pest	8850	55,1	49,6	52,0	39,1	18,9	34,9	37,5	42,5	40,3
Somogy	4181	68,9	67,7	68,6	20,2	30,4	21,2	63,1	59,2	62,1
Szabolcs-Szatmár	5943	72,1	82,5	78,9	17,3	18,9	17,6	67,7	77,3	74,3
Szolnok	9505	45,2	66,6	48,1	29,0	38,2	29,3	27,9	46,7	30,7
Tolna	3909	60,2	50,3	58,5	22,2	29,6	22,7	46,7	38,0	45,2
Vas	5094	47,3	45,9	47,2	45,4	28,4	43,1	20,8	30,8	25,4
Veszprém	4025	31,0	61,1	41,9	21,5	33,5	24,4	19,4	50,7	50,7
Zala	5972	23,6	73,9	37,8	11,0	40,5	16,5	22,2	43,3	29,5
összesen	116630									
megyék átlaga		45,0	62,7	51,0	27,5	29,1	27,8	32,0	48,5	38,0
Budapest	12027	9,4	66,7	9,9	10,9	65,4	11,4	4,2	74,5	4,9
összesen	128657									
országos átlag		36,8	62,7	44,1	26,2	29,3	26,6	25,9	48,6	32,9

Hazánkban a felhasznált ivóvíz 88-90 %-a felszín alatti víz. Így a KÖJÁL-ok 1988. évi vizsgálatainak összesített értékelésén alapuló számadatok információt adnak az ivóvízellátás céljára kitermelt felszín alatti vizek minőségére is. Eltérést az jelent, hogy az ivóvizek egy része kezelt, tehát jobb a kitermelt víznél (főleg kémiai szempontból), másrésze azonban a hálózati másodlagos szennyeződés miatt bakteriológiai szempontból kedvezőlenebb a kútnál.

A táblázat az ivóvízként vizsgált mintákból a kifogásolható százalékos megoszlását adja meg, a vonatkozó országos szabványok (MSZ 450/1, MSZ 22901) szerint. Látható, hogy a helyzet meglehetősen kedvezőtlen,

főleg kémiai szempontból (ez utóbbi adatokat a másodlagos szennyezés nem torzítja) a minták egy negyede (Budapest nélkül közel egyharmada), egyedi kutaknál a fele nem felel meg az ivóvízre vonatkozó előírásoknak.

Egyes megyékben (Csongrád, Békés, Hajdú-Bihar) a víz kedvezőtlen összetételéből adódó másodlagos szennyeződési hajlam következtében a bakteriológiai szennyezettség jelentős a hálózatokban. (Ezek a vizek a szokásos módszerekkel hatásosan nem fertőtleníthetők.)

Az országos összesítés adatai is kedvezőtlen képet mutatnak: az összes vizsgált ivóvízminta 44 %-a (Budapest nélkül 51 %-a) nem felel meg az előírásoknak,

A hat legnagyobb vízszennyező iparág^x szennyezőanyag kibocsátása 1985-ben

Komponens	Dimenzió	Szennyezőanyag mennyisége	
		élővízbe	közcsetomába
KOI ^{xx}	t	47.726	65.604
Olajok, zsírok	t	5.254	1.543
Összes só (techn.)	t	280.399	71.088
Ammónia	t	9.748	977
Ana. det.	t	193	107
Cink	kg	109.023	33.821
Kadmium	kg	2.744	8.430
Króm (összes)	kg	21.808	42.722
Nikkel	kg	7.821	5.827
Ólom	kg	1.793	10.968
Réz	kg	12.046	14.895
Vas	kg	5.380	5.700

^x bányászat, villamosenergia-ipar, kohászat, gépipar, vegyipar, könnyűipar

^{xx} „Kémiai oxigénigény” - ez egy összesített paraméter

Társadalmi jelentés vizeink állapotáról*

A korai „vízi környezet”, mai állapotának és a változás tendenciáinak általános és részletekbe menő megítélése korántsem egységes. Szerepet játszik ebben a rendelkezésre álló adatok hiányosságai és heterogenitása mellett a különféle társadalmi tevékenységekhez kapcsolódó érdekek torzító hatása is.**

Mindezek dacára megállapítható, hogy – a világ számos más tájékához hasonlóan – az utóbbi évtizedekben Magyarországon is jelentősen romlott a „vízi környezet” állapota.

1. Lényeges, és többségükben kedvezőtlen változások következtek be.
 - a) a vizek hidrológiai állapotában, a lefolyási viszonyokban, a vízkészlet különböző részei közötti vízforgalomban;
 - b) a vizekben oldott és szuszpendált, valamint a vízfolyások és tavak medrében kiülepedett anyagok összetételében;
 - c) a vizekben élő növény- és állatfajok populációiban és a vízi ökoszisztémák fajösszetételében.
2. Növekedett a vízkészletek veszélyeztetettsége.
3. Bonyolultabbá, költségesebbé és sérülékenyebbé vált az ivóvízellátás.

Vízszabályozás, vízepítés

A vízszabályozások során az eredetileg összefüggő vízhálózat apró részletekre szakadozott szét, s a kisebb egységek elkülönülése egyre inkább a vízi fauna elszegényedéséhez vezet. Az egyes halfajok állományainak alakulásában a történeti és topográfiai tényezőkön kívül, fontos szerepe van más környezeti tényezők alakulásának is. A természetes vizekben egyre növekszik az antropogén tényezők hatása. A vízgyűjtő rendszer fokozatosan mesterséges kialakítású „vízhálózat” válik, élővilága a „komplex vízgazdálkodás” hatáskörébe kerül. Az új helyzetben az ökológiai anyagáramlás lelassul, s a vízi életközösség eredetileg széles spektruma rendkívüli módon beszűkül.

A kis patakok betonozott medrű, gyors lefolyású, az eredeti állapothoz képest torrensebb vízlevezető csatornákká válnak. A folyók a folyamszabályozás hatása alá kerülnek, az őket kísérő, jelentős kiterjedésű mellékágak eltűnnek. Nincsenek természetes kialakulású köztés vízgyűlések: tavak, mocsarak, időszakos vízállások, illetve amelyek mégis megmaradtak, azok lefolyását különböző műszaki megoldások, zsilipek, bukók stb. szabályozzák. A partok pedig egyre nagyobb mértékben mesterséges kiépítésűek.

E kulturhatások következtében a vízrendszer már nem biztosítja az eredeti ökológiai feltételeket, amelyhez az itt kialakult, őshonos halfauna nemzedékek ezrein keresztül alkalmazkodott.

A klasszikus vízepítési és vízszabályozási célkitűzések: az árvédelem, a jég- és hordalék levonulás biztosítása, a hajózás lehetőségeinek megteremtése vagy javítása mellett újabban egyre nagyobb súllyal jelentkeznek a különféle célú vízkivételek és

az energiatermelés. A vízhasznosítás egyre komolyabb vízminőségi problémái miatt azonban egyre nagyobb a jelentősége a vízi élővilág legfontosabb tevékenységének, a belső anyagáramlás folyamosságát és egyensúlyát fenntartó ciklusos folyamatnak, a „biológiai öntisztulásnak”.

A bányászat vízszintsüllyesztő hatása

A bányászat biztonsága érdekében végzett vízkitermelés miatt az utóbbi néhány évtized során a dunántúli fő karsztvíztárolóban átlagosan 30 métert süllyedt a vízszint. A legtöbb forrás elapadt, a karsztlápok kiszáradtak. Egyes területeken romlott a víz minősége, és veszélybe kerültek a hévízi és budapesti termálfvízforrások. A vízszint süllyedése miatt a nagymarosi vízlépcső tervezett duzzasztása azzal a veszéllyel jár, hogy északkelet felől szennyezett Dunavíz jut a karsztvíztárolóba.

A vizek szennyeződése

Az ipar, a mezőgazdaság és az infrastrukturális ágazatok szennyvízkibocsátóinak csak *egy részére* kiterjedő rendszeres mérések szerint 1980 és 1984 között lényegesen csökken a fenolok, a kátrány, a szabad klór, az összes cianid, a króm (VI), a nikkelt, valamint az állóvizekbe jutó foszfát és nitrát kibocsátása. Nem mutatkozik lényeges változás a kémiai oxigénfogyasztás (KOI), az olajok-zsírok, az ammónia és a higany mennyiségében. Jelentősen növekedett viszont a technológiai eredetű összes oldott só, az anioaktív detergens, a nátrium, a fluorid, a vas, az ólom, az összes króm, a kadmium és

és nagy mennyiségben alkalmazott növényvédőszer, vagy a különféle elektromos és hidraulikus berendezésekben használt poliklór-bifenilek (PCB-k) még a „kis gyakoriságú, időszakosan vizsgált” paraméterek között sem szerepelnek.

Közismert, hogy a nitrát határértéke ivóvízben 40 mg/l lehet, de egy újabb keletű műszaki adatgyűjtemény szerint – ha más paraméterek nem lépik túl az alsó határértékeket – vízvezetéki vízben 60 mg/l, egyedi kutak vízében pedig 120 mg/l is elfogadható, 80, illetve 160 mg/l pedig tűrhető.

*Részletek a „Zöld Hullám”-ból (szerk. Sólyom László, Szabó Máté, ELTE Bp. 1988), a Társadalmi jelentés vitaindító anyagából.

**A környezetvédelmi információk gyűjtésében például problémák merültek fel a vízminőség vízügyi ágazati szabványaival kapcsolatban. Így a felszíni vizek minőségének integrált követelményrendszere szerint a különféle szerves anyagok, a fenolok, az anioaktív detergensok és az ásványolajok mellett csak olyan közös paraméterben jelennek meg, mint a kémiai oxigénigény (KOI). A mezőgazdaságban széles körben

a cink mennyisége. A 80-as évek elején a gödi Duna-szakaszon végzett mérések szerint az ezüst, a kadmium, a réz, a vas, a higany, az ólom és a cink koncentrációja jelentősen meghaladta a vízi élőlények védelmére megszabott határértékeket, a higany koncentrációja pedig magasabb volt, mint az ivóvíz szabványban előírt 1 µg/l. E fenti anyagok jelentős része a lebegő anyagokhoz kötődik, a kiülepedés következtében a medrek iszapjában feldúsul, és a táplálékláncba is bekerül.

Az Alsó-Tisza vidékén évente 36 millió köbméter hévízzel 70 ezer tonna só kerül a felszínre, amelynek a többsége nátriumhidrogén-karbonát. A hévizek több mint 59 százaléka belvízcsatornába kerül, amelyek egy része öntözővíz is szállít. Távlatban még a Tiszába és Marosba vezetett lehűt hévizek sótartalma is gondot okozhat.

Évente legalább 13 millió köbméter ipari szennyvíziszap keletkezik, amelyből 1 millió köbméter toxikus és 3 millió köbméter szerves iszap. Az ipari szennyvíziszapnak körülbelül 70 százalékát lerakják, sok lerakóhely azonban környezetvédelmi szempontból nem megfelelő.

Komoly vízszennyező forrást jelentenek a hulladéktelepről elszivárgó vegyi anyagok. Egy átfogó felmérés szerint 1980-ban 20 millió tonna ipari hulladék keletkezett, amelynek 25 százaléka veszélyes.

A mezőgazdaság műtrágyafelhasználása, valamint a koncentrált állattartó telepek hígtrágyája nitráttal szennyezi a talaj- és felszíni vizeket. Ugyancsak hozzájárul a nitrátszennyezéshez a csatornázás (és szennyvíztisztítás) elmaradottsága a vezetékes ivóvízellátáshoz képest.

A csatormázatlan területeken évente több tízmillió köbméter folyékony települési hulladék keletkezik. Ennek nagy részét a talajban elszikkasztják. A szipantókocsikkal összegyűjtött évi 8 millió köbméternek is csak kis részét ártalmatlanítják megfelelően, a többit közvetlenül az élővizekbe eresztik.

A Duna

A nagyvárosok (Pozsony, Budapest) és a szennyezett mellékfolyók (Morva, Vág) alatt romlik a Duna vízminősége, különösen higiénés állapota. A folyó magyarországi szakaszán a sókoncentráció a túlnyomórészt nagyobb koncentrációjú mellékvíz-folyások hatására 20-25 százalékkal emelkedik meg. A dunavíz toxikussága Budapest szennyvizeinek hatására 2-3-szorosára emelkedik. Az a-klorofill-tartalom maximum értéke alapján mind az országhatárra érkező, mind az országot elhagyó vízben elérheti a polifitikus, vagyis erősen termő szintet.

A WHO szakértőinek 1985-ös felmérése szerint a magyarországi Duna-szakaszon a legjellemzőbb vízminőségi problémákat a nehezen lebomló szerves szennyezők, az ivóvíz klórgázzal történő fertőtlenítésénél keletkező trihalometánok elővegyületei, valamint a nitrát és a szennyezett üledékek okozzák. A Duna vízminőségét befolyásoló tevékenységek (vízszennyezés, folyószabályozás, vízerőhasznosítás) ellenőrzése és korlátozása során az ivóvízellátás szempontjainak kellene elsőbb-

séget kapniuk, tekintettel arra, hogy az adott gazdasági és műszaki feltételek mellett csak jó minőségű nyersvízből lehet elfogadható minőségű ivóvizet előállítani.

Ivóvizek

A közműves vízellátás 1200 vízkivételi helyéből – a legújabb felmérések szerint – körülbelül 400 vízbázis néhány év vagy egy évtized alatt elszennyeződhet. A kialakult helyzetet jellemzi, hogy a veszélyeztetettség ténye ugyan nyilvánvaló, de a pontos mértéke nem állapítható meg, mert hiányzik az ehhez szükséges ellenőrző rendszer.

Az ivóvízellátásban – az iparilag fejlett országokhoz hasonlóan – Magyarországon is a kémiai szennyezés okozza a legtöbb közegészségügyi problémát.

A nitrát szennyeződés elsősorban a felszín közeli (talajvíz, parti szűrésű, karszt) készleteket érinti, amelyeknek kicsi a természetes védeltsége. A jelenlegi és várható helyzetet összességében jellemzi az egészségügyi szervezet vizsgálata is, eszerint a nitráttartalom a parti szűrésű vízből termelt víz 60 százalékánál, a karsztvíz 10 százalékánál s a talajvíz 90 százalékánál emelkedik. 1983-as adat szerint 940 községben csak egészségügyileg nem megfelelő ásott és közkutak jelentik a vízellátást, és a közköztként nyilvántartott ásott kutak esetében nem ritka a többszáz, sőt ezer mg/l nitráttartalom sem. A megengedett érték 40 mg/l.

Sajátos problémát okoz Magyarországon az arzénszennyezés. Öt alföldi megye 97 településén a határértéket (50 µg/mg) meghaladó mennyiségben találtak arzént a vízművek és közkutak vizében. A 100 µg/mg eléggé gyakori, de 200 µg/mg is előfordul.

A begyűjtött hajmintákból megállapították, hogy a szervezetben az arzén az ivóvízben mérhető koncentrációval arányos, és a felhalmozódás különösen jelentős a 14 éven aluliaknál. A krónikus arzénmérgezés enyhe tünetei is kimutathatók. Az arzén eltávolítására kidolgozott módszernél is jelentkezik a klórozással végzett utófertőtlenítés problémája, a rákkeltő trihalometán vegyületek keletkezése a vízben lévő szerves anyagokból. Magyarországon az ivóvízminősítési szabvány a védett rétegből nyert vízben háromszor annyi szerves anyag jelenlétét engedi meg, mint az EGK országaiban érvényes előírás.

A vízi környezet folytatódó „átalakítása”, a nehezen vagy egyáltalán nem lebontható anyagok felhalmozódása és a felszín alatti vízkészletek szennyezésének egyre mélyebbre terjedése egyáltalán nem járulnak hozzá azoknak az aggodalmaknak az eloszlásához, amelyeknek többek közt a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége is hangot adott néhány évvel ezelőtt. A vízgazdálkodás helyzetével foglalkozó elnökségi ülésen jóval problematikusabbnak ítélték meg a helyzetet, mint a megvitatásra bocsátott tájékoztató, és leszögezték, hogy a vízigények hosszú távú kielégítésének nem lát-szanak a feltételei.

AMIT TUDNI ILLIK... AZAZ MIRŐL ISMERÜNK FEL EGY BÁLNÁT?

...Ha egy bálnával találkozunk, mindenekelőtt udvariasan üdvözljük, s hasonlóképpen udvariasan érdeklődjük meg, hogy ő kicsoda, ugyanis sohasem tudhatjuk, kivel állunk szemben.

Ezzel felfedezésünk első lépését megtettük. Meghatározásunk helyességének tartozunk ennyi felelősséggel, s a tévedés további lehetőségét teljességgel kizárva, miszerint soha nem tudhatjuk meg róla, valójában ki is ő.

Azonban kíváncsi természetünk nem elégszik meg a válasszal, mégha ő maga is győzött meg bennünket létezéséről. Tehát, ha a bálnakérdés nem hagy nyugtot, vegyük közelebbről szemügyre őt, a bálnát.

Első látásra a bálna lehet szürke, fehér és sárga. Meg kell jegyeznem, hogy a lexikonok és a bálnakérdés tárgyában megjelent tudományos jellegű értekezések és szimpóziumok előadásai nem tesznek említést sárga bálnáról, de ez semmiképpen ne befolyásoljon bennünket vizsgálódásainkban. A bálna nekem éppenséggel sárga. De lehetne éppúgy lila is. Számomra azonban mindenféleképpen sárga. Azonban ez a bálna lényegét, azaz a bálnaságát nem érinti.

Megállapítható, a bálna hatalmas testű élőlény. Pontosabban nagyobb termetű állat, mint a ponty, a kecsge, vagy akár a sügér. Ezen tulajdonsága nem szerzett, hanem kapott vonás. Tehát, minden kísérletünk megghiúsul méretének megváltoztatására. Így kizárható az a lehetőség, hogy egy megalapozatlan gondolatunk hatására egy esetleges állatkertben, vagy vízi rezervátumban nyújtunk számára biztonságosnak vélt fedelelet. Sajnálatos módon a bálna egyik helyiségbe sem fér be.

Ezért a bálnával ritkán kerülünk fizikai közelségbe, amely részben megokolja fentebb említett udvarias érdeklődésünket személye felől.

A kérdés még megválaszolatlan, de kezünkben tartjuk. Mi hát, a teendő? A válasz meglepően egyszerűbb, mint maga a kérdés.

El kell ejteni! A kérdést mindenféleképpen. A bálnát nem érdemes, több okból.

Mint említettem, a természet bennünket átkos kíváncsisággal áldott meg, a bálnát pedig hatalmas méretével, s ez utóbbi nemcsak az állatkertben való elhelyezését gátolja, hanem azt is, hogy mikroszkóp alatt vizsgálhassuk. Tehát minden ilyenfajta kísérlettel felhagyhatunk, mert eleve kudarcra vagyunk ítélve.

Ugyanis a bálna nem mikroszkóp alá való, a mikroszkóp pedig torzít. Felnagyítja az apró dolgokat, márpedig a bálnát felesleges felnagyítani.

Ám, tételezzük fel, ha egy bálna mégiscsak elférne egy mikroszkóp tárgylemezén, akkor sem ismernénk meg a bálnát.

Azonban, korántse érezzük, hogy vizsgálódásaink hiábavalók! Próbáljuk meg a tapasztalat több évszázados módszerét kiaknázni!

Sajnálatos, de ezek után kénytelen leszek mások tapasztalataira, hivatkozásokra alapozni a bálnakérdés megoldását, mivel én magam még sohasem láttam bálnát.

Millió években számlálható történelmünk során többen állítják, hogy láttak bálnát. Ezek a tanúk szavahihetően és egyöntetűen állítják, hogy a bálna melegvérű állat.

Ez a tény meghatározza társas kapcsolatát. Környezetére igen érzékenyen reagál, mondhatnám – családcentrikus.

Vérének hőmérséklete lehet az oka, hogy ez a családcentrikusság paradox módon éppen az

ellenkező végletbe vált időnként, mely leginkább a csapodárság szeszélyes természetére vall. E ki-egyensúlyozatlanság viszont természetéből fakad. A szaknyelv ezt így fogalmazza: „tipikus belső statikus bálna-instabilitás”.

A későbbiekben megemlíttjük, hogy a bálna milyen megoldási módokat használ e meglehetősen kényelmetlen állapotának feloldására.

Csapodársága speciálisan „bálnikusan” nyilvánul meg.

Az ellenkező nemű bálna oldalához simul, majd vitorlányi méretű uszonyának csapdosásaival vezeti le feszültségét. Ha ezek a kilengések nem a megfelelő helyen és időben történnek, akkor a környezetére a kíméletlenség erejével hat. (Lásd: a hivatásos hajó, ill. bálnatorított egyöntetű véleményét, akiknek a további életét fordulópontként jelölte meg egy-egy rettentő erejű uszony-csapás, és a „Bálnikus családterápia” című előadások anyagát.)

Bár a bálna közösségcentrikus, de a centrum elsősorban ő. Ha sűrű bálna a fehérrel találkozik, minden lehetséges alkalommal hangsúlyozza a sűrűség kizárólagosságát. Mindez, fordítva is igaz. (Azonban, ez éppen azonosságukat látszik igazolni, színelkülönbségük ellenére.) Érvének nyomatókat több száz font súlyú fentebb említett uszonyával szerez, mely az adott szituációban valóban elfogadható, sőt súlyos érv lehet.

A helyzetét mindenképpen az határozza meg, hogy a bálna jön-e, vagy megy. Mert a bálna jönni és menni szokott. Ez a tulajdonsága viszont magyarázatot adhat a bálnikus históriában említett tömeges bálna-tragédiákra. Ezekről a katasztrófákról adnak hírt a tengerek mélyére süllyedt bálnikus hősi eposzok maradványai, melyekben egy-egy bálna felveszi a küzdelmet saját magával, melynek rendszerint a vége az lett, hogy tömegeket sodort magával a hullámsírbá. A bálnák mégis tisztelettel emlékeznek ezekre a hősökre, elérzékenyülve úszkálnak az eposzok feltételezett helye fölött. S mintha némi szégyenérzettel viaskodnának azokban a pillanatokban.

Azoknak a kutatóknak, akik mélyrehatóbban kívánnak foglalkozni ezekkel a történelmi eseményekkel, nekik ajánlom, hogy ezeket a tényeket bizonyos tájékozódási pontokként használhatják a bálna jövőjét illetően is. Ugyanis, a bálna hiába úszik mindig előre, de a mögötte kavart örvények sohasem csendesednek el teljesen. Igazolható az energia megmaradás törvényével. Kevés bálnáról és bálnacsoportról tud a szakirodalom, amely életének terét egy röghöz, illetve tengerhez kötötte volna. Mozgásukat a tengerek áramlása, vagy az éppen kiaknázandó algamező mennyisége határozza meg. Itt minenképpen meg kell jegyezni, hogy hűségüket és jogukat ahhoz az algamezőhöz minden lehetséges módon demonstrálják. Sőt, időnként még szomszédos és még távolabbi algamezőkre is igényt formálnak, számukra természetesen elfogadható indokkal. Ebből aztán némi konfliktus származik a más területen élő bálnákkal, de végül mindig ugyanazzal a módszerrel oldják meg a feszültséget, miszerint ismételten felparcellázzák a maradék feldúlt algamezőket.

Akik mindentől elhatárolják magukat, azok az ún. kiközösítettek. Sajátos módon ők is a közösséghez tartoznak, de ők nem vesznek részt a közösség vándorlásaiban. Feleslegesnek tartják az erőpocsékolást, ugyanis rendszerint minden bálnacsoport visszatér az ősi algamezőhöz.

Ők mintha a faj mutánsai lennének. A szakirodalomban a „Helyben úszó bálna” címszó alatt találunk róluk bővebb ismertetést.

Minden színű bálnaközösségnek vannak ilyen egyedei, melyekhez a többiek félelemmel vegyes tisztelettel közelednek. Bár ők az első pillanattól a kiközösítettek, a közösség mégis minden vándorlásuk után öhozzájuk tér vissza. Kitaszítottságukat, de egyben mégis sajátos kapcsolatukat ez jelzi. Éppen, mert ők a Helyben úszók; őrzik a vándor közösségnek az ősi algamezőt.

A bálna vándorlása hosszú; születésétől haláláig tart. Ez az örökös útonlevésük alakította ki egy fajta hitüket, a „bálnaizmust”, mely sokszor tévútra vitte őket. Hitük központi dogmája, melynek második szakaszát valószínűleg útközben veszítették el: A tenger őértük van. A második mondat hiánya tévedéseiknek okozója, s megmerem kockáztatni azt a megállapítást, hogy éppen ezért is vannak folyton úton.

A hiányzó szakaszról mégiscsak tudnak valamit, bár ez már nincs leírva. Bizonyították erre, hogy még mindig életképesek. Egyesek azt állítják, hogy a második mondatához a Helyben úszóknak némi közük lehet, s ezért is térnek vissza hozzájuk évmilliók óta. De ez csak feltevés.

Rítusukat viszont meglepő precizitással leírhatjuk, mert érdekes módon minden hiányos tapasztalataink ellenére erről van legtöbb ismeretünk, legmegbízhatóbb információink.

Rítusuk középpontja, melyből erejét meríti a legyengült, esetleg megfogyatkozott közösség, az ún. Bálna-áldozat, melyet önként vállalnak. E rituális cselekedet formája a partra úszás, amikor is engesztelő áldozatul vállalják a kiszáradás meglehetősen lassú és gyötrelmes kínhalálát. Ez határozottan kifejlett öntudatra vall, melyben bizonyossággal állíthatjuk, hogy a büntudatnak meghatározó szerepe van. Egyébként érthetetlen lenne, hogy a pusztulást még egy-két bálna halálával szaporítják.

Nyitott kérdés, hogy ennek a belső élménynek mi lehet a gyökere, de feltételezhetjük, hogy a fent említett elvesztett második mondatnak köze lehet hozzá.

Miként családcentrikusságuk, ezen áldozatvállalásuk is időnként egy másik igen szomorú és felesleges végtelbe vált át.

Vannak időszakok, mint például minden hetedik napéjgyenlőségkor, mikor is tömegesen vállalják az önkéntes kimúlást. Értelmetlen halálukat mégis időről időre vállalják, s ez a tettük szintén a már említett „tipikus belső statikus bálna-instabilitás” kategóriájába tartozik.

Miután így lélekszámban erősen megfogyatkoztak, a következő hetedik napéjgyenlőségig új és melegebb vizekre vándorolnak, ahol vérük hőmérséklete néhány Celsius fokkal megemelkedik. Ezeknek a vizeknek az átlagosnál magasabb hőmérséklete kiváló táptalaja vad, buja bálna-orgiáknak, ahol is új egyedeket nemzenek. Azonban, a melegebb vizek nemcsak érzékeikre hatnak mély intenzitással, de észrevehető, hogy a fent említett büntudat is élesebben tör fel belőlük. Aminek aztán ismét a következménye egy újabb tömeges önként vállalt kimúlás.

Sajnálatos tény, hogy ezen utódok életképessége a napéjgyenlőségek számával hatványozottan gyengül az elődökénél.

Matematikusok tucatjai dolgoznak mind a mai napig azokon a számításokon, amelyek legalább hozzávetőlegesen meghatároznák a bálnák kihalásának időpontját.

Mindezideig nem járt sikerrel, viszont a józan ész mégis arra enged következtetni, hogy a faj életképessége el kell, hogy érje egyszer a relatíve nulla értéket, mely már egyenlő lesz egy úgynevezett totális bálna-katasztrófával. Mindenesetre ezek a tudósok már-már hajlanak arra a megállapításra, mely teljes mértékben ellentmond a viselt mesterségüknek, miszerint itt már csak a csoda segíthet.

Úgy tűnik, mindezt a bálnák is érzik, s még életösztönük működik. Ezen ösztönüknél, s a már említett érzékeny idegrendszerüknél fogva hajlamosak az okkultizmusra és a pszichiátriára; kiküszöbölendő kihalásuk, illetve éppen annak megokolásáért. Ezért hoznak létre különféle szervezeteket, egyleteket, mint pl. „A Humanista Bálnák Egyesült Szervezetét”.

Ezek az egyesületek ugyan az égvilágon nem lassítanak semmiféle folyamatot, talán éppen gyorsítják is a kihalást, de mindenesetre a veszélyeztetettség tudata elviselhetőbb számukra. Szinte hihetetlen, mi mindenre képesek a faj életben maradásáért, amivel éppen az ellenkező hatást érik el. Tehát, nem látják a megoldás helyes irányát.

Ez arra enged következtetni, hogy a bálnák látása nem jó. Nem tudni, hogy látásuk romlott-e meg, vagy az evolúció folyamán nem is alakult ki tökéletesen, mindenesetre tény, hogy közülük a legtöbben már-már szinte vaknak mondhatók.

Saját feltételezésem az, hogy mivel a tenger mélyére mindössze száz méterig hatol le maximálisan a fény, s a bálnák, mint tudjuk, a merülésükkor jóval meghaladják ezt a mélységet, s az elviselhetőbbnél több időt töltenek a mélyben, így látásuk visszafejlődött, azaz elkorcsosult. Meglepő, hogy a bálnát mégis, szinte valamiféle mágikus erő vonzza a mélybe. Hogy miért, s mi történik ott, erre még feltételezésünk sincs. Ez már a bálnák örök titka marad, és magukkal viszik a sötét mélységbe.

Ekkor keresik fel a Kiközösítetteket. Együttműködésre szólítják fel őket, elvégre egy fajba tartoznak. A kitalált Helyben úszók láthatóan jobb kondícióban vannak, mint a felkérők serege, akik közül többen azon tanakodnak, hogy a Helyben úszók valószínűleg egy addig ismeretlen algamezőre bukkantak, s ennyi mindössze a titkuk. Fűrésző tekintettel lesik a Kiközösítetteket, de nem szólnak, mert érzik, hogy most rájuk szorulnak.

A Helyben úszók a kérdést helyben hagyják ilyenkor, s felelősségük teljes tudatában állnak átadni nekik a helyben úszás titkát. Lelkesen tanítják, miszerint a második mondatot csak helyben lehet megtalálni.

Ez kimondottan nem tetszik néhány bálnának, és valami fontos dologra hivatkozva eltűnnek a helyszínről. Ezek a bálnák egytől egyig a Humanista Bálnák Egyesületének a tisztségviselői.

Sietve felparcellázzák a környező algamezőt, melyből egy darabot kijelölnek a Kiközösítetteknek, a Soha Nem Tudni törvénye alapján. Ezután a Helyben Úszást a faj pillanatnyi nehéz helyzetéből adódóan megtűrtnek nyilvánítják, de záradékként nem felejtik megjegyezni, hogy felettéb veszélyes tan, mely akadályokat gördít a bálnák vándorlása elé.

Bár egyes érdemeiket elismerik a Helyben úszóknak, hiszen – mint hangoztatják egy fajból való –, de a második mondat már bálna ellenes. Igaz, a második mondatról még nem hallottak semmit, de állítják, hogy az csak a Humanista Bálnák Egyesületének a neve lehet.

Ezekből a csoportmozgásokból arra következtethetünk, hogy a bálnák valamiféle sajátos hierarchiában élnek, amit mi emberek nem igazán érthetünk meg. Tanácsstalanságunk senkinek ne okozzon bosszúságot, hiszen a válasz a mélyben keresendő. Mindössze jegyezzük le tapasztalatainkat az utókornak, de aki mégis többre kíváncsi, az vegyen mély lélegzetet és próbáljon meg a bálnák között élni.

A bálnát legkönnyebben belső jegyei alapján határozhatjuk meg. Egyetlen tulajdonsága van, amiről biztosan fel lehet ismerni. – A bálnában belül sötét van. – Erről a tényről hihetetlen értékű írásbeli bizonyítékunk van, amely az összes többi információnál is megbízhatóbb.

Egy ismeretlen illetőségű Jónás nevezetű úrtól származnak értesüléseink, aki Ninivében utazván sajnálatos körülmények miatt egy bálna gyomrában volt kénytelen eltölteni néhány napot.

A bálna gyomrában levő sötétséget akkor állapította meg, amikor világosságot gyújtott. Ez már valóban a dialektika tudományosságával alátámasztott érv a bálna belső életét tekintve.

Ez a tény igen értékes tulajdonságokra is rávilágít.

Elsősorban érző lelkek, s ha belül valami úton-módon világosság gyúlik bennük, akkor belátásra is képesek. Ítéletet alkothatnak saját tetteik felett. Ezt szintén az imént említett tanú sajnálatos esete bizonyítja, mely hála a bálna egészen pontos ítélőképességének, felismerve kissé szabatos tettét, a Jónás nevezetű urat úgymond kiköpte. E tett a bálnáknál a felismerés utáni cselekvésnek mindössze a módja, mely kísértetiesen analóg a maguk felett mondott ítélettel.

Tehát, következtethetünk. Még ha a bálnában belül sötét is van, és ezen oknál fogva nem tájékozódhatunk, mégis bizonyos megnyilvánulásai határozott „igazság” igényre engednek következtetni, mely bátorságban és esetenként hősiesség magatartásban öltönek testet. Az elsüllyedt hősi eposzok maradványaiban fellelhető események is erre engednek következtetni, melyek bizonyítják, hogy a bálna évezredek alatt az égvilágon semmit sem változott. Tulajdonságaik – akár külsőek, akár belsőek legyenek azok –, mindmáig hűlen őrzik a faj legelső példányainak a vonásait. Így feltételezhetjük, hogy a bálna nem az evolúciónak mindössze egy állomása, hanem ellenkezőleg, éppen a csúcspontja. Igaz, ezt még korai kinyilvánítani, hiszen bálnák még mindig vannak, és a jövő előttünk is homályos.

Végül, kíséreljük meghatározni a bálnának a természetben elfoglalt helyét.

Az elmondottakból kiderül, hogy a bálna feltehetőleg tüdővel lélegző élőlény. Tehát levegőre van szüksége. Ez kissé megnehezíti a besorolásukat, mert bár vízben él, kopoltyút mégsem találunk rajta. Nem sorolhatjuk ugyanazon osztályba, mint pl. a pontyot, vagy akár a sügért. Tehát, nem hal. Azaz nem halvérű, amely ugyancsak némi öntudatra utal.

Ó, a Bálna.

Végezetül ismét feltesszük a kérdést: Miről ismerünk fel egy bálnát?

Az előzőekben csak körvonalazhattuk a bálna ismertetőjegyeit, mélyebben nem merülhettünk bele ezen tárgykör ismeretetésébe, ugyanis a saját mélymerüléseivel megteszi ezt helyettünk. Ha nem akarunk feltételezésekre, fikciókra alapozni, akkor el kell fogadnunk, hogy információt csakis ő saját maga adhat magáról.

Így hát sommásan a válasz ennyi: A bálnát nem lehet felismerni. A teljesség kedvéért annyit még mindenképpen meg kell jegyezni, hogy ha valaki mégis találkozna vele, és határtalan szerencse folytán minden kétséget kizáróan felismerné, kérem, mindössze örüljön neki. Bizonyítékra nincs szükségünk, tehát teljesen felesleges a kiírtása. Ám az esetleges kísértések és vadásszenvedélyek ellen közölnöm kell egy jogszabályt. „A bálna védett állat”.

Ez a második mondat.

Tana-Kovács Ágnes

A bagoly sír ma

Kihullott tollait siratja.
Megdermedt bütykeivel
szorosra zárja
közös akaratát
az ággal,
az estét várja.
Remeg.
Csukott szemhéjjal
követi egy denevér
röptét.
Esze azon jár,
hogyan lehet,
hogy a verebek
mindig megtalálják
a vándorcigányok házát.

Paulinyi Tamás

A csillogás

Nem rajzolok jeleket a homlokomra
sem zászlót sem keresztet
nem veszek kezembe,
sem rajzos neveket
– már nem adok magamnak
Csak játszadózok még,
a szavakkal
mint ahogy szemeimmel hunyorítok
a lüktető pillanat arcai felé
– Nem tudnék úgyse
szebb jeleket kitalálni,
szebb nevet adni a világnak
önmagánál
s magamnál aki csak keret
festett képkeret
a képben
– s aki maga is
csak jel
mint fényben a csillogás

Halász Tünde

Álmomban...

Álmomban lazacszín trikóban

Zöld bogarakat

Kínoztam

Álmomban zöld trikóban

Lazacszín fákat

Bámultam

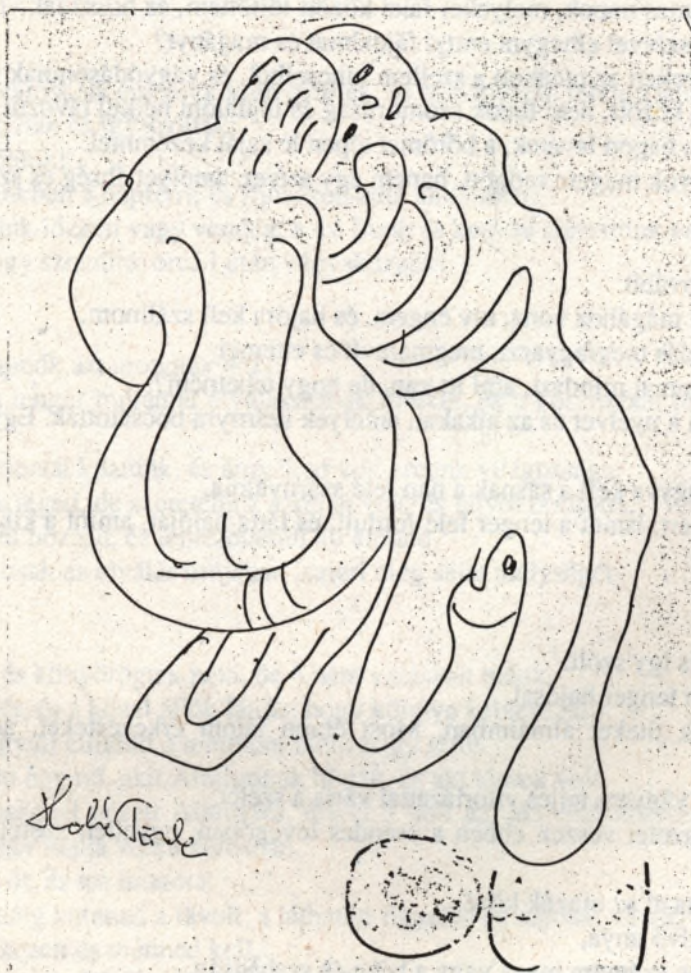
Álmomban fehér trikóban

Fekete ördögöket

Rugdaltam

Álmomban ébren voltam:

Istennel társalogtam.

Kahlil Gibran

A PRÓFÉTA

Ali Musztafa, a szeretett és kiválasztott, akinek napja felvirradt, tizenkét évig várt Orphalese városában a hajóra, amely visszatérőben volt, hogy elvigye őt arra a szigetre, amelyen született. A tizenkettedik évben Ieloo, azaz az aratás havának hetedik napján felment a hegyre a városfalakon kívül, a tenger felé tekintett, és megpillantotta hajóját, amint közeledett a ködben. Szívének kapui ekkor hirtelen kitárultak, és öröme kiáradt a tengerre. Behunyta szemét, és lelke csendességében imádkozott.

Amikor azonban leszállt a hegyről, bánat szállt rá, és azt gondolta szívében: Hogy mehetnék el békében és szomorúság nélkül? Csak sebzett lélekkel tudom elhagyni ezt a várost.

Hosszúak voltak a fájdalmas napok, melyeket falai között töltöttem, és hosszúak voltak a magányos éjszakák. Ki tud könnyű szívvel elhagyni ennyi fájdalmat és magányt? Túl sokat szórtam szét ezeken az utcákon a szellem kincseiből, és vágyódásomnak túl sok gyermeke jár meztelenül e dombok között, nem tudok szomorúság és fájdalom nélkül távozni közülük. Nem ruha az, amit ezen a napon levetek, a bőrömet tépen le saját kezemmel. Nem egy gondolatot hagyok magam mögött, hanem egy szívet, amelyet éhség és szomjúság édesít.

Mégsem maradhatok tovább.

A tenger, amely mindent magához vonz, hív engem, és hajóra kell szállnom.

Ha az idő sürget, a maradás megfagyaszt, megmerevít és eltemet.

Örömmel vinném magammal mindazt, ami itt van, de hogy tehetném?

A hang nem hordozhatja a nyelvet és az ajkakat, amelyek szárnyra bocsátották. Egyedül kell a légből szállnia.

Egyedül, fészket hátrahagyva kell a sasnak a nap felé szárnyalnia.

Amikor a hegy lábához ért, ismét a tenger felé fordult, és látta hajóját, amint a kikötőbe ért, és rajta a hajósokat, honfitársait.

Lelke utánuk kiáltott, és így szólt:

Ősanyám fiai, a végtelen tenger hajósai,

Milyen gyakran láttalak titeket álmaimban. Most ébren látom érkezéseteket, amely legmélyebb álmom.

Kész vagyok az útra, és vágyam teljes vitorlázattal várja a szelet.

Már csak egyetlen lélegzetet veszek ebben a csendes levegőben, egyetlen szerető pillantást vetek hátra.

Azután közétek állok, utazó az utazók közé.

És te, hatalmas tenger, alvó anya,

Aki a folyó és a kis patak számára maga vagy a béke és szabadság,

Csak egyetlen kanyart tesz ez a patak, csak egyet csobban már ezen a tisztáson,

Azután mennem kell hozzád, végtelen cseppnek a végtelen óceánba.

Amint ment, férfiakat és nőket látott a távolban, akik elhagyták földjeiket és szőlőskertjeiket, és siettek a városkapuk felé.

Halotta, amint a nevét említik, és egymásnak azt kiáltják, hogy a hajó megérkezett.

Így szólt magában:

Legyen az elválás napja egyben az összegyűjtés napja is?

Lehet, hogy alkonyatom valójában virradatom?

Mit adhatok annak, aki elhagyta ekéjét a munka sűrűjében, és annak, aki megállította a szőlőprésekerekét?

Válhat a szívem gyümölcsötől roskadozó fává, hogy leszedhessem és nekik adhassam?

Buzoghatnak vágyaim forrásként, hogy megtölthessem poharaikat?

Hárfa vagyok, amelyet a hatalmas ujjai érintenek, vagy fuvola, amelyen lehellete áramlik át?

A csendet keresem, és milyen kincset találtam a csendben, amelyet bizalommal szétozthatok?

Ha ez az én aratásom, milyen földbe ültettem a magot, és milyen elfeledett időben?

Emeljem bár fel lámpásomat ebben az órában, nem az én tüzem az, amely benne ég majd.

Sötétén és üresen emelem fel lámpásomat.

Az éjszaka óre tölti meg olajjal és gyújtja lánggra.

Ezeket mondta szóval, de több maradt kimondhatatlanul szívében, mert magától nem tudta mélyebb titkait kimondani.

Amikor elérte a várost, az emberek köré gyűltek, és mindnyájan feléje kiáltoztak.

A város vénei előálltak és így szóltak:

Ne menj még el tőlünk!

Te voltál homályunkban a napfény, és ifjúságod adta álmainkat.

Nem vagy közöttünk idegen vagy vendég, a mi fiunk és kedves szerettünk vagy.

Ne hagyj még, hogy szemünk orcád után vágyakozzék!

A papok és a papnők azt mondták neki:

Ne hagyj, hogy a tenger hullámai elválasszanak minket, és a körünkben töltött évek emlékké váljanak!

Egy szellemet hordoztál köztünk, és árnyékod volt arcunk világossága.

Nagyon szerettünk téged, de szeretetünk szóltan volt, és fátyol borította.

Most hangosan szól hozzád, és leplezetlenül áll előtted.

A szeretet mindig csak az elválás órájában ismeri meg saját mélységét.

Mások is jöttek, és könyörögtek neki, de ő nem válaszolt nekik,

Csak lehajtotta fejét, és a közel állók látták, hogy könnye keblére hull.

Azután a néppel együtt elindult a templom előtti nagy térre.

A szentélyből kijött egy nő, akit Almitrának hívták, és aki látnok volt.

Végtelen gyöngédséggel nézett Almitrára, mivel ő volt az, aki elsőként kereste fel, és hitt benne, amikor még csak egy napja volt a városban.

Almitra üdvözölte őt, és azt mondta:

Isten prófétája, sokáig kutattad a távot, a láthatárt figyelve és hajódat várva.

Most hajóod megérkezett és menned kell.

Mélyen vágyakozol emlékeid földjére, legfőbb vágyaid forrásvidékére. Szeretetünk nem fog megkötni, sem szükségünk fogva tartani.

Arra kérünk azonban, szólj hozzánk mielőtt elhagysz minket, és ismertesd meg velünk igazságodat.

Mi átadjuk majd gyermekeinknek, és ők saját gyermekeiknek, és nem fog elveszni.
Magányodban együtt őrködtél napjainkkal, és ébren hallgattad sfrásunkat és nevetésünket éjjel.
Ismertess meg minket önmagunkkal, és fedd fel mindazt, amit láttál, ami a születés és halál között található.

Akkor ő így szólt:

Orphalese népe, miről beszélhetnék nektek, hacsak arról nem, ami éppen most bennetek is vibrál?

*

Akkor Almitra azt mondta: Beszélj nekünk a szeretetről.

Ő felemelte fejét, az emberekre nézett, és csend szállt rájuk. Jól hallhatóan így szólt:

Ha a szeretet int, kövessétek,
Bár útja nehéz és meredek.
Ha szárnyával beborít, engedjetez neki,
Bár a tollai közé rejtett kard megsebezhet titeket.
Ha szól hozzátok, higgyetez neki,
Bár hangja összezúzhatja álmaitokat, amint pusztá marad a kert az északi szél után.
Mert a szeretet megkoronáz, de meg is feszít. Segíti növekedéseteket, de meg is nyes.
Felemelkedik a csúcsotokhoz, és megcirógatja napfényben fürdő legzsengőbb ágaitokat,
De leszáll földbe kapaszkodó gyökereitekhez is, és alapjaitokban ráz meg.
Kéveként magába gyűjt,
Kicsépel és lecsupaszt,
Megrostál, hogy megszabadítson attól, ami értéktelen,
Fehérré őröl,
Meggyúr, mfg rugalmassá váltok,
Azután szent tüzébe tesz, hogy szent kenyérré váljatok Isten szent ünnepére.

Mindezt teszi a szeretet, hogy megismerhessétek szívetek titkait, és azt ismerve az élet szívének részei lehessétek.

Ha azonban félték, és csak a szeretet békéjét és gyönyörét keresitek,
Jobb néktek, ha eltakarjátok meztelenségéteket, és kimentek a szeretet kertjéből
Abba az időben világba, ahol nevéteket, de nem teljes nevetéssel, és sírtok, de nem sírjátok el minden könnyéteket.

A szeretet semmit sem ad, csak önmagát, és nem fogad el semmit, csak önmagát.

A szeretet nem birtokol, de nem is birtokolható.

A szeretet elégséges a szeretetnek.

Ha szeretetek, ne mondjátok „Isten a szívemben van”, inkább „Isten szívében vagyok”.

Ne gondoljátok, hogy irányíthatjátok a szeretet útját, a szeretet, ha érdemesnek talál, irányítja a ti utatokat.

A szeretetnek nincs más vágya, mint önmagát beteljesíteni.

Ha azonban szeretetek, és óhatatlanul vágyat érezték, tegyéte az saját vágyatokká:

Felolvadni, és olyanná válni, mint a rohanó patak, amely saját dallamát zengi az éjszakában,

Ismerni a túlzott gyengédség fájdalmát,

Megszécsdni attól, hogy megértettétek a szeretetet,
Önként és örömmel vérezni,
Szárnyaló szívvel ébredni hajnalban, és hálát adni a szeretet újabb napjáért,
Pihenni a déli órán, és a szeretet eksztázisáról elmélkedni,
Este hálával hazatérni,
Azután a szeretett személyért való könyörgéssel szívetekben, és ajkatokon hálaénekekkel elaludni.

*

Ezután ismét Almitra szólalt meg, és azt mondta: Mester, és mi a helyzet a házassággal?
Ő így válaszolt:
Együtt születetek, és örökké együtt lesztek.
Igen, még Isten néma emlékezetében is együtt lesztek.
Hagyjatok azonban helyet szüntelen együttlétetekben,
És hagyjátok, hogy az ég szelei táncoljanak köztetek.
Szeressétek egymást, de ne csináljatok bilincset a szeretetből,
Inkább hagyjátok, hogy hullámzó tenger legyen lelketek partjai között.
Töltsétek meg egymás poharát, de ne egy pohárból igyatok.
Adjatok egymásnak kenyeretekből, de ne ugyanazt a kenyeret egyétek.
ÉnekeljeteK és táncoljatek együtt, és örüljeteK, de engedjeteK egymást egyedül is lenni,
Ahogy a lant húrjai is egyedül állnak, bár ugyanaz a zene rezeg rajtuk.

Adjátok a szíveteket, de ne bízzátok egymás őrizetére,
Mert csak az élet zárhatja kezébe a szíveteket.
Álljatok egymás mellett, de ne túl közel egymáshoz,
Hiszen a templom oszlopai is külön állnak,
És a tölgyfa és a ciprus sem nő egymás árnyékában.

*

Akkor egy asszony, aki gyermekét a karján tartotta, így szólt: Beszélj nekünk a gyermekekről!
Ő pedig azt mondta:
Gyermekeitek nem a ti gyermekeitek,
Az önmagát szerető élet fiai és leányai ők.
Általatek, de nem belőletek jönnek,
És bár veletek vannak, nem a tieitek ők.

SzereteteKeket adhatjátok nekik, de gondolataitokat nem,
Mert nekik saját gondolataik vannak.
Otthont adhattok testüknek, de lelküknek nem,
Mert lelkük a holnap házában lakik, ahová ti nem juthattok el, még álmaitokban sem.
Törekedhetek arra, hogy hozzájuk hasonlónvá váljatok, de ne akarjátok őket magatokhoz hasonlónvá tenni,
Mert az élet nem halad visszafelé, és nem marad a tegnappal.
Ti vagytok a húr, amelyről gyermekeitek, mint élő nyilak, előre szállnak.
Az Íjász látja a célt a végtelen ösvényén, és ő hajlít meg titeket hatalmával, hogy nyilai fűrgén és messzire szálljanak.
Fogadjátok az Íjász kezének hajlítását örömmel,
Mert miként szereti a szálló nyilát, szereti ő a biztos hűrt is.

*

Akkor így szólt egy gazdag ember. Beszélj nekünk az adásról!

Ő pedig így felelt:

Adtok, de keveset, ha vagyontokból adtok.

Ha önmagatokból adtok, akkor adtok igazán.

Hiszen mi a vagyontok, csak olyan dolgok, amelyeket tartogattok és őriztek, mert attól féltek, hogy holnap szükségetek lesz rá.

De vajon mit hozhat a holnap a túl óvatos kutyának, amely elássa a csontot a jeltelen homokba, miközben a zarándokokat követi a szent városba?

Vajon az ínségtől való félelem nem maga is ínség-e,

És a szomjúságtól való rettegetés – miközben kútjaitok tele vannak – nem csillapíthatatlan szomjúság-e?

Vannak, akik keveset adnak a sokból, amijük van, és az elismerést adják, és rejtett vágyuk megrontja ajándékukat.

Vannak azonban, akik kevéssel bírnak, és mindent odaadnak,

Ezek azok, akik hisznek az életben, és az élet gazdagságában, és akiknek az erszénye soha nem üres.

Vannak, akik örömmel adnak, és ez az öröm a jutalmuk.

Vannak, akik fájdalommal adnak, és ez a fájdalom a keresztségük.

Vannak, akik adnak, és az adásban nem ismernek fájdalmat, nem keresnek örömet, és nem törődnek az erővel sem;

Ők úgy adnak, ahogyan a völgyben a mirtusz ontja illatát a légbe.

Az ilyenek kezén át Isten szól, és szemükből ő mosolyog a világba.

Jó adni, ha kérnek, de jobb kérés nélkül, megértve adni;

Az adakozó kezű számára nagyobb öröm megtalálni azt, aki elfogad, mint adni.

Van valamitek, amit nem adnátok oda?

Mindent, amitek van, oda fogtok adni egy napon.

Adjatok hát most, hogy az adás ideje a tiétek legyen, és ne örököseiteké.

Gyakran mondjátok: „Adnék, de csak az arra érdemesnek.”

Kertetekben a fák nem mondják ezt, sem nyájatok a legelőn.

Adnak, hogy élhessenek, mert a nem-adás elpusztít.

Biztos, hogy aki érdemes arra, hogy éljen, érdemes minden egyébre is tőletek.

Az, aki érdemes volt arra, hogy igyék az élet tengeréből, érdemes arra, hogy megtölthesse poharát a ti kis patakokból.

Mi lehet nagyobb érdem, mint az elfogadás bátorsága, bizalma, sőt jótékonyága?

Kik vagytok ti, hogy az emberek megszagassák keblüket, és felfedjék büszkeségüket, hogy meztelenül láthassátok értéküket, és büszkeségüket szégyentelenül?

Gondoljatok először arra, hogy ti magatok érdemesek legyetek az adásra, arra, hogy az adás eszközei legyetek.

Mert valójában az élet az, amely ad az életnek- míg ti, akik magatokat adónak tartjátok, csak tanúk vagytok.

Ti pedig, akik elfogadtok – és mindnyájan elfogadunk – ne vegyétek magatokra a hála súlyát, mert megterhelitek magatokat is, és azt is, aki ad.

Emelkedjeteink inkább az ajándékozónak együtt az ő adományán, mint szárnyakon;

Hiszen ha túlságosan törődtek avval, hogy mivel tartoztok, az azt jelenti, hogy kételkedtek annak nagylelkűségében, akinek anyja a bőkezű föld, és atyja Isten.

*

Akkor egy öregember, egy kocsmáros, azt mondta: Beszélj nekünk az evésről és ivásról!

Ő pedig így szólt:

Bárcsak meg tudnátok élni a föld illatából, és a fény táplálna titeket, mint a növényeket!

Mivel azonban ölnötök kell, hogy ehessetek, és el kell rabolnotok az újszülöttől anyja tejét, hogy szomjaitokat oltsátok, tegyétek hát ezt istentiszteletté,
És asztalotok legyen oltár, amelyen az erdő és a mező tiszta és ártatlan teremtményeit áldozzátok, azért, ami az emberben még tisztább és ártatlanabb.

Ha megöltök egy állatot, így szóljatok hozzá szívetekben:

„Ugyanaz a hatalom, amely megöl téged, megöl engem is, és én is elfogyasztatom;
Mert az a törvény, amely téged a kezembe adott, engem egy hatalmasabb kézbe ad majd.
Nem más a te véred és az én vérem, mint nedv, amely a menny fáját táplálja.”

Ha beleharapok egy almába, szóljatok így szívetekben:

„Magjaid élni fognak testemben,
És jövőd bimbója kibomlik szívémben,
Illatod lesz lehelletem,

És együtt fogunk örvezdni az egész éven át.”

Ősszel, ha a szőlőskertekben szüreteltek, és préselitek a szőlőt, szóljatok így szívetekben:

„Én is szőlőtőke vagyok, gyümölcsömet a présbe gyűjtik,
És örökkévaló edényben tartanak, mint az újbort.”

Télen, ha fejtitek a bort, legyen egy dal szívetekben minden pohárért,
És emlékezzetek a dallal az őszi napokra, a szőlőtőkére és a szőlőprésre.

*

Ekkor egy földműves így szólt: Beszélj nekünk a munkáról!

Ő pedig válaszolt, mondván:

Dolgoztok, hogy lépést tartsatok a földdel, és a föld szellemével,

Mivel a tétlen ember idegenné válik az évszakokban, és kilép az élet folyamatából, amely fenségesen és büszke engedelmességgel halad a végtelen felé.

Amikor dolgoztok, fuvola vagytok, amelyek az órák susogása zenévé válik.
Melyiktek lenne néma, hangtalan síp, amikor mindenki összhangban énekel?

Mindig azt mondják nektek, hogy a munka átok és szerencsétlenség.

Én azonban azt mondom nektek, hogy ha dolgoztok, a föld legmélyebb álmának egy részét teljesítitek be, amely számotokra jelöltetett ki, amikor ez az álom született.

Munkás életet élve tulajdonképpen az életet szeretitek,

És aki munkálkodással szereti az életet, az ismeri az élet legmélyebb titkát.

Ha azonban ti fájdalmatokban helyt adtok a csüggedésnek, és a test fenntartásának, amely az orcátokra írt átok, akkor, azt mondom nektek, csak orcátok verejtékével moshatjátok le azt, ami frva van.

Azt is mondták nektek, hogy az élet sötétség, és kimerültségetekben visszhangozzátok, amit a kimerült ember mond.

Én azt mondom nektek, az élet valóban sötétség, hacsak nem párosul belső vággyal,

És vak minden belső vágy, ha nem párosul tudással,

És minden tudás hiábavaló, ha nem jár munkával,
És üres minden munka, hacsak nincs jelen a szeretet;
Ha szeretettel dolgoztok, önmagatokhoz, egymáshoz és Istenhez kötitek magatokat.

Mit jelent hát szeretettel dolgozni?

Szívetekből jövő szállal szőni a ruhát, mintha szerelmesetek számára készülne;
Szeretettel építeni a házat, mintha szerelmesetek készülne lakni benne;
Gyengéden vetni a magot, és boldogan aratni, mintha szerelmesetek fogyasztaná gyümölcsét.
Mindent saját szellemetekkel megtöltve, a magatok módján tenni,
És tudni, hogy az egész mindenség körülöttek áll és figyel.

Gyakran hallottam, amint mondtátok, mintha álmokban mondtátok volna: „Aki márvánnyal dolgozik, és saját szellemét formázza meg a kőben, nemesebb, mint az, aki a földet szántja.

És aki a szivárványt ragadja meg, hogy az ember képét a vászonra fesse vele, több, mint az, aki szandált készít a lábunkra.”

Én azt mondom nektek, nem álomban, hanem a dél teljes éberségében, hogy a szél nem susog éde-
sebben az óriástölgynek, mint a legkisebb fűszálnak;

És egyedül az nagy, aki a szél hangját saját szeretetével édes dallá formálja.

A munka láthatóvá tett szeretet.

Ha nem tudtok szeretettel dolgozni, csak utálattal, jobb ha abbahagyjátok a munkát, és leültök a templomkapuba koldulni azoktól, akik örömmel dolgoznak;

Mert ha közömbösen készítek kenyeret, keserű kenyeret süttök, amely csak félig csillapítja az ember éhét;

És ha rosszkedvűen préselitek a szőlőt, rosszkedvetek mérget szűr a borba;

És bár angyalként énekeljétek, ha nem szeretitek az éneklést, eltompítjátok az emberek fülét a nappal és az éjszaka hangjaival szemben.

*

Ekkor egy asszony így szólt: Beszélj nekünk az örömről és szomorúságról!

Ő pedig így felelt:

Örömtök valójában álarcát levetett szomorúság.

A forrás, amelyből nevetésetek fakad, gyakran könnyetekkel van tele.

Hogy is lehetne ez másképp?

Minél mélyebben vág bele létetekbe a szomorúság, annál több örömet tudtok befogadni.

Nem ugyanaz a cserép, amely most borotokat őriz, égett-e a fazekas kemencéjében,

És a lant, amely lelketek megnyugtatja, nem ugyanaz a fa-e, amelybe kés vájta?

Ha boldogok vagytok, nézzetek mélyen a szívetekbe, és látni fogjátok, hogy ami elszomorított, ugyanaz, mint ami most örömet jelent.

Amikor szomorúak vagytok, ismét tekintsetek szívetekbe, és látni fogjátok, hogy azért sírtok, ami korábban örömet okozott nektek.

Néhányan közületek azt mondják: „Az öröm nagyobb, mint a szomorúság.”, mások azt: „Nem, a szomorúság nagyobb.”

Én azonban azt mondom nektek, hogy a kettő elválaszthatatlan egymástól.

Együtt érkeznek, és amikor az egyik egyedül ül veletek asztalotoknál, ne feledjétek, hogy a másik az ágyatokban alszik.

Bizony, mérlegként vagytok felfüggesztve szomorúságtok és örömtök között.
Csak ha üresek vagytok, akkor vagytok egyensúlyban és nyugalomban.
Ha a kincstárnok felemel titeket, hogy megmérje aranyát és ezüstjét, örömtöknek vagy szomorúságtoknak mindenképpen emelkednie vagy süllyednie kell.

Ekkor egy kőműves lépett elő, és azt mondta: Beszélj nekünk a házakról!

Ő pedig válaszolt, mondván:

Építetek képzeletetekből kunyhót a vadonban, mielőtt házat építtek a városfalak között,
Hogy amint ti hazatértek az alkonyatban, hazatérhessen a bennetek lakozó örökké távoli és magányos vándor is.

Házatok a ti nagyobb testetek.

A napon nő, és az éjszaka csendjében alszik, és nem álomtalan. Vajon nem álmodik-e a házatok, és hagyja el álmában a várost a liget és a dombtető kedvéért?

Bárcsak házaitokat kezembe gyűjthetném, és magvetőként szétszórhatnám az erdőn és mezőn!

A völgyek lennének utcáitok, és a zöld ösvények faszoraitok, hogy a szőlőskertekben keressétek egymást, és ruhátokban a föld illatát hordjátok.

Ez azonban már nem lehetséges.

Őseitek félelmükben egymáshoz túl közel gyűjtöttek össze titeket, és ez a félelem tovább tart.
Városfalatok továbbra is elválasztja szíveteket földjeitektől.

Mondjátok meg nekem, Orphalese népe, mi van ezekben a házakban, és mi az, amit megerősített kapukkal őriztek?

Békét, halk belső vágyat, amely kifejezi erőtöket?

Emlékeket, az emlékezés csúcsait átívelő derengő boltíveket?

Szépséget, amely a szent hegyre vezet a szívet a fából és kőből készült dolgoktól?

Mondjátok, vannak ilyenek a házaitokban?

Vagy csak kényelem, kényelem utáni testi vágy, az a rejtett érzés, amely vendégként érkezik a házba, majd házigazdává, sőt zsarnokká válik?

Igen, végül idomárrá lesz, aki korbáccsal és cukorral bábokká teszi legmélyebb vágyaitokat.

Bár keze lágy, a szíve vasból van.

Álomba ringat, hogy ágyatok mellé álljon, és csúfolódjon a test méltóságán.

Gúnyt űz a józan érzékeitekből, és vattába csomagolja, mint törékeny edényt.

Valóban, a kényelem vágya megöli a szellem szenvedélyét, és vigyorogva vonul a temetésén.

De ti, a távol gyermekei, ti soha meg nem nyugvók, ti nem estek csapdába, és nem lesztok megszéldítve.

A ti házatok nem horgony, hanem árboc,

Nem a sebet borító fényes hártya, hanem szemhéj, amely óvja a szemet.

Ti nem fogjátok összezsugorítani szárnyaitokat, hogy átmehessetek az ajtókon, sem fejeteket lehajtani, hogy ne ütközzön a mennyezetbe, félni sem fogtok a lélegzetvételtől, nehogy a falak megrepedjenek és leomoljanak.

Nem laktok kriptákban, amelyeket a holtak építettek az élőknek.

Házatok, legyen bár pompás és ragyogó, nem zárja magába titkokat, és nem határolja be vágyódásokat,

Mivel az, ami bennetek határtalan, az ég házában lakozik, amelynek kapuja a reggeli köd, és ablakai az éjszaka dalai és csendje.

*

Egy takács így szólt: Beszélj nekünk a ruhákról!

Ő pedig így válaszolt:

Ruhátok elfedi szépségetek nagy részét, de nem rejti el a rútat.

Bár ti az öltözékben az egyéniség szabadságát keresitek, páncélt és láncot találtok benne.

Bárcsak a nap és a szél inkább bőrötökkel, mint ruhátokkal találkozna,

Mivel a napfényben az élet lehellelte van, és az élet keze a szélben.

Néhányan közületek azt mondják: „Az északi szél szőtte a ruhát, amelyet hordunk.”

Én azt mondom nektek, valóban az északi szél volt,

De a szégyen volt a szövőszéke, és elgyengült izmok voltak a fonalai,

És amikor művét befejezte, nevetett az erdőben.

Ne feledjétek, hogy az erényesség pajzs a tisztátalanok szeme ellen,

De ha tisztátalanok nem lesznek, mi lesz az erényesség, csak az elme béklyója és zavara.

Ne feledjétek, hogy a föld boldog, ha érzi meztelen talpatokat és a szelek szívesen játszanak hajatokkal!

Egy kereskedő így szólt: Beszélj nekünk a vételről és eladásról!

Ő pedig válaszolt, mondván:

Gyümölcsait nyújtja nektek a föld, de nektek nem kell, hacsak nem tudjátok kezeiteket megtölteni.

A föld ajándékainak cseréje az, amiben ti jóléteket és megelégedést találtok.

Ha azonban ez a csere nem szeretetben és méltányosan történik, egyeseket mohóságba, másokat éhségbe taszít.

Amikor ti, a tenger, a mezők és a szőlőskertek munkásai talákoztatok a piacon a takácsokkal, a fazekasokkal és fűszergyűjtőkkel,

Hívjátok akkor a föld szellemét, hogy költözzön belétek, és szentelje meg a mérlegeket és a számításokat, amelyekkel értéket értékhez mértek.

Ne hagyjátok, hogy a meddő kezűek is részt vegyenek cserétekben, akik csak szavaikat adják el munkátokért.

Az ilyen embereknek mondjátok azt:

„Gyere velünk a mezőre, vagy menj testvéreinkkel a tengerre, és vedd ki hálódodat,

A föld és a tenger hozzád is bőkezű lesz, miként hozzánk.”

Ha azonban az énekesek, táncosok és fuvalások jönnek, vegyetek az ő ajándékaikból is,

Hiszen ők is gyümölcsöt és tömjént gyűjtenek, és bár álomszerű, amit ők hoznak, öltözzék és táplálék a lelketeknek.

Mielőtt elhagyjátok a piacot, nézzétek meg, hogy senki ne menjen útjára üres kézzel.

A föld szelleme nem nyugszik addig, amíg közületek a legkisebbnek is ki nem elégültek a szükségletei.

Folytatása a következő számban

Fordította: DRASKÓCZY MAGDOLNA
(William Heineman Ltd. London, 1982.)

Vaishali

Olty Márta

A TEREMTÉS REJTÉLYE: AZ ÁLLATI SORS.

I.

Sebeők Jánosnak ajánlom újabb meditációkhoz

„A hiénák rávetették magukat a menekülő kis csikóra és élve felfalták. (Jane Goodall)

„A kísérleti nyulat (macskát, kutyát, majmot) szíjak és szemellenző segítségével megakadályozzák a védekezésben és hetekre vagy hónapokra *mozdulatlanná teszik*. Szemhéja alá vezetik a vizsgálandó anyagot, például szempillafestéket, majd szemét lezárják. *Érzéstelenítést nem alkalmaznak*, pedig az anyag károsító hatása nagy és fokozódó fájdalmat okozhat. Egyes anyagok hatására a kötőhártya megduzzad, az állat *megvakul, majd elpusztul*. A teszthez főleg nyulakat használnak, mert kevés könnyet termelnek, így az anyag koncentráltan a szemükben marad.” (A hasonló különbségek miatt veszélyes a kísérlet eredményét emberi szemre vonatkoztatni. Egyébként vannak már alternatív módszerek, melyekkel az élő állatot helyettesíthetnék. O.M.)

(Dr. Hadwen tröszt a humánus kutatásért.)

Szeretett állatom holtan feküdt a karomban. Fél évig küzdöttem az életéért, míg magam adtam be neki a megváltó altatót. Mielőtt eltemettem, pillantásommal búcsúztam el tőle: jobb fülének csonkja a sikeres műtét nyomait viselte, a másiból csak véres foszlányokat hagyott a rák...

Ez az írás arra próbál magyarázatot adni, hogy egy jószágos, de legalább igazságos Legfőbb Lényt feltételezve, hogyan lehetséges, hogy ártatlan állatok egymás prédáivá váljanak és teljesen ki legyenek szolgáltatva az embernek?

A kérdést – saját kultúrkörünkre tekintettel – először a Biblia fényében vizsgáljuk, majd a természettudományokkal és a hinduizmus karma tanával összevetve jutunk el a hipotétikus megoldáshoz.

A csúcsragadozó: az ember! A földi élet alapja a heterotróf anyagcsere, vagyis a létért való küzdelemben az egymás lemészárolása. A tápláléklánc végén vannak a növények, melyek a növényevő

állatokat hivatottak eltartani. Őket a ragadozók falják fel, és civilizációnk mai fokán az ember nem prédaállata többé a ragadozóknak, de ő maga vált gátlástalan pusztítójává a föld valamennyi élőlényének.

Ellenérzésem már a földi élet alapvető rendszerével van tehát. Az én Jóistenem egy olyan élővilágot teremtett volna az egysejtűtől az emberig, mely növények módjára élne napfényből, vízből és széndioxidból. De hiszen az ember képzeletében már régen megszülettek a kis zöld emberkék! Pedig nem mindenki tudja, hogy a zöld színyanyag, a klorofill teszi lehetővé (katalizálja) a növényi anyagcserét. Salakanyagainkat kristályként hagynánk el, miként ők, mennyivel szebb, mennyivel magasabbrendűnek tűnik ez a létforma, szinte azt mondom emberibbnek! És lám, a Bibliát tanulmányozva rádöbentem, hogy majdnem ilyené lettünk, de erről majd később!

Nehezen tudom összeegyeztetni emberi lényemet, többek közt, azzal a ténnyel, hogy bár útban a vegetariánizmus felé, ugyanúgy táplálkozom, mint bármelyik húsevő állat. Az ölés etikailag talán egyetlen elfogadható indoka a táplálkozás lehetne. A természetben a ragadozó elv realizálódása gyorsan megy végbe, nemcsak az állatok közt, de a primitív népek vadászatainál is. Pusztulása előtt az állat nem éli át mindazt, amire a ma embere rákényszeríti.

Századunk egyre kegyetlenebb nagyüzemi állattartása, -szállítása és -vágása, valamint a csak luxus célokat vagy tudományos karriereket szolgáló állatkísérletei magyarázhatják azt, hogy az ember és az állatok közti viszony etikai kérdéssé vált. Nem véletlen, hogy az állatvédelem mintegy 100 éve kezdett kibontakozni. Amíg ugyanis mind a paraszti gazdaságokban, mind a nagyüzemekben aránylag természetesen élhetett a jószág, addig az ember is magától értődőnek tartotta, hogy az állatokat táplálkozási célból tartja.

90-es évek mezőgazdasági nagyüzemeiben a kocák a fémrácsos padlón ellenek meg. Helyük csak akkora, hogy éppen elférnek benne. Itt szoptatják kicsinyeiket három hétig. Ekkor elválasztják őket és a szopós kismalacokat fémketrecekbe zsúfolják be. Ezt csak a bábolnai steril malacnevelés mülja felül: az anyaállatból kioperálják az érett magzatokat, őt magát elvéreztetik, majd a malacokat mesterséges tápon felnevelik.

A kisborjúkat egyhetesen veszik el anyjuktól, szájukra átluggatott vödört erőltetnek, nehogy az elfogyasztott szénától vörösre színeződjék a húruk.

Szűk elhelyezésük megnehezíti lefekvésüket és felállásukat, holott mozgásigényesek és játszani szeretnének. Rövid életük magányos és unalmas. Még anyjuk melegét kellene élvezniük, legalább addig, amíg élni hagyják őket. Másfél hónapos korukban viszik a vágóhídra őket.

A felnőtt állatok is sötét és szűk ólakban élnek, ahol megfordulni sem tudnak, szabadon soha sincsenek.

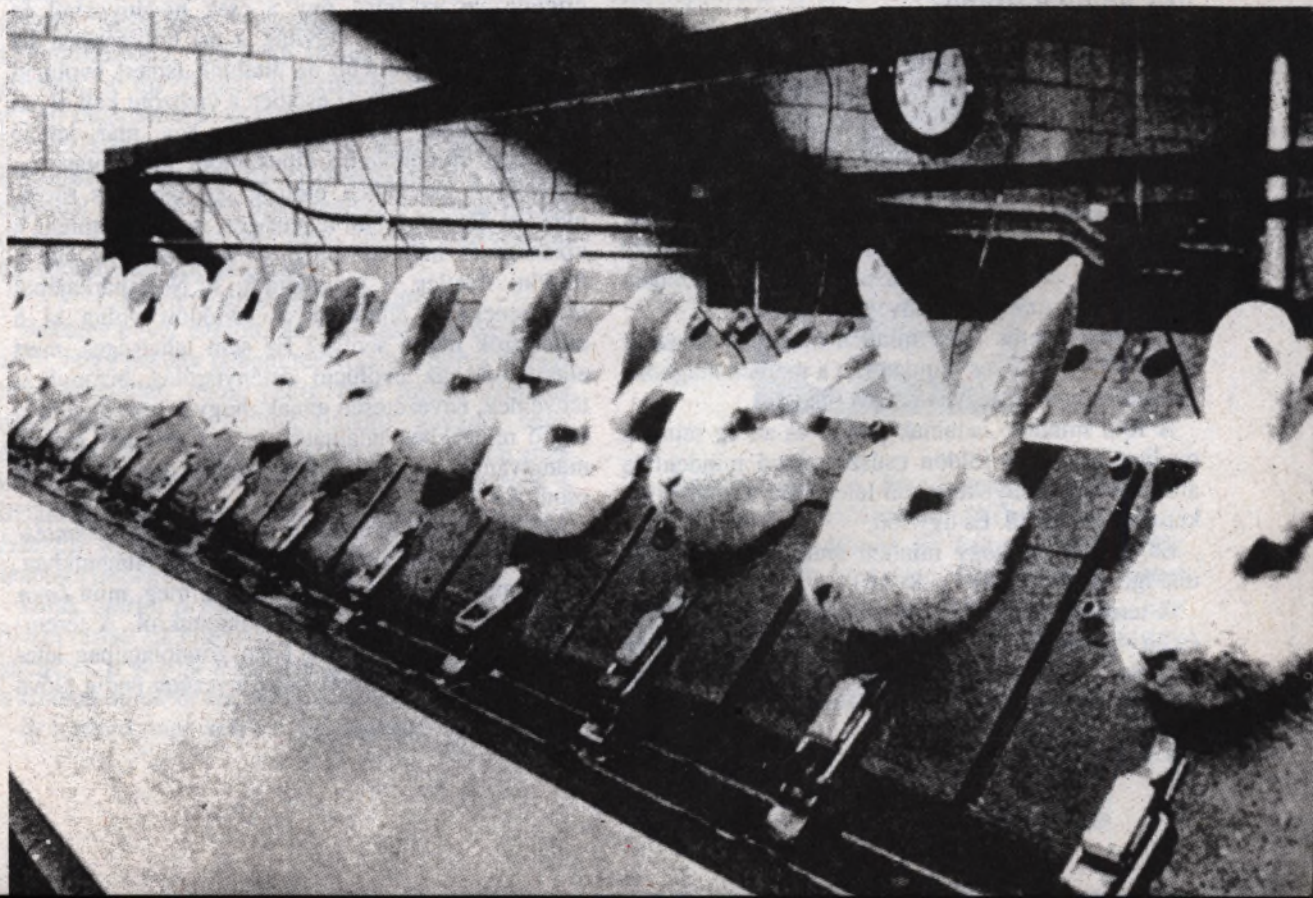
A nyulaknak, csirkéknek, kísérleti- és prémes állatoknak annyi az élettere, mint nekünk lenne egy zsúfolt villamoson. A kapingálni próbáló csirkék lába kisebesedik, karmuk körülövi a rácsot. Az emlősök apró mancsai is tönkremennek a kijáratot kereső ösztönös ásásuk közben.

Ugyanígy vegetálnak a prémükért tenyésztett állatok. Ezeket, ha már elég szép a gereznájuk, fojtással, gázzal vagy a végbelükbe vezetett árammal ölik meg. Sokszor még élnek a mókusok, kutyák, kecses kis nyércek nerc, mikor lenyúzzák róluk szép bundás bőrüket, hogy mi hordjuk őket tovább.

A vadon befogott prémes állatok sorsa a legszörnyűbb. Acélcsapda vágódik lábukra, farkukra, orrukra, szájukra. Aki látta az erről készült filmet, soha nem akar többé bundát hordani. Az állatok iszonyú kínban, vinyogva és siktva próbálják kiszabadítani összeroncsolt, vérző testüket, újra és újra megkísérelve a lehetetlent. Sokan lerágják lábukat, farkukat, csak hogy szabadulhassanak. A csapdában rekedtek pedig napokig kínlódnak, míg végül rájuk akadnak és agyonütik őket.

Mióta mindezt tudom, nem esik jól a húsétel és az

A kalodába zárt nyulak megvakulnak és elpusztulnak a szemükbe cseppentett anyagtól

„Hagyd meg a bundámat, nekem csak ez az egy van és ettől függ az életem!”

egész életemben vágyott és végre megvett fehérroka bundámnak már nem tudok örülni. Megsimogatom, mintha élne és szégyellem magam.

Csak remélni lehet, hogy az ember szellemi

evolúciójával együtt táplálkozási szokásai is megváltoznak. Talán átalakul majd enzimes rendszere és anyagcseréje, alkalmassá téve szervezetét az állati fehérje teljes elhagyására. Így kiszakadhatna abból az állati táplálékláncból, melynek végén ma mint csúcsragadozó áll.

Számos jel utal arra, hogy a húsfogyasztás mai mértéke csökkenni fog. Nemcsak egészségkárosító hatása miatt, de a föld nem tudja majd eltartani az exponenciálisan növekvő népességét, ilyen nagymértékű állattartás és húsfogyasztás mellett.

Lázadás és útkeresés. A legtöbb ember életében elérkezik az a pillanat, amikor felteszi önmagának vagy az Istennek azt a kérdést: *hogyan jöhetett létre a földi élet agressziója, önzésre és konformitásra épülő rendje?* Az emberi szenvedést a karma törvényszerűségeivel magyarázhatjuk (1. később), de mivel tehetjük elfogadhatóvá az állatok kiszolgáltatottságát, főleg az emberrel szemben?

II.

„Fiatal, egészséges kutyák mindkét mellső lábát eltörlik, majd szűk, padlórácsos ketrecben tartják a gyógyulási folyamatot megakadályozva másfél évig. Elpusztításuk után a csonttörés gyógyulásának zavarát vizsgálják.” (A kísérlet értelmetlen, mert természetes körülmények között a csont jól vagy deformáltan, de összeforr, illetve álfüzetet képez, vagyis állat és ember kezelés nélkül is meggyógyul. O.M.)

Részlet egy jegyzőkönyvből.

Hogyan teremthetett tehát a jóságos Isten egy olyan élővilágot, amelyben az állatok kiszolgáltatottjai egymásnak és főleg az embernek?

Mit mond a Biblia?

Azt, hogy az Isten nem így akarta! Hogyan hát? Íme:

I. Az emberi szellem és az állati lélek megteremtése: Első teremtéstörténet.

„És monda nékik Isten: ...uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, és a földön csúszó-mászó mindenféle állatokon.” (Az uralkodás szó gondoskodást jelent az eredeti szövegben. O.M.)

„... Ímé néktek adok minden maghozó füvet az egész föld színén, és minden fát, a melyen maghozó gyümölcs van; az legyen néktek eledelül.

A föld minden vadainak pedig, és az ég minden madarainak, és a földön csúszó-mászó mindenféle állatoknak, a melyekben élő lélek van, a zöld füvet adom eledelül. És úgy lőn.

És látá Isten, hogy minden amit teremtett vala, ímé igen jó.” (1 Móz.1, 28–31.)

A teremtés kezdetén, tehát Isten a gabonaféléket és a gyümölcsöket adta eledelül nemcsak az embernek, hanem az állatoknak is, melyekben „élő

lélek” van. Szó sem esik húsevő, ragadozó állatokról, ember és állat tápláléka egyaránt: csak a növény!

Amennyiben betű szerint, történelmi tényként értelmezem az Írást, úgy a csak növényekből és növényevőkből álló élővilág a mi bolygónkon ha létre is jött, legfeljebb az általunk ismert evolúció előtt lehetett. Ebben az esetben a vízözönt kell olyan kataklizmaként értékelni, mely egy már létező élővilágot nyomtalanul elpusztított, hogy utána az egysejtűtől kezdődjék előlről, de már más törvényekkel. Ez azért nem lehetséges, mert Noé túlélte a vízözönt és nem az emberrel kezdődött az élet a földön. Esetleg a megmaradt, a Noé bárkájából megmenekített állatfajokból fejlődött volna ki a ragadozók népes serege? Ez sem lehetséges, mert ellentmond az evolúció őslénytani bizonyított tényeinek, nevezetesen annak, hogy a legmélyebben fekvő rétegekben található meg a primitív lények maradványai és csak a legfelsőbbekben az emberi csontok.

Mindezekből következik, hogy az első teremtéstörténet nem történhetett a mi anyagi világunkban. Számomra ez a történet úgy jelenik meg, mint Isten elképzelése, ideája a leendő világunkról. A teremtendő kozmosz még csak Isten gondolataiban létezik. Az elképzelt embert és környezetét pedig élővé

teszi – még mindig csak elvi síkon – isteni lényének parányi emanációival: szellemet és lelket lehel élő-lényeibe.

Az *emberi szellemet dual szellemnek*, férfinak és nőnek teremti, mint ahogyan az állatok lelkét is hímnak és nősténynek, hiszen a megnyilvánult anyag kétnemű lesz. A növények kétneműsége is nyilvánvaló, maghozó füvekről és -gyümölcsökről szól az Írás, amelyek köztudottan az ivaros szaporodás termékei.

Megjegyzendő, hogy az eredeti héber szöveg az Isten szellemére a *ruah* szót (szellő, lehellet), az állat lelkére a *nefes*, az emberre pedig a *nefes* és *nesama* szavakat használja. Ebből világosan kiderül *emberi lényünk természet*e, mely *közös az állatokkal, mégis alapvetően különbözik tőlük*.

A szellem és a lélek szavakat a XX. században fordított értelemben használjuk. Vagyis a Szent Lélek helyesen Szent Szellem. Így a hinduizmusban étertest vagy szellemtest helyett étertest vagy lélektestet, lélek helyett pedig szellemet kell érteni (1. később.) A lényeg természetesen nem változik, csak a szavak cserélődnek fel a modern nyelvészet értelmezésében.

II. A szellemek és a lelkek fénytéstet kapnak:

Második teremtéstörténet: Színhely a Paradicsom.

A második teremtéstörténet nem kiegészítője, de folytatása az elsőnek. Az Isten gondolataiban élő ember, állat, növény, talán a föld és a bolygók is, finom, fizikai burkot kapnak, mai lényüknek éterikus őst, légies mását.

Fénylények ők valamennyien a Paradicsomban: Ádám, Éva, az állatok és a növények. Az édenkerti történet számunkra valóságosabb, mint az első teremtéstörténet, majdnem olyan, mintha a földön járnánk, a mi fizikai létsíkunkon. Csakhogy az Ádám oldalbordájából teremtett Éva, a szimbolikus Lucifer kígyó és a még mindig szelíd állatok léte irreálissá teszi a históriát. Különösen, ha a Paradicsomból való kiűzetés utáni reálisabb eseményekkel és még inkább a vízözön utáni emberi környezettel és -sorssal hasonlítjuk össze.

Étertest, finomtest, másodtest

Sokezer évvel ezelőtt, az indiaiak már beszéltek arról, hogy testünk látható része az ún. durva anyagból, láthatatlan része pedig egy finom, éterikus matériából áll. Az előbbi fizikai-, anyagi-, vagy durvatestnek, utóbbit étertestnek, finomtestnek illetve másodtestnek nevezték. Mivel az étertest a fizikai testnek a finom anyagú analógja, ugyanúgy érzékeli a fizikai világot, mint mi, sőt egyesek számára ő maga is láthatóvá válik.

Hitük szerint a *halál után az étertest elhagyja a fizikai testet*. Ez magyarázhatná a „szellemek” megjelenését, a *glóriát* a szentek feje körül, az *aurát* és a klinikai *halálból visszatértek élményeit*.

Századunk már számos ősi legendát változtatott

történelmi eseménnyé, valóságos földrajzi területté (Trója kiásása). A tudomány és a technika fejlődése már sok misztikusnak tűnő jelenséget magyarázott meg a maga eszközeivel. Megmosolygott, babonás hitek váltak mindennapi tudásunk részévé.

A *modern fizika* nemhogy cáfolná, de *mindinkább hihetőbbé teszi* a sokak számára hihetlent: *az étertest létét*. A következő két példa mintha közéletene a megoldáshoz.

Az étertest léte semmivel sem csodálatosabb, mint a *kettős természetű fényé*, amely hullám és részecske egyszerre. Egyrészt alkalmazkodik a hullámrezgés törvényeihez, mint anyagtalán hullámzás, másrészt korpuszskulaként, anyagi részecskeként jelenik meg és hat. Más szóval, hol mint foton, anyagi természetű részecske, hol mint elektromágneses hullám, vagyis energia formájában nyilvánul meg. Az anyag viszont nem más, mint pozitív és negatív részecskék, energiakvantumok és hullámtermesztű sugárzások összessége és az óriási nagy űr, ami a részecskék közt van. Vagyis anyag és energia egy és ugyanaz, egymásba alakulhatnak, mint látható és láthatatlan szubsztátumok.

Hogy mindezekből mit érzékel egy élőlény, azt érzékszerveinek minősége szabja meg. Az ember például látja a fényt és a színeket, de nem látja a váltóáramot, a-rádió- és a hőhullámokat, a röntgen-, gamma- és a kozmikus sugárzást. Pedig valamennyi elektromágneses sugárzás, csak hullámhosszuk és rezgésszámuk különbözik. Miért nem lehetne hát egy láthatatlan testünk ezekből az anyagokból vagy a még felderítetlen szubsztanciákból?

Elgondolkodtató a *Kirlián jelenség* is, például egy megcsönkített levél nagyfrekvenciás térben fényképezve az ép levél formáját mutatja.

Visszakanyarodva a Paradicsomba, én ott *az isteni terv megvalósulását látom. Tudatlan, boldog emberpárt, szelíd állatok és kedves gyümölcsfák körében*. Valamennyien az első teremtés isteni szellemét és lelkét hordozzák magukban, egy általunk ismeretlen, másfajta fizikai valóságban, egy ismeretlen dimenzióban.

Ennek az édenkerti aranykornak a bűnbeesés vetett véget.

III.

„Másfél éves, egészséges kutyáknak összes fogait kihúzzák, majd tíz töréssel szétrombolják az állkapcsukat. Ezt követően rögzítik a csontokat.”

Részlet egy jegyzőkönyvből.

A kísérlet látszólag humán fogászati problémák megoldását célozza, de az emberi- és állati szervezet különbözősége miatt az eredményt nem lehet az emberi szájbélszékben hasznosítani. Ha mégis, kérdés, meddig mehetünk el önző céljaink jogán egy érző, gondolkodó élőlénytársunk megkínzásában? A cél nem szentesíti az eszközt, magam lemondok az esetleges eredményről, ha arra gondolok, mit él át a fogatlan állat a műtét után. Kérem a tisztelt olvasót, szíveskedjen egy percre a kutya helyébe képzelnie magát, 1. a fenti jegyzőkönyvet. Köszönöm. Most pedig térjünk vissza eredeti témánkhoz.

A természetet figyelő vagy a biológiát tanulmányozó ember számára már az ókorban sem volt vitás, hogy a különböző teremtményszemek nincsenek ellentétben az egysejtűtől az emberig ívelő fejlődélméletekkel. Az istenhívő Darwin tanai sem ellentétesek a vallások lényeges tanításaival, ahogy azt egyesek állítják. Azok az ellentmondások, amelyek felvetődnek, nem érintik a lényegét, azt, hogy a Biblia és más vallások szentiratai is az élőlények egymás utáni teremtéséről írnak, arról, amit a biológia és a régészet már régen bebizonyított.

Visszatérve eredeti témánkhoz, a paradicsomi boldogságnak a „bűnbeesés” vetett véget. A Gonosz megtestesítőjeként megjelenő kígyó-Lucifer leszakíttatja Évával a tiltott gyümölcsöt a Jó és a Gonosz tudásának fájáról. Érthetetlen, miért látták egyesek a szexualitás szimbólumát a nevezetes gyümölcsben, hiszen az Úr mondta, hogy „...szaporodjatok és sokasodjatok...” (1. Móz. 1,28.) és a Biblia egyetlen sora sem redukálja a szexualitást pusztán a gyermeknemzésre. Az, hogy az emberpár szellemi lény volt kiűzetése előtt, az is bizonyíthatja, hogy a „szaporodjatok” felhívást nem követte a mi képzeteink szerinti eredmény, vagyis nem népesítették be kis utódokkal a Paradicsomot. Persze lehet, hogy erre nem volt idejük, hiszen fénylő életük nagyon rövid ideig tartott.

Milyen sorsot szánt Isten az embernek? Az emberiség kollektív emlékezete a népek mítoszai-ban nosztalgikusan emleget egy hajdanvolt aranykort, melynek egyike a paradicsomi történet.

Isten meg akarta kímélni az embert a jó és a Gonosz tudásától. Nem akarta, hogy bűnököt kövessen el és bűnhődjön. A jámbor állatok és a kisgyermekek tudattalan tudatát adta az embernek. Fájdalmaktól, bánatoktól mentes, gondtalan életet kínált. Boldogságot és halhatatlanságot.

A szellemi emberré válás. Isten szabad akaratúnak teremtette az embert, megengedve, hogy válasszon

a jó és a gonosz között. Madách-csal szólva: „Szabadon bűn és erény közt, /Választani, mily nagy eszme...” Az engedetlen ember megfizeli a tudás gyümölcsét. Ez szellemi emberré válásának pillanata, morális lényé válik, aki felismeri a különbséget a jó és a gonosz között: rajta múlik, melyiket választja. Isten e percben veszi le róla a kezét, útjára bocsátja, kiűzve a Paradicsomból. Mostantól maga alakítja a sorsát: jó és bűnös cselekedetei elnyerik jutalmukat, illetve büntetésüket.

A büntetés súlyos. Fényestűk durva anyagba zárul, fényruhájukat bőrruhával cseréli fel az Úr. „És csinálja az Úristen Ádámnak és az ő feleségének bőr ruhákat, és felöltöztetie őket.” (1 Móz. 3,21.)

Ez az anyagba bukás tragikus pillanata, a szellem bezárulása a fizikai testbe. Innen indul útjára az ismert emberi történet, bár még nem a jelenlegi emberek biológiai jegyeivel és a ma ismert állatvilággal.

III. A Paradicsomból kiűzve: földi testben.

„...Ádám ismeré az ő feleségét Évát...” (1 Móz. 4,1.), vagyis biblikusán szólva eleget tesz a „szaporodjatok” utasításnak. Ezután 10 nemzedék követi egymást, viselik a reájuk mért büntetést, a keserves emberi sorsot. (1 Móz. 3,15-19.)

Az ember e titokzatos korszakban még vegetariánus, ha ugyan betartotta a növényevési parancsot. Az állatáldozatok bemutatása és a maradék hús elfogyasztása még nem jelenthetett rendszeres húsevést. Életük majd ezer év, vagy ennek sokszorososa. Az istenek fiai pedig az ember lányaival óriásokat nemzettek: „ezek ama hatalmasok, kik eleitől fogva híres-neves emberek voltak.” (1 Móz. 6,6.)

A fény-Ádám lázadását leszármazottainak bűnei követik. Embert ölnek, a vétek eláradnak a földön. „...látá az Úr, hogy megsokasult az ember gonoszsága a földön, és hogy szíve gondolatának minden alkotása csak a gonosz. Megbáná tehát az Úr, hogy teremtette az embert, a földön, és bánkódik az ő szívében. És monda az Úr: *Eltörölöm az embert, a kit teremtettem, a földnek színéről:* az embert, a barmot, a csúszó-mászó állatokat, és az ég madarait; mert bánom, hogy azokat teremtettem.” (1 Móz. 6,5-7.)

A vízözönt csak Noé és családja éli túl, és azok az állatok, melyeket bevisz a bárkájába. Az emberek és az állatok mind elpusztulnak. A növények megmaradnak, teremtésüket nem bánta meg az Úr; a ki-
röptetett galamb olajfa levéllel tér vissza a bárkába.

Itt merül fel az a kérdés, amelyre keresem a

választ és ami miatt ez az frás létrejött: *miért pusztította el Isten az állatokat is?*

A vízözön után „...monda az Úr az Ő szívében: Nem átkozom meg többé a földet az emberért, mert az ember szívének gondolatja gonosz az ő ifjúságától fogva; és többé nem veszem el mind az élő állatot, mint cselekedtem.” (1 Móz. 8,20.21.)

Meglepő módon megváltoztatja nemcsak a kizárólag növényevési utasítást, de az emberek és az állatok egymáshoz való viszonyát is, mondván: *És féljen és rettegjen tőletek a földnek minden állata az égnek minden madara: minden mi nyüzsög a földön, és a tengerek minden hala kezetekbe adott; Minden mozgó állat a mely él, legyen nektek eledelül; a mint a zöld füvet, nektek adtam mindazokat, ...”* (1 Móz. 9,1-3.)

Majom a kísérlet elején

...és a végén

IV.

„*Bőrirritációs teszt: a majom szőrzetét leborotválták, felhasogatják a bőrt és a vizsgálendő anyagot bedörzsölik. Az állatot állványokba szíjjazzák be, nehogy az érintett testrészt nyalják vagy vakarják.*”

Az új típusú élővilág megjelenése megoldhatatlan tudományos kérdéseket vet fel. Amennyiben maradunk a Biblia betű szerinti értelmezésénél, úgy felmerül a kérdés, hogy a ragadozó állatvilág az amőbától a tigrisig mikor jelenik meg a földön? A vízözön előtt nem lehetett, mert akkor még a növényevési parancs vonatkozik az állatokra is. A vízözön után viszont már jelen van az ember, ami feltételezi nemcsak a nagyragadozók, de az összes élő állatot felfaló húsevőt is, pókot, kétlélőt, hullót, madarat és a kisebb emlősök jelenlétét is, a törzsfjeldős sorrendje és időbeli tényei szerint.

A ragadozó emlősök mintegy 30 millió évvel ezelőtt jelentek meg a földön. Az ember nagyon távoli őséne a *Kenyapithecus*nak a legrégebbi korból való lelete pedig csak 14 millió éves. A tüzet használó előember a *Homo erectus* pedig csak az 1-2 millió éves rétegekből került elő.

Rejtélyek. A Paradicsomból kiűzött, bőrruhát kapott fénylények 10 nemzedéke a vízözönig rejtélyes térben és időben. (1 Móz. 6,2.4.) A vízözön

Az Úr haragja az embereket és az állatokat egymás prédáivá teszi. Lefokozza saját teremtményét az állatok szintjére, hogy egy legyen a ragadozók között, mert cselekedeteit tekintve még ott a helye. Mintha szomorúan tudomásul venné a Gonosz győzelmét a Jó felett. Ám Lucifer sem elégedett: „...Miért is kezdtem emberrel nagyot, /Ki sárból, napsugárból összegyúrva, /Tudásra törpe, és vakságra nagy.” /Madách/

Elvben e percben jönnek létre a ragadozó állatok, illetve az egész heterotrófiára alapozott földi világ. Másodszor merül fel a kérdés: *mivel érdemlik meg ezt az állatok? Mi közük lehet az ember bűneihez?* Tény, hogy kezdetét veszi a mai ember Isten által 120 évre limitált élete, (1 Móz. 6,3.) vadászatokkal, húsevővel és véres áldozatok bemutatásával.

után nem szerepel az Írásban egy új állatvilág megteremtése, pedig innen már biztosan a mi életünkről van szó. Nos, nem tudom még szimbólumok, számmisztikák vagy a kabbalisztika segítségével sem megfejteni ezeket az ellentmondásokat. Olvasóim közül talán valaki képes lesz rá.

Isten szövetséget köt emberrel, állattal egyaránt!

Jele a szívárvány. „Én pedig ímé szövetséget szerzek ti veletek és a ti magvatokkal ti utánnatok.

És minden élő állattal, mely veletek van: madárral, barommal, minden mezei vaddal, mely veletek van; mindattól kezdve a mi a bárkából kijött, a földnek minden vadjáig. /.../

És monda az Isten: Ez a jele a szövetségnek, melyet én örök időkre szerzek közöttem és ti köztetek, és minden élő állat között, mely veletek van. /.../

És megemlékezem az én szövetségemről, mely van én közöttem és ti köztetek, és minden testből való élő állat között, mely a földön van. (1 Móz. 9,9.10.12.16.)

A nagy jelentőségű és talán kevésbé ismert szövetség (legalábbis az állatokra vonatkozó része) ellentétben van a „féljen és rettegjen töledek a föld minden állatja...” kijelentés között. Nem szólva a rituális ún. „égő áldozatok”-ról, ami állatok Istennek ajándékozását – vagyis megölését, majd az oltáron való elégetését jelenti. Tudom, persze, hogy ezeket az emberáldozatok helyett mutatták be, hogy nem járt az állatok szenvedésével, sőt szigorú előírások biztosították az állatok természetes tartását és szakszerű, fájdalommentes vágását is.

Az állat nem lehet bűnös, csak ártatlan, e tétel úgy vélem, nem szorul magyarázatra. Ha ez így van, miért sújtja őket Isten törvénye – a szövetség ellenére – jobban, mint az embert? Egyetlen magyarázatra leltem, ám ezt nem merem egyetlen mondatban megfogalmazni, kiváltképpen így előljáróban. A választ hiába kerestem katolikus vallásom tételei között, de a protestáns vagy a zsidó vallás sem adott magyarázatot. Ám, ha a sokezer éves indiai szentiratokat, a Védákat összevettem a Bibliával és a természettudományokkal, meglehetősen világos kép alakult ki.

Kezdetben Isten „lelkésíti” meg az állatokat. (1 Móz. 1,30.) Figyelemre méltó, hogy az ötödik napon teremtette meg a vízi állatokat, a hatodik napon a szárazföldieket és az embert. Teljesen mindegy, hogy a hat nap alatt mennyi időt értünk, lényeg az időbeli egymás utániség, vagyis a biológia tényeivel egybecseng a Szentírás.

Az embert a „földnek porából” formálta az Úr „...és leheltt vala az ő orrába életnek lehelletét. Így lőn az ember élő lélekké.” (1 Móz. 2,7.). Különbség mutatkozik tehát az állat és az ember teremtése között. A teremtett állatokban természetesen van „élő lélek” (nefes), az emberbe viszont „belelehel” Isten az élő lelket (nesama), a már őt éltető nefes mellé, fénylény korában a Paradicsomban.

A természettudomány fényében úgy hiszem, az emberré válás abban a geológiai korban történt, amikor a föld mágneses pólusai megcserélődtek és a van Allen övezet átmenetileg nem védte a földet a kozmikus sugárzástól. Ez olyan minőségi változást hozhatott létre egy főemlős csoport ivarsejtjeiben (vagy egyetlen hím ivarsejtje lenne Ádám oldalbordája?) hogy utódaik, mint mutációk már kiemelkedtek az állati létből. Ezt a mutagén sugárzást isteni beavatkozásnak, a lélek belehelésének is fel-foghatjuk.

Hitem szerint az élő anyag evolúciójával együtt halad a lélek és a szellem fejlődése legegyszerűbb szervezetektől az emberen keresztül a magasabbrendű létformáig. Az anyag- és energia megmaradásának törvénye értelmében logikusnak látszik, hogy lelkünk és szellemünk tovább él a halálunk után egy új testben. Mint ahogy az állatok lelke is – úgy vélem – újra testesül egy fejlettebb állatban, vagy – az emberben!

A földi élet a tökéletesedés irányába fejlődik,

mind testi, mind szellemi értelemben. Így természetes, hogy a lélek is egyre magasabbrendűbb lényekben testesül meg.

Ezért az emberi léleknek állatban való újjá-születését csak büntetésként foghatjuk fel. A hinduizmus szerint ez csak a legalsó emberi szintről lehetséges. Ezen a létfokozaton az embert csak ösztönei, gyilkos indulatai vezérlik, nem érzékeli a jó és a rossz közötti különbséget, vagyis nem képes még emberi szinten, ember módjára élni, még fejlődnie kell. Halála után lelke egy olyan állatba költözik, amelynek a sorsa okulásul szolgál majd neki abban a periódusban, amikor ismét a halál és újjászületés között lesz. Ekkor eszmél rá a lélek, hogy mit vétett és ezt a tanulságot viszi magával – ha tudat alatt is – a következő testesülésébe.

A hinduizmus mintegy 5000 éves szent könyveiben a Védákban az élőlények lelkének kétféle eredetére leltem. A szellem és a lélek vagy közvetlenül a fenti világból származik vagy fokozatos fejlődése által kerül állatba, emberbe és a félistenekbe. Nézzük az első állítás variációit.

1.) Az Úr szolgálatát elhagyó és a földi életre vágyó lelkek háromféle módon testesülhetnek meg. A jóságosak félisteni-, a szenvedélyesek emberi-, a tudatlanok pedig állati testet kapnak. Pontosabban az anyagi univerzum három kötőerejének, a jósnak, a szenvedélynek és a tudatlanságnak hatásaként kapják meg fizikai testüket. Minden sűrű anyagba zárt élet szenvedéssel jár, el kell viselniük a születés, a halál, a betegség és az öregség fájdalmát. Az állati testben élő lelkek sorsa az állandó rettegés. A félistenek a négyféle szenvedés ellenére boldogok, az emberek viszont hol boldogok, hol szomorúak.

2.) A második állítás összekapcsolja az evolúciót a reinkarnációval. E szerint a mikrobáktól a halakon, növényeken, rovarokon, hullókon, madarakon és a többi állaton és az emberen keresztül egészen a félistenekig nyolcmillió-négyszázezer létforma létezik. Az élőlények vágyaik, adottságaik és karmájuk alapján születnek meg ezekben a fajokban (állat vonatkozásában nem sorolható fel az összes faj. O.M.) Az elme automatikusan irányítja a lelket az új test felé. A reinkarnáció pontos törvényei szerint az élőlény maga építi fel jövődö testét és saját maga határozza meg, ha öntudatlanul is, következő életútját. A halál pillanatában a kódolt információt a lélek viszi tovább. Fontos törvény, hogy minden élőlénynek egy meghatározott időt kell eltöltenie egy testben, mielőtt magasabb formát kapna. Ha idő előtt megölünk egy állatot, akkor a léleknek vissza kell térnie ugyanabba a fajba, hogy idejét letöltse ugyanabban a testben. Ezért a Védák megparancsolják, hogy mindig óvakodjunk attól, hogy szeszélyből megöljünk egy állatot.

Az emberi lélek igen ritka, a legtöbb testben lakozó lélek már végigjárta mind a 8.400.000 létformát, állítja a több ezer éves Bhagavad-gítá (8.6.).

„*Toxicitási teszt*: A vizsgálandó anyagot bejuttatják az állat szervezetébe. Az ezután fellépő görcsöket, bénulásokat és egyéb reakciókat napokon át figyelik.”
(A különböző anyagokra minden faj másképpen reagál, így az ember is. Ezért végül mindenképpen emberen kell kipróbálni az anyag hatását és dózísát is. O.M.)

Tehát a több ezer éves indiai szentirat a Bhagavad gítá 8,400.000 létformáról (fajról) tud. Ez azért döbbenetes, mert a gőgös nyugati tudomány csak az 1980-as években jutott erre a megállapításra. Érdekes nyomon követni, hogyan alakult az álláspont az idő függvényében. Megjegyzendő, hogy az összes élő- és kihalt fajok számát lehetetlen megállapítani, a vélemények megoszlanak még a kisebb csoportok esetében is.

Arisztotelész:	
Kr.e.IV.sz.	340 növényfajt és 454 állatfajt ismert.
Linné:	
1753-58	7294 " " 4162 " "
Bonaparte:	
XIX. sz. eleje	48.266 " "
Mobius:	
XIX. sz. vége	400.000 " "
Soó R.:	
1963	400.000 "
Dudich-Loksa:	
1971	1.050.000 " "
Géczy B.:	
1982	5-15 millió " "
	+ fossziliák (kihalt fajok)
ELTE	1 millió " +2000 új faj évente.
1991	1 millió kihalt + " " " "
Bhagavad gítá 2 millió növ. fajt ismer.	
Kr.e. 5000	
Bhagavad gítá 8.400.000 állat- és növényfajt említ.	

Viszátérve eredeti problémánkhoz, *miért pusztította el Isten az állatokat is vízözönnel*, a következő magyarázat kínálkozik: *az elpusztult állatok bűnös emberi lelket hordoztak!* A vízözönig 10 nemzedék élt. Testi – szellemi értelemben is primitív emberek, az emberré válás kezdetén vagyunk. Nem csoda hát, hogy sokan visszaesnek az állati létfokozatra. A hinduizmus szerint ez lehetséges a legelső emberi szintről. Ezek az ál-állatok semmisülnek hát meg a bűnös emberekkel együtt. Az ártatlan emberek és az igazi állatok pedig Noé bárkájában megmenekülnek.

Felvetődik az a kérdés is, *miért szigorítja meg Isten saját törvényét a vízözön után?* Mi magyarázhatja azt, hogy az állatokat prédául veti oda az embernek? Gondolom azért, mert tudja, hogy *teremténye* esendő és *újabb bűnöket fog elkövetni*, olyan súlyosakat, hogy *lelkük ismét az állatokba tér majd vissza*. Ezeket az ál-állatokat *szolgáltatja ki az embernek*.

A *látzat* vagy *ál-állatok* tehát bűnhődő emberi lelket hordoznak. Állati létükben *megtapasztalják* az emberi gonoszságot, *azt, amit előző emberi életükben ők okoztak embernek, állatnak*. Félve és reménykedve írom ezeket a sorokat. Félve, mert esetleg ideológiát szolgáltatók állatkínzásokhoz, reménykedve, mert talán egyeseket, akik az állatot érzéketlen tárgynak tekintették, kényszerű empátiára készítetnek. Teóriám nem csökkentheti szánalmunkat az állatok sorsa iránt és tevékenységünket az állatvédelemben.

A földi életünk igazságtalanságait és borzalmaikat csak ezzel a koncepcióval tudom elfogadhatóvá tenni a magam számára. Csak így tudom megtartani magamban egy jó Istenről alkotott képemet, csak a reinkarnáció hitével lehet élni és halni.

Újabb problémák: hajsza a zsákmányállat után. A televízió jóvoltából egyre jobban megismerjük az állatok életét. Az érzékenyebb lelkű embert leginkább a ragadozók préda utáni vágatása riasztja. *A menekülő állat elkapása, szétmarcangolása és felfalása elmékedésre készíti a világ rendjét illetően.* Ha nem is ilyen látványosan, de az egysejtű paránytól a tigrisig ugyanez a ragadozó elv valósul meg.

Magamnak egy személyes élmény hozta meg, ha nem is a megnyugvást, de a hozzá vezető utat. Egy kedves állatom hosszú, szörnyű haldoklása és pusztulása után megkérdőjeleztem egy jóságos és igazságos Isten létét. Szellemi vezetőm és tanítóm akkor nagyon keményen így szólt: „Te vagy az oka, miért avatkozol bele a természet rendjébe?! Isten ezt nem így rendelte!” Beláttam, hogy a mesterséges környezet és az emberi segítőkészség tette szörnyűvé és hosszúvá szegény állatom szenvedését. A természetben pár nap alatt elpusztult volna, átaludva magát a halálba. Domesztikált állatainkat persze továbbra is próbáljuk majd meggyógyítani, csakúgy, mint saját magunkat. Az emberi környezet ugyanis nem hasonlítható össze az állat természetes életterével, ahol más törvények uralkodnak.

Mégis, miért hagyná az Isten az ártatlan, tudatlan és tudattalan lényeket szenvedni, saját teremtményeit, melyeknek élő lelket adott, amelyekkel szövetséget kötött a vízözön után? Megkísérlem elhithetni magammal és Önökkel, hogy:

A valódi állatok vidáman élnek le életüket és fájdalom nélkül pusztulnak el a természetben. A szellemi szférából az állati testbe költözött tudatlan lelkecskék végighalódnak a törzsféjlődés lépcsőin egészen az emberi szintig.

Az állatok pusztulása a természetben. Kevesen érik meg az öregkort; ha mégis, az öregedő vagy megbetegedő állat nem táplálkozik rendszeresen, mert nem akar, vagy nem képes már élelmet szerezni magának. Lassan legyengül és még fájdalmi megjelenése előtt örökre elalszik vagy ragadozók áldozatául esik. Nézzük az utóbbit, talán nem is olyan borzalmas, mint amilyennek látszik.

Vég a ragadozók fogai között. Mint bevezetőmben már utaltam rá, a menekülés és a vég között általában csak néhány perc telik el. Persze ez a néhány utolsó perc is iszonyatos lehetne, ám alighanem mégsem az. A menekülés ösztönös vagy tanult viselkedés az állatvilágban és nem jár halálfélelemmel, mivel az állatnak nincs haláltudata.

Jane Goodall, aki egész életét majmok és vadállatok között töltötte, így számol be megfigyeléseiről az Ártatlan gyilkosok című könyvében: „... A vezérhiéna hirtelen megragadja a gnu farkát, s egy percen belül a többi is az áldozat oldalánál és lábánál terem, harapásra készen. /.../ a gnu két perc múlva kitérítve fekszik...”

„... a hiénakon kívül a vadkutyák, sakálok is ezzel a gyors kibelezési módszerrel ölnek. Még most is irtózáttal nézzük mindezt végig, tudván, hogy az áldozat néhány perc alatt halott. /.../ és bizonyára olyan súlyosan sokkos állapotba kerül, hogy nem is nagyon érezhet fájdalmat.

„... a tiszta gyilkos” hírében álló oroszlánok, leopárdok és gepárdok gyakran több, mint tíz percig fojtogatják áldozataikat, hogyan is tudnánk hát megtélni, hogy a halál mely módja fájdalmasabb? ... amennyire mi meg tudjuk ítélni, többet szenvednek, mint a kibelezéssel elpusztított állatok.

... élve falják fel prédájukat (a fentiek O.M.), ha az kistermetű állat vagy ha előzőleg már ártalmatlanná tették, eltörték a gerincét (ti. a nagyobbaknak. O.M.). Ilyenkor az áldozat szenvedése hosszantartó és borzadalmas látvány, ... valószínű, hogy az állat nem érez akkora fájdalmat, mint ahogy azt mi elképzeljük.

Azoknak az embereknek a beszámolóí alapján, akiket oroszlánok téptek meg, – Livingstone jó példa erre – vagy háborúban súlyosan megsebesültek, tudjuk, hogy a fizikai és sokszor a lelki sokk következtében az áldozatok csak jóval a sérülés után érzik a mély, tépett seb okozta fájdalmat.

... harminckilencszer mértük, s csak egy eset volt, amikor a halál öt percen túl következett be, a préda többnyire már az első két percen elpusztult.” (Ez a példa a vadkutyákra vonatkozik. O.M.) Goodall leírja, hogy az áldozat lelése elhúzódik, ha az emberek túl közelről figyelik őket. (Ismét az emberi beavatkozás! O.M.)

VI.

„A gnutehén kilátástalan csatát vívott; ... a hiéna erős állkapcsával roppantott egyet, és ezzel véget is vetett áldozata rövid életének. Az anya csak állt és nézte, ahogy kicsinyét a ragadozók darabokra tépik. Majd megfordult, és legelészve arrébb kószált, a bánatnak vagy fájdalomnak semminemű jelét sem vettük észre rajta.”

Jane Goodall az Ártatlan gyilkosok című könyvében a fentiekre a következőképpen vall. „... a fiam születése előtti hónapban az újszülött borjak pusztulása különösen mély benyomást tett rám: akaratom ellenére a kárbavesztett erőfeszítésen és az elpazarolt életem tőprengtem: a gnutehén hosszú ideig viseli terhét, végül megszüli, és az újonnan érkezett csoda egy szempillantás múlva elpusztul, mielőtt megízlelhette volna az életet. Bizony ez nem éppen tudományos természetszemlélet, de a várandós anyáknak meg kell engednünk, hogy képzelődjenek.” Konrad Lorenz, a Nobel-díjas etológus nem volt várandós anya, mikor súlyos neurózisba esett hasonló jelenségek miatt, midőn kigyóit parányi patkánykölykökkel etette.

Goodall ellentmondásos beszámolója is igazolja azt az ismert jelenséget, hogy értelmi- és érzelmi életünk sokszor nem óhajt egymásról tudomást venni. Nem képes elviselni a véres drámák látványát, hát megnyugtató magyarázatokat keres és talál, ám ez sem csökkenti irtózatát. Lorenz szerint

„jaj annak, aki ilyenkor az eszére, és nem a szívére hallgat.”

Magam is kerestem a megváltó elméleteket, nézzük hát, mit mond az orvostudomány a sokkról:

A traumás shock rendszerint két fázisú. Az első stádium – amelyet például nagy mechanikus traumák (sérülések), közlekedési balesetek, nagy ütések, zúzódások, csonttörések, sebesülések, hirtelen fellépő nagy fájdalmak okozhatnak – az érzőideg izgalom az első pillanatban tompítja a nagyagy funkcióit. Vagyis a sérült nem érez fájdalmat, félelmet, eszméletén van, lát, hall, gondolkodik, de csak gerincvelői apparátusa működik. (Csak a nagyagy érzékeli a félelmet, fájdalmat, stb. O.M.) Ez az első stádium percekig, vagy órákig tarthat. A második stádiumban súlyos collapsus (ájulás) következhet be, mely halálos kimenetelű is lehet.

Ezek szerint a zsákmányállat felsalása akár kettő, akár 25 percig tart, mindenképpen félelem és fájdalom nélkül pusztulnak el ezek az állatok. Az

emberi lelket hordozók is feltehetően ugyanígy, hiszen a fenti ismertetés emberre vonatkozik.

Amennyiben elfogadjuk a *reinkarnáció* létét, tekintsük át az emberi szellem kiválóságainak erről vallott véleményét.

A reinkarnáció tana nálunk csak az utóbbi években kezd általánosan ismertté válni. Pedig *Socrates* (Kr.e. 468-400) az ókori Görögországban élt filozófus is azt vallotta, hogy: „Biztos vagyok abban, hogy újra megszületünk és hogy az élet a halálból ered.”

Pythagoras (Kr.e.VI.sz.) filozófus és matematikus hangoztatta, hogy emlékszik előző életeire.

Platon (Kr.e. 429-347) ugyancsak az ókori Görögország filozófusa úgy vélte, hogy az elesett lelkek először emberi testben születnek meg, majd ha tökéletesítik a tudásukat, visszatérhetnek az örökévalóságba, ha viszont érdemtelenné válnak az emberi létre, visszasüllyedhetnek állati létformákba.

Origenész (Kr.u.185-254) a kiváló keresztény bibliamagyarázó teológus szerint: „A gonoszra való hajlam miatt egyes lelkek testet öltenek, először emberit, majd okatlan szenvedélyeik miatt, emberi életük kiszabott idejének letöltése után különféle állatokká változnak, melyekből lesüllyednek a növényi élet szintjére. Ebből az állapotból ugyanazokon a szinteken keresztül újra felemelkednek és visszahelyeztetnek mennybeli helyükre.

Az iszlám hitű szufi költő *Jalalu 'D-Din Rumi* is hasonlóképpen vall erről:

*Meghaltam mint ásvány és növény lettem,
Meghaltam mint növény és állattá váltam,
Meghaltam mint állat és ember vagyok.
Miért kellene félnem? Mikor váltam kevesebbé
a haláltól?*

Ovidius (Kr.e. 43-Kr.u.18) római költő a *Metamorfózisok*ban így ír:

*Szégyellem elmondani neked, de megteszem –
Sörték nőttek rajtam.
Nem tudtam beszélni, csupán rőfögés
Jött belőlem szavak helyett.
Éreztem, hogy szám keményné válik.
Orrom helyére dísznő orra nőtt,
Arcom a földet pásztázta.
Nyakam izmuktól duzzadt,
És a kéz, amely régen a csészét emelte
ajkaimhoz
Most lábnymokat hagyott a talajon.*

A római katolikus egyház Kr.u. a VI. században számos reinkarnációra utaló írást megsemmisített, a tanról pedig szó sem eshetett a mai napig.

Giordano Bruno (1548-1600) olasz költőt és filozófust máglyán égette meg az inkvizíció, mert meggyőződését utolsó perceiben is megismételte, azt, hogy „a lélek képes egyik testből a másikba vándorolni.”

Kísérletre előkészítve

A *gnosztikus szekták*, később a *Rózsakeresztesek* és a *Szabadkőművesek*, vállalva a halálos fenyegettséget, életben tartották a tant.

Voltaire (1694-1778) a francia felvilágosodás egyik legnagyobb alakja, író és filozófus úgy nyilatkozott, hogy a „reinkarnáció tana sem nem abszurd, se nem hasznavehetetlen, nem meglepőbb egyszer megszületni, mint kétszer.”

Goethe (1749-1832) a német költészet kiemelkedő alakja, elkötelezett híve és szószólója volt a reinkarnációnak. Többek között ezt írta: „Biztosan tudom, hogy anint most itt vagyok, már többeszer voltam, és remélem, hogy még néhány ezerszer vissza is térek majd.”

Balzac (1799-1850) francia író, a realista regény legnagyobb mestere, *Seraphita* című novellájában olvashatjuk a következőket: „Minden emberi lény keresztülmegy egy előző életen...”

Hasonlóképpen gondolkodtak a reinkarnációról: *Dickens*, *Tolsztoj*, *Gauguin*, *Joyce*, *Jack London*, *Jung*, *Thomas Huxley*, *Salinger*, és folytathatók a sort.

Reinkarnáció a Bibliában!

A reinkarnáció létének tudata magától értetődő volt a bibliai időkben. *Jézus két ízben is megemlíti*, anélkül hogy szükségesnek tartaná bővebben magyarázni.

A vakon született meggyógyítása szombati napon. „És amint eltávozték, látta egy embert, aki születésétől fogva vak vala. És kérdezték őt a tanítványai, mondván: Mester, ki vétkezett, ez-é vagy ennek szülei, hogy vakon született? Felele Jézus: Sem ez nem vétkezett, sem ennek a szülei, hanem az Isten tetteinek kell rajta nyilvánvalóvá válniuk.” (János 9,1-2.)

Mind a kérdésből, mind a feleletből világosan kiderül, lehetségesnek tartották, hogy az újszülött vétkezett. Ez pedig csak úgy lehetséges, hogy a kisdéd előző életében vétkezett, mert az anyaméhben aligha. Jézus sem csodálkozott, nem döbbent meg a kérdést hallván. Nem kérdezte meg, hogyan is vétkezhet egy újszülött?

Keresztelő János Illyés próféta inkarnációja. Jézus egyértelműen utalt arra, hogy az ószövetségi Illyés, Keresztelő Jánosban testesült meg: „... Illyés immár eljött, és nem ismerik meg őt, hanem azt mívelék vele, a mit akarának. (...) Ekkor megértették a tanítványok, hogy Keresztelő Jánosról szóla nekik.” (Máté 17, 10-13.) „És ez ő előtte fog járni az Illyés lelkével és erejével...” (Lukács 1, 17.)

Az állatvédelem és az egyházak

A reinkarnáció tana nem sokkal Krisztus halála után teljesen eltűnt a zsidó-, a keresztény- és a

protestáns egyház falai között. Mint ahogyan az állatok védelmét sem igen hangoztatták az Isten szolgálói, pedig ezeknek a hiánya sok hívőt vitt és visz az indiai vallásokhoz.

Assisi Szent Ferenc ritka kivételnek számított, és a VI. században élt *IV. Pál pápa* is, aki vigasztalván egy halott kutyáját sirató gyermeket, így szólt: „Ne szomorkodj, egy napon még viszontlátod!”

II. János Pál megszólalása e témában szintén revelációként hatott:

„Az Isten képére és hasonlatosságára teremtett embernek a többi élőlény meggondolt és bölcs öröjének kell lennie, nem pedig gátlástalan kizsákmányolójának és gyilkosának. Minden élő tisztelete, a teremtett világ harmóniájának megőrzése főhajtás a Teremtő nagysága előtt. Az ember ma aggasztó könnyelműséggel rombolja szét azt az életteret, amelyet a Teremtő bölcsessége alkotott számára.

Bátorítlak és buzdítlak benneteket: őrizzétek a természetet és különös gonddal óvjátok kistestvéreiteket, az állatokat! Nem tárgyak ők, a Szent Lélek lehelt lelkét őbeléjük is! Így hát az állatoknak lelkük van – és helyük a Paradicsomban!

Ne feledjétek hát: az állatokban is Isten szent Lelke lakik, eszerint bánjátok velük!”

Embernek szórakozás...

„Villanykörte, nem szalmaláng!”

Sebeők János

A LÁZADÓ BIOSZFÉRA

Kossuth, Budapest, 1991.

279 old., 190 Ft

1989. május 13-án a budapesti Állatkert egyik ketrecében a párducok és egyéb ragadozók érdeklődő pillantásától kísérvé Sebeők János a papírt írógépebe becsavarta és nekilátott egy új könyv megírásának. A könyv egyszerre kiáltvány és filozófiai mű. A két meghatározás nem abban az értelemben tartozik össze, hogy „tulajdonképpen csak egy kiáltvány, de ha udvariasak akarunk lenni, tulajdoníthatunk neki némi, persze nem túl nagy „filozófiai jelentőséget”, mint mondjuk a Kommunista Kiáltvány esetében.

„Filozófia” görög szó, azt a gondolkodásmódot és életformát jelöli meg, amit a görögök hoztak létre és neveztek el, és amelynek lényege a dolgok eredetének és okainak, tehát mindig valami „első”-nek a kutatása. Az „első” kutatásának ebből a szenvedélyből született Szókratész védőbeszéde, az axiomaticus matematika, a természettörvényeket és alapelveket kutató természettudomány, az eredetet kutató történettudományok, a keresztény teológia, tehát az európai gondolkodás valamennyi tipikus formája. A filozófia tehát „tipikusan” európai jelenség abban az értelemben, hogy mindenre, ami európai, rányomja bélyegét (tüposzát). Az Olvasó persze itt ellenvetést fog tenni: Ez a kijelentés nem vesz tudomást a keleti filozófiákról, amiről pedig nem tudomást venni egyszerűen korlátoltság. Válaszom a következőképpen hangzik: Az európai ember a keleti gondolkodást szeretné „megtisztelni” avval, hogy filozófiának nevezi. Ez a gesztus azonban korántsem éri el célját, mivel vagy azt jelenti, hogy a fogalmat olyan tartalmatlanul általános értelemben használja, hogy semmit nem mond vele, vagy pedig azt, hogy eleve feltételezi, hogy a keleti gondolkodásra is az „első” kutatása jellemző, ami egyszerűen téves elképzelés. Az európai ember, továbbá az európai filozófiával szembeni elégedetlenségét is ki akarja fejezni avval, hogy a keleti gondolkodást filozófiának, vagy éppenséggel a filozófiának tekinti. Ezzel azonban nem az európai filozófia, hanem saját maga fölött mond ítéletet. Képzelnünk el egy növényt, amelyik elégedetlen avval a talajjal, amelybe a gyökerei nyúlnak, mivel nem jut elég táplálékhoz belőle, és ahelyett hogy mélyebbre eresztené azokat, fogja magát és kihúzza a földből. Szerencsére a növények nem ilyen ostobák.

Mit jelent ezek után Európában filozófiai művet írni? Annyit, mint autentikusan behelyezkedni abba, amiben már benne vagyunk. Annyit, hogy az ember elégedetlen avval a közeggel, amiben „hét-köznap” tartózkodik, de nem húzza ki a gyökereit, hanem mélyebbre nyújtja.

A könyv témája a Természet, a Bioszféra, az Őserdő, illetve pontosabban megfogalmazva a könyv a Bioszféra „témája”, mivel a könyvet maga a Bioszféra „teszi az asztalra”. Ebben az értelemben kiáltvány, mivel a Bioszféra kiáltását közvetíti. A könyv az Őserdőből és az Őserdőről szól. Rögtön kéznél van azonban a következő ellenvetés: De hiszen az Amazonasz őserdeje messze van, Dél-Amerikában. Ráadásul a szerző kijelenti, hogy soha nem volt szándékában odaautazni. Miért nem inkább a Dunakanyar kiáltását hallja meg, miért nem a vízlépcső ellen tiltakozik? A válasz egyszerű: azért, mert az, amiről itt tulajdonképpen szó van, az a kultúra általában.

A könyv gondolatmenetének középpontjában egy brilliáns fogalomelmzés áll, a kultúra fogalmának elemzése. A kultúra lényege a hazugság, vagy más-képp megfogalmazva a szemérem, illetve tulajdonképpen „mégsem hazugság, hanem csupán az információ közlésének, a titkolt, tagadott tapasztalatról szóló információ közlésének egy sajátos módja, ami úgy is kifejezhető, hogy ebben a rendszerben nem az egyenes a legrövidebb út, hanem a köntörfalazás” (113.o.). Az a három szféra, amelyre az emberi kultúra szeméremleple leginkább hajlamos ráborulni, a szex, a halál, az anyagcsere. A szemérem azonban nem csak az emberi kultúrára, hanem a Természetre is jellemző. Az a tény, hogy a Természetben a folyamatok egyfelől energiaminimumra, másfelől pedig az energiaminimum elérésének kielégülésére törekszenek, egyfajta Kozmikus Szeméremként fogható fel. „S ez a Kozmikus Szemérem tulajdonképpen nem más, mint mérhetetlenül sok apró csillapítási mód, ami által relatíve felfoghatatlanná szelődül az a tény, hogy végülis az Univerzum halálra van szánva.” (115.o.)

A kultúra fogalma a civilizáció fogalmával szembeállítva még élesebb megvilágításban mutatkozik meg. Az a közös nevező, amelyen a kultúra és a civilizáció fogalma szembeállítható, vagyis összekap-

csolható és megkülönböztethető, a fejlődés. A kultúrára és a civilizációra ugyanis egyaránt jellemző a fejlődés, vagyis egyre újabb és újabb létezők megjelenése. A természeti evolúció azonban radikálisan különbözik a technikai evolúciótól. „A technikai evolúció nemzedékváltásai agresszív és abszolútak. Egy régi technológia működőképes értelemben nem maradhat fenn. A régi technikák maradéktalanul kipsztlulnak, legföljebb holmi muzcális fosszliákként élhetik túl korukat.” (174.o.) a technikai evolúcióra és általában a civilizációra tehát a reliktszelektivitás jellemző, vagyis az a tendencia, hogy a megjelenő újabb generációk kíméletlenül elsöprik az előző generációk „reliktumait”, vagyis maradványait. A természetes evolúcióra ezzel szemben a relikumparalelitás a „maradékok egymásmellettsége” jellemző, vagyis „a Bioszféra tisztelettel viselgetik az „öregebb” iránt, azaz nem csak aktuális, hanem evolúciós értelemben is őserdő, tehát különböző nemzedékek együttélése, olyan szimbiózis, ahol a kialakult együtt él azzal, amiből kialakult.” (176.o.) A Bioszférának „nincsenek előítéletei az öregekkel és a mássággal szemben, mert relikumparalel. Tele van a legkülönbözőbb tévhitekkel és hiedelmekkel. Egy élő mitológia, egy

élő kultúra ő. Ez a Bioszféra — akitől idegen, hogy az előző nemzedékeket flakonként eldobja.” (179.o.)*

Az őserdő kiáltását nem az őserdő érdekében kell meghallanunk és tovább kiáltanunk, hanem a saját érdekünkben. Hiszen miért baj az, hogy az ember kiirtja az Amazonasz őserdejét? Azért, mert ugyanazzal a gátlástalansággal, amivel az őserdőt és vele a relikumparalelitást és biodiverzitást a semmibe löki, löki a semmibe saját embertársait, Schubert zongoratrióit és Van Gogh festményeit.

Merre van az az Ötödik Égtáj, ahol az őserdő kiáltását meg lehet hallani? Az, hogy ez az irány az ötödik égtáj, azt jelenti, hogy hiába indulnánk akár Észak, akár Dél, akár Kelet, akár Nyugat felé. Ott kell tehát maradnunk, ahol vagyunk. Az őserdő kiáltása meghallható egy Váci úti erkély virágosládájában kisarjadó gyomok láttán. De meghallható Arisztotelész, Hérakleitosz, Heidegger műveiből is, csak elég érzékeny fül kell hozzá és az, hogy ne feledkezzünk meg arról, hogy ha egy növény elégedetlen azzal a talajjal, amiben a gyökerei vannak, akkor nem húzza ki azokat a földből, hanem mélyebbre ereszti.

*A kultúra úgy viszonylik a civilizációhoz, mint az őserdő egy gyomtalanított kerthez.

Fordítók számára

MEGÉRTÉS szótárzó program

„Segítségével ki-k saját szótárakat készíthet és együtt használhatja szövegszerkesztőjével.

Mód van arra is, hogy ezt a tároló és visszakereső programot 'bérmunkában' feltöltessék és testre szabott elektronikus szótárakat rendeljenek.

A program minden latinbetűs nyelvhez használható és igazi többnyelvű környezetet lehet vele felépíteni.

(Részlet a Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesületének ajánlásából)

Speciális szolgáltatások. Szak-szövegeit a gyűjteménybe adva sokmillió leütésnyi anyagból választhat érte.

Érdeklődni: Lengyel László, 8000 Székesfehérvár, Sziget u. 7. fsz.

Megjelent az ESÉLY

1991/3-as száma

(Különszám a privatizációról)

A tartalomból:

Paul Starr: A privatizáció jelentése

Csaba Iván: A jóléti állam privatizációja Nagy-Britanniában

Orosz Éva: Az egészségügy finanszírozásának nemzetközi tapasztalatai

Körkérdés a jóléti szolgáltatások privatizációjáról

Az ESÉLY kapható minden nagyobb könyvesboltban.

ESÉLY SZERKESZTŐSÉG: 1083. Budapest, Kún Béla tér 2.

BÉKÉT A FÖLDDDEL

Zöld gazdák, állatvédők, Harmadik Világot segítő szervezetek, turisták, környezetvédők, békeharcosok, ifjúsági szervezetek, keresztények, polgári kezdeményezők, fogyasztói tanácsok szövetséget kötöttek.

Minden idők legerősebb lobbyját akarják megteremteni Németországban, ki-ki a maga szervezetének programjával, de ezzel a közös céllal:

Véget kell vetni a Földdel viselt háborúnak!

Aki a közös mozgalomhoz csatlakozik, ezt a békeszerződést írja alá:

1. Mindent megteszek, hogy a levegőt ne szennyezzem.

Kerülöm a fölösleges autózást, gyakrabban veszem igénybe a tömegközlekedés eszközeit, s inkább kerékpározok vagy gyalog járok, ha tehetem. Ha autóba ülök, nem vezetek gyorsabban 120 kilométernél, és autóm katalizátoros lesz. Hajtógázos spray-jel nem élek.

2. Mindent megteszek, hogy ne szennyezzek és ne pazaroljak vizet.

Kevesebb vizet fogyasztok, W.C.-met kisebb fogyasztásra alakítom. Környezetbarát mosó- és tisztítószereket vásárolok és takarékosan hasznosítom. Az olyan mérges anyagokat, mint a lakkok, olajok és gyógyszerek, különleges szemétként kezelem.

3. Mindent megteszek a táj és a talaj védelmére.

Nem alkalmazok növényvédőszerkeci, trágyát is csak módjával. Szabadidőmben is tekintettel leszek a természetre. Nem szemetelek a zöldből.

4. Mindent megteszek energiaszükségletem korlátozására és a nyersanyagokkal takarékosan bánok.

Csakis energiatakarékos készülékeket vásárolok, de elektromos áramot fogyasztó készülékekkel csinján bánok mindenképpen. Hőszigeteléssel és csökkentett szobahőmérséklettel korlátozom energiahasználatomat.

5. Mindent megteszek az állatok védelmére.

Ezentúl nem vásárolok olyan termékeket – szőrmet elefántcsontot, krokodilbőrt –, amelyekért veszélyeztetett állatfajtáknak kell tovább pusztulniuk. Állatkísérletekben tesztelt szépségügyi szereket nem veszek. Házi- és haszonállatokat természetük követelményeihez igazodóan tartok.

6. Mindent megteszek a növényvilág sokszínűségének megőrzéséért.

Kertemet, erkélyemet a lehető legtöbbféle növényvel telepítem be. Gyomirtószert nem alkalmazok. Védett növényekből nem tépek.

7. Mindent megteszek az egészséges táplálék természetése és értékesítése érdekében.

Olyan élelmiszerekre szorítkozom, amelyek természetese ellenőrzött vegyszermentes. A tömeges állattenyésztés termékeitől tartózkodom. Lehetőleg a természetnél vásárlom az ételmet.

8. Mindent megteszek, hogy kevesebb hulladékkal legyen dolgom.

Kerülöm a szükségtelen csomagolást. Válogatom a szemetemet. Italokat csakis betétes üvegben vásárolok – és nem nejlonzacskóba, hanem kosárba.

9. Mindent megteszek, hogy kevesebb lármát okozzak.

Lehetőleg zajtalan gépekkel és készülékekkel dolgozom, és tekintettel leszek felebarátaim nyugalma. A folytonos rádiózást és televíziózást abbahagyom.

10. Mindent megteszek, hogy természetbarát fogyasztó legyek.

Csupán olyan termékeket vásárolok, amelyek a lehető legkevésbé terhelik a természeti környezetet. A termelőket vásárlási szokásaimmal igyekszem rászorítani, hogy környezetbarát árut kínáljanak. Elvégre a vevő a király.

11. Mindent megteszek, hogy ezeket a parancsolatokat valóra válthassam mindennapi életemben.

Szüntelenül igyekezni fogok, hogy az ellenállást – akár a magamét – legyűrjem, barátaimat és ismerőseimet a csatlakozásra buzdítsam, hogy békénket minél többen kössük meg a Földdel. Olyan jövőt akarok, amit megérni érdemes. Hiszen Földünk csak egy van.

Dátum..... Aláírás

Aláírásommal megfogadom *magamnak*, hogy a békeszerződést állom. Tudom jól, hogy ezzel a probléma egy részét oldhatom meg csupán. Azonban milliók gondolkodnak már így – ezért újból reménykedem.

A kiáltvány kiadója: Theo Krönert
Frieden mit der Erde Brandhöfle 1,7061 Kaisersbach
Tel.: 07/184/2166

SINTÉRTELEP

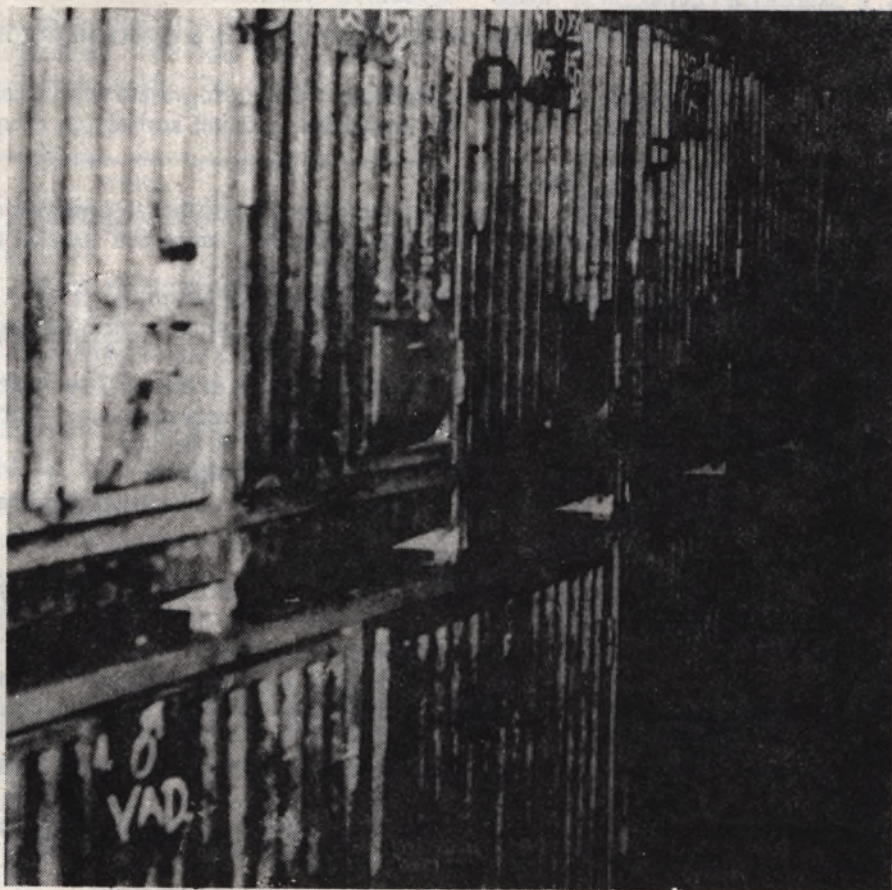
Az emberiség megosztására szolgáló klasszikus álellentétek (hívő-nem hívő, elméleti-gyakorlati, szubjektív-objektív, így hívő-úgy hívő stb.) második vonalában ott találjuk a kutyabarátok és a kutya ellenesek „vicsorgó” ellentétét is. Csakhogy a kutyák erről nem tehetnek: őket a Kétlábonjáró a Vadontól elcsábította, szerződött vele és visszavonhatatlanul a hatalma alá vonta. Ezért az ember felelőssége a domesztikált állatok esetében külön ügy, nem mosható össze a többi lény iránti más jellegű felelősségünkkel. Itt vitathatatlan „szerződéses” viszonyban állunk, még ha nem is egyenként, személy szerint kötöttük azt.

E felelősséget átérezve, és mindennapi szerződésszegéseinket tapasztalva néhányan sziszifuszi kutyamentési akciót folytatnak hónapok óta minden hétvégén. Közöttük* munkatársunk, Halász Tünde és gimnáziumi tanítványai. Hétfői szerkesztőségi összejöveteleinkre még magával hozza a ketrecvilág sokkhatását.

Apropó, Ön hogy választaná ki több száz kutya közül hétről-hétre a húsz-harminc túlélőt?

MGY

*A Zöld Párt és a Fehér Kereszt állatvédői

A félhomályos, ablaktalan helységben szűk ketrecekben szoronganak a befogott vagy gazdálk által „leadott” kutyák. Időnként fájdalmas vonyítókoncert kezdődik.

Mielőtt elviszik, beoltják.
A hosszú csőre szerelt
injekcióstű az állatorvos
biztonságát szavatolja,
bár a kutyák
ritkán állnak bosszút.

Öt szeretném megmenteni!

Kutya őrzi a kutyatelepet.
Átmenetileg megmenekült a haláltól
és a kísérleti állatok sorsától.

Nagy János, hivatásos Harmadik Part olvasó,
alkalmi fotós.

EZ

Vadkelet

Az osztrák öko-Inst. munkatársai sugár-
méréseket végeztek Budwels (CS) mellett egy
atomhulladék-temetőben. Olyan sugárzás volt,
hogy a Geiger-cső „kilehelte lelkét”. S ott bárki
szabadon járhat, semmi figyelmeztető tábla
nincs.

A Greenpeace és a Global 2000 szervezet
Ausztriában tiltakozást szervez a létező szocializ-
mus romjain (esetleg) bekövetkező ökológiai
katasztrófa ellen. A környezetvédők nem lépődtek
meg, amikor régi ellenségekkel, amelyek ter-
szemben: multinacionális cégekkel, amelyek ter-
vel megbuktak a nyugati mozgalom ellenállásán.
A cégek most a „vadkeleten” szeretnék üzle-
teket csinálni. Florian Faber, a Greenpeaceből:
„Egyértelmű, a nyugati vállalatok stratégiája. Rá-
szózzák a keleti országokra a tegnapi techno-
lógiáját, amit nálunk már nem alkalmazhatnak.
„Ennek a stratégiának fatális következményei
lesznek, mert jelenlegi beruházások meghatároz-
zák a következő 30 évet.

A fogyasztási cikkek is mérgeznek: pl. a halá-
los gázzal működő izzadásgátlók.
WEST osztrák lap 1991. január

Vád a növény-vegyszerek ellen

Az „organikus” gazdálkodás nem holmi pityókos
agyú emberek által kitalált fényűzés, hanem jóorrú
közgazdászok is komolyan veszik azt, állítja David
Pimentel a Cornell Egyetemről. A mezőgazdasági
vegyszerek egyre kevésbé gazdaságosak, az EÁ ter-
mőföldjein alkalmazott növényvédők ára a negyvenes
évek óta 33-szorosra ment föl, mérgező hatásuk is
kb. tízszerese az akkorinak. Ennek ellenére a rova-
rok, gombák és a gyomok által okozott kár ezalatt
30%-ról 37%-ra nőtt. Ennek oka egyrészt az ellenál-
lóképeség növekedése, s a másik, hogy a gazdákat
arra biztatták: csak egyféle növényt termesszenek,
ahelyett, hogy vetésforgót alkalmaznának.

Ha a vegyszerfogyasztást a felére csökkentenék,
vetésforgó és a biológiai védekezés használatával,
akkor ez alig 1%-kal emelné az élelmiszerárakat.
Ugyanakkor elsősorban volna az előnye: a nemzet
évente 4-10 milliárd \$-t takarítana meg a halak, a víz
kisebb csekélyebb mérgezése miatt, s mert csök-
kenne az ellenőrzés költsége, valamint ide kell szá-
mítani azt is, hogy nem kellene évente orvosi keze-
lésben részesíteni 20.000 embert növényvédőszer-
mérgezés miatt.

SCIENCE 1991. Febr.

Ertsey Attila: WC - víz nélkül

Míg Ázsiában nagy hagyománya van az emberi
ürülék trágyaként való hasznosításának, mi európa-
iak, túlnyomórészt vizeinket szennyezzük vele. Pedig
régebben léteztek tözesszörös budik, ahol idővel fel-
használható trágya keletkezett. Utódja a „Clivus
Multrum” komposztáló-toalet, amiben az ürülék, tö-
zeg és konyhai hulladék érik - megfelelően működ-
tetve - szagtalan és kórokozómentes komposztá-
Vizöblítés helyett fűrészport használnak, így az C:N
arány megfelelő lesz. A házi komposztban kevés a
nehézfém.

A WHO első helyen javasolja a dolgot a 3. világ-
országainak, mint az ürülék csíráztatásának egyet-
len hatékony módszerét. Az ivóvíztartálok kímélé-
sére ugyanakkor a Föld más részein is terjeszté-
kellene, É. és Ny. Európában próbálják is.
Végül egy érdekes svéd számítási eredmény: 1
ember 1 év alatt annyi ezt-azt ereszt a klozetba,
amennyi 3/4 évi táplálékigényének megterme-
léséhez biztosítaná a talaj tápanyagutánpótlását (bio-
gazdálkodással).

ÉLET ÉS TUDOMÁNY 1991. III. 22.

Leslie Roberts: Tanulva egy savaseső programból

1980-ban kezdődött a Nation Acid Precipitation Assessment Program, a NAPAP. 10 év alatt félmilliárd \$-t költött el mintegy 200 tudós. Tavaly, amikor a kén-dioxid-kibocsátásról tárgyalt a Kongresszus, a NAPAP már sehol sem volt. A program során nem foglalkoztak a megelőzéssel, a ráfordítás/haszon elemzéssel, hanem a tavak szennyezésével, a légköri folyamatokkal, különféle szennyező anyagok szállításával. A végeredmény 6000 (hatezer) oldalas jelentés volt, amiért erősen bírálták őket. A 6000 oldal rövid lényege (keretesben):

1. A savas eső a keleti tavak és folyók 10 %-ában kedvezőtlenül befolyásolta az élővilágot.

2. A savas esők hozzájárultak a vörösfenyő pusztulásához, csökkentve annak hidegtűrőképességét.

3. A savas eső elősegíti az építőanyagok pusztulását.

4. A savas eső és a szulfát, ÉK-en és Ny egyes részein rontják a látási viszonyokat.

Végül is nincs bizonyíték arra, hogy az EÁ és Kanada erdeinek pusztulását a savas lecsapódás okozná. A 80-as évek elején keményebb képünk volt, mint most, de van elegendő ok a kénkibocsátás szabályozására.

SCIENCE

Charles A. S. Hall: Törvényesítve a forrás-kimerülést: gazdasági fejlődés és neoklasszikus gazdaságtan

A központi irányításos gazdaság romokban hever s feltételezik, hogy a „szabad piac” gazdaság nyújtja az egyetlen járható és a gazdaság számára követhető utat. Azonban a nem-kommunista világban követett neoklasszikus gazdasági modell alapja egy sor nem vizsgált feltételezés, s ez nem ad megfelelő képpent számot a természeti források használatáról és a környezeti költségekről. A neoklasszikus gazdaság csak azért „működik”, mert feltételezi a hatalmas mennyiségű megújuló fosszilis tüzelőanyagok felhasználhatóságát. A fejlődés a társadalmakat mindinkább függővé teszi a szennyező és véges forrásoktól, az olyan kétélű kard, amely rombolja a gazdasági rendszert, bár valaha támogatta az embereket.

A GNP kizárólagosságának a bírálata, a negatív diszkont-rátáról egyes források esetében (a források kimerülése miként növeli a jövőben azok árát), mennyiben nem mond semmit a piac egy szélesebb skálájú elemzés esetén.

A szerző hivatkozik Herman Dalyre is (Steady-State Economics, 1977). Tudomány-e a közgazdaságtan? F. E. Banks szerint a tudomány célja a természet viselkedésének a megértése, a közgazdaság a modellek viselkedésének a megértésére törekszik. Ezen modellek legtöbbjének semmi köze a természethez. A modellek megtevésztöek, gyakran csekély értékűek, lényegtelenek, de mindig költségesek. A közgazdászok munkabérért a közönség fizeti meg, azt képzelve, hogy a gazdasági lapokban közölt álokoskodás hozzájárul az általános jóléthez... Eddig Banks.

A világ népessége, így élelmi-szükséglete 30 évenként megkettőződik. A szokásos „megoldás” a mezőgazdaság iparosítása. 30 vagy kevéssel több év múlva elfogy a világ olajkészlete, de már 10-20 év múlva csak 4 országban lesz kitermelhető olaj: ők diktálják majd az árakat. Tüzelőanyag nélkül az egész gazdaság elsatnyul, s a mezőgazdasági termelés is. Nyilvánvaló módon a világ legtöbb nemzetének a célja a népesség csökkentése. További cél a megújuló erőforrások egyre csökkenő felhasználása. Sajnos, ezek a megfontolások nem lépnek be a piaci tényezők közé. Semmiféle piacgazdaság nem képes áremelkedések révén visszaállítani a megnövekedett emberiség forrás-alapjait. (35 irodalmi hivatkozás; a szerző címe: State University of New York, College of Environmental Science and Forestry, Syracuse, NY 13210, USA)

(THE ECOLOGIST May-June, 1990)

Pi.

Környezetkímélő áram
Németországban Jan. 1 óta a vállalatok esetleges
áramfelhasználásukat betáplálhatják a közüzemi há-
lózatba, s ezért térítést kapnak. A szél- és napen-
ergiaért adnak a legtöbbet, ezután következik a
víz és a biomassza. A cél a megújuló energiák
glával való takarékoság, és a CO₂-kibocsátás
csökkentése.

ELET ÉS TUDOMÁNY, 1991. III.

GAIA Sajtószemle

Van

Rudolf Steiner

ANTROPOZÓFIA

I. ELŐADÁS

Legelőször Herr dr. Ungernek és Önöknek mindannyiuknak szívbéli köszönetet mondok a baráti üdvözlésért. Engedtetsek meg, hogy ebben a pillanatban ezt a szívélyes üdvözlést viszonzozzam és Önök annak, akinek egész szíve azon csügg, hogy az olyan rendezvények, mint a tegnap kezdődő, az antropozófiai világnézet fejlődéséhez megfelelően hozzájáruljanak. Önök annak, akinek egész szíve azon csügg, hogy ez így legyen, majd elhiszi, hogy ez az üdvözlés bensőségesen őszinte és olyan lélekből származik, amely nagyon szeretné, ha ez a rendezvény az elképzelhető legjobb értelemben folyana le.

Az antropozófiai szellemtudomány, ahogy azt ennek a kongresszusnak is képviselnie kell, annak az elismerésén alapszik, hogy a fizikai világ mögött és azzal bensőségesen összekapcsolódva egy szellemi-érzékeletti világ van, és az ember képes arra, hogy bizonyos megismerési erők kifejlesztésével

betekintszen ebbe a fizikai világgal összeszövődött érzékeletti világba. Mivel az antropozófia ezt elismeri, ezért sokszor csak a régi gnózis valamiféle fellelegítésének tartották. A gnózis még virult az első keresztény századokban, aztán legyőzték, azt is mondhatnám: kiirtották. Aki csak egyetlen egy könyvet is becsületes szándékkal olvasta, az tudhatja, hogy ez az ítélet teljesen helytelen. Aki viszont azt nézi, hogy az antropozófia hasonló megismerési érzülettel törekszik az érzékeletti szemléletre, mint a régi gnózis és más érzékeletliségre törekvő világnézetek, az, ha nem adja át magát valamely kimondottan téves ítéletnek, az antropozófiát mégiscsak egy fajta gnózisnak nevezheti. Ezért érthető módon az antropozófia ellentéte az a nézet, amely a tizenkilencedik század folyamán a természettudományos gondolkodásmód hatására, mint minden gnosztikus, megismerési törekvés ellentéte alakult ki. Ez az a nézet, amely önmagát is sokszor

1921. augusztus 29. és szeptember 6. között Rudolf Steiner nyolc előadást tartott egy Stuttgartban rendezett antropozófiai kongresszuson. Ezek az előadások – melyek később könyv alakban „*Anthroposophie – ihre Erkenntniswurzeln und Lebensfrüchte*” címmel jelentek meg – feltárják előttünk, hogyan alakult ki és hogyan alkalmazható az antropozófiai szemlélet, milyen gondolati áramlatokat lehet előzményének tekinteni, illetve melyek voltak azok, amelyekkel szemben az antropozófia, mint a lélek mély megismerési igénye, életigénye létre kellett jöjjön.

Mint ilyen, az emberi lelki élet fejlődése ellen ható általánosság vált felfogásról, az *agnoszticizmusról* szól az első előadás. Az agnoszticizmus alapja az önellentmondó vélekedés, hogy az ember nem tudhat meg többet a dolgok valóságáról, mint amit a külső tapasztalat nyújt számára, a világ és az ember szellemi alapjai kifürkészhetetlenek vagy nem léteznek, s hogy az ember gondolkodása nem valóságos, hanem csak az, amit gondol. E megismerési naivitás konkolya több, mint ezer év óta növekszik az emberiség szellemi életében: a kereszténynek egyre kevésbé nevezhető kereszténység, azáltal, hogy dogmatikus úton – az evangéliummal és a realitással ellenkezően – megfosztotta az

embert szellemiségétől, akaratlanul utat nyitott az agnoszticizmus materialista formáinak. Hozzájárult ehhez a középkori Európa szellemi életébe behatolt *arab filozófia* is (Averroes stb.), amelynek háttere a Korán volt, azzal az alaptételével, hogy Allah és az emberek között nincs közvetítő, „Allahnak nincs fia”. Nemkülönben belejátszott az agnoszticizmus kezdeti kialakulásába a kereszténységgel elterjedő júdaiizmus farizeus szelleme, a Törvény, az előírások, a külső hagyomány egyoldalú tisztelete, az igazság (Aletheia) megismerése és a szeretet (Cháris) képességének kiművelése helyett. Az ilyen és hasonló gondolati befolyások lassanként arra szorították az embert, hogy gondolkodásában ösztönös impulzusokat kövessen és ne lépje túl érzékszervi észleletei és érzéketi tudata korlátait, ne éljen szellemi lehetőségeivel, melyek mindazonáltal egyre hozzáférhetőbbé váltak.

Ennek az agnoszticizmusnak, amely végképp a XVIII-XIX. századtól hódította meg a szellemi életet, és a társadalom majd a gazdaság életében uralkodott el – a szellemi életben a materialista tudományokat, a társadalomban az egyházi és politikai tekintélyelvűséget, a gazdaságban pedig a pénz és a piac könyörtelen és

úgy nevezte, hogy *agnoszticizmus*. Ez az agnoszticizmus a maga színtiszta mivoltában, a nyugati világ gondolkodásmódjából, tehát filozófiai területen ugyanazokból az alapokból jött létre, mint amelyekből kiindulva pl. Darwin természettudományos területen dolgozott. Az agnoszticizmust ebben a maga színtiszta mivoltában kiváltképpen az olyan szellemeknél lehet tanulmányozni, mint *Herbert Spencer*.

Ha el akarjuk mondani, hogy az agnoszticizmusnak mi a lényege, ezt talán a következőképp tehetjük: ez az agnoszticizmus egyfajta filozófia, egyfajta világnézet akar lenni és mindenképp a természettudományos feltételeknek megfelelően akar dolgozni. Ezért csakis azt az emberi megismerési metodikát érvényesíti, amelyet a maga különböző elhatárolt és korlátok közötti területein a természettudomány érvényesít. A természettudomány törvényszerű összefüggéseikben követi a természet egyes jelenségeit. Az egyes természeti jelenségekre vonatkozó ideáit áthatja ugyan mindenféle okozati hipotézisekkel, de elutasítja azt – és a saját területén ezt joggal teszi –, hogy a kísérlet fizikai szemléletétől, a megfigyeléstől és attól, ami a fizikaisághoz kötött értelem számára a kísérletből és a megfigyelésből adódik, felemelkedjék az érzékeltetésre törekvő megismerések kialakításához.

Összefoglalja a jelenségeket, jobban mondva tulajdonképpen csak a jelenségek területeit és a világ elé állítja azt, amit ilyen módon a jelenségek törvényszerű összefüggéseiről ki tud deríteni.

Tehát erre épít az agnoszticizmus és azt mondja: a külső jelenségek összefoglalásában egyre tovább mehetünk, és akkor mintegy megkapjuk a természettudomány által megállapított jelenségekre és jelenség-sorozatokra hálóként kiterjedő, összefüggő gondolati struktúrák képét. De mindarra vonatkozólag, ami így mint természeti megismerés az ember tudatába juthat, feltételeznünk kell valamit, ami ismeretlen, ami, mint a mélyebb és tulaj-

donképpeni okok világa, alapja mindannak, ami ilyen módon megismerhető. Csak a külső, fizikailag érzékelhető területről és annak összefoglalásáról lehet ismeretünk; de nem juthatunk el ahhoz, ami az egészet tartja és hordozza, és ami érzékeinkkel már nem elérhető, aminek érzékfelettinek kell lennie. Az embernek nem lehet gnóziisa, gnoszticizmusa. Csak azt tudhatja, hogy megismerésének határai vannak és nem juthat el ahhoz, ami a külső fizikai világnak alapja, nem juthat el a külső, fizikai világ tulajdonképpeni érzékfeletti okához.

Ezt az agnoszticizmust azután lelki területre is kiterjesztik. Azt mondják: természetesen ki lehet deríteni, hogy a tudatunkban megjelenő képzetek kapcsolódnak egymáshoz, tartják és hordozzák egymást, hogy az érzések kapcsolódnak a képzetekhez és az akarati világ ismeretlen mélységekből belehat ebbe a képzetvilágba, a képzetek keletkezésére pedig indítékot adnak a fizikai észlelésekből származó ingerek. De nem lehet eljutni ahhoz, ami tovább áramlik a képzetek váltakozó játékában, nem lehet eljutni ahhoz, ami ezt a váltakozó játékot érzéssel színezi, nem lehet eljutni ahhoz, ami mint akarati erő átlükteti ezt a váltakozó játékot, nem lehet eljutni ahhoz, ami így tovább áramlik és amit a tudat az „én”-szóban foglal össze, ezt nem lehet úgy megközelíteni, hogy az embernek a halhatatlan, örök lélek tudományos megismerésére vonatkozó aspirációt kielégítené – agnoszticizmus természettudományos területen, agnoszticizmus a pszichológia, a lelki élet területén.

Nem akarok ma a jelenlegi emberi világ széles körén hatalmasan uralkodó agnoszticizmus kritikai tárgyalásába bocsátkozni. Ezekben az előadásokban nem a kritikát akarom szembeállítani vele, hanem azt, amit az antropozófia a maga megismerésének gyökereiről, életbeli sikereiről pozitíven mond. Amit *ma* mondani akarok, az néhány dolog annak a jellemzésére, hogy ez az agnoszticizmus, ha hatalmába keríti az emberi lelket, hogyan hat az egész

egyre inkább kényelmi szempontokat kiszolgáló törvényeit szentesítve -, ennek a mindenhová behatoló agnosztikus szellemnek egyik legsúlyosabb *mai* következménye a *környezetünk*, az élővilág és visszahatásképpen mentális és testi egészségünk állapotának világszerte súlyos romlása. Mert mit tudunk meg az emberről és a világról ezzel a fizikai külsőségekre redukált gondolkodási metodussal, ami ne engedte volna idáig fajulni a dolgokat? Semmi mást, csak amit a szem, a fül, az érzékek akár segédeszközökkel – vizsgálhatnak, sőt, éppen ezen az alapon a világot a gondolkodás megtagadott életével, a halott gondolkodással absztrakciókká silányították és a legkisebb összetevőire robbantották szét. Mindez legfeljebb az élet burkának, de nem magának az életnek, mint *erőnek* a megismerését és ápolását eredményezte, még akkor sem, ha az anyaggal, mint energiával – atom- vagy biológiai energiával – foglalkoznak a kísérleti és alkalmazott tudományok. Viszont, ha nem az életet ismerték meg, szükségképp halálérőket kellett megismerniük halálérőkkel, holtá téve az életet. *Ennek* legintőbb jele ma az élővilág, a Föld pusztításának katasztrófális mértéke, amelynek gazdasági vagy bármilyen szempontok szerinti „igazolása” többé *nem* lehet elfogadható.

Az emberi élet és a Föld számtalan területén tapasztalható

negatív jelenségek a megismerés és a moralitás *önálló* és egymást feltételező valóságának tagadásából vagy korlátozásából következtek. Észre kellene vennünk, hogy ez az agnosztikus magatartás tette féloldalassá a civilizált emberiség életét, fosztotta meg egészséges arányérzékétől és tette a világ, a természet gátlástalan bekebelezőjévé. Észre kell vennünk, hogy szellemünk ugyanúgy levegő után kiált, mint a testünk: sem elegáns látszatjavítgatással, sem az agnosztikus előítéletek további intellektuális, tradícionista vagy primitivista bálványozásával nem mehet igazán előbbre az ember és a környezet tragikus állapotának helyrehozatala, mert problémáink *épp ilyen* tudati féloldalasságból származnak.

Az a nézet, hogy a világ van megismerés, moralitás nélkül is, oda vezet, hogy az ember nélkül is lennie kell. Ez a végkövetkeztetés az agnoszticizmus szintjén, ami megvalósulással fenyeget, ha nem kutatunk új megismerési források, cselekvésünk új indítékai után.

T.Cs.

emberi életre. Mert csak aki nem elég elfogulatlan az emberi élet két oldalával, individuális és szociális oldalával szemben, tulajdonképpen csak az hiheti, hogy az olyan megismerés, az olyan valami, mint az agnosztikus szemlélet, önmagában is fennállhat, alaphangja lehet bizonyos többé, vagy kevésbé tudományos, vagy népszerű filozófiának. Aki elfogulatlan az étellel szemben, az tudja, hogy az emberi életben úgy van a dolog, mint az egyes ember természeti organizációjában. Ami az emberi test valamilyen tagjában betegen, vagy egészségesen megy végbe, az bárhol lép is fel az emberi testben, hat az egész organizmusra. És így az elfogulatlan ember azt is láthatja, hogy ami mint agnoszticizmus behatol a tudományba – amely az emberek legnagyobb része számára, legalábbis a nyugat civilizált emberei számára tekintély – az a tudományból a tanításba és a nevelésbe jut, innen kiindulva pedig megragadja a szociális és vallásos életet, millió és millió olyan embert kerít hatalmába, akik hangadók a jelenben, és a legközelebbi jövőben és gyakran egyáltalán nem tudják, hogy ennek, vagy annak a hitvallásnak ellenére is, lelkük legmélyén, ennek az agnosztikus nézetnek hódolnak. Az elfogulatlan ember mindenütt az életben láthatja az agnoszticizmus hatását. Hatását ma megtaláljuk mind az egyes emberben, mind pedig a szociális életben. Kétségtelen, hogy főként a gondolati életben jelenik meg. Az ember akár mint egyes, akár mint szociális lény, a gondolkodáson, az érzésen és az akaraton keresztül nyilatkozik meg.

Az agnoszticizmus először a gondolatvilágot ragadja meg és érvényre juttatja azt a nézetet, hogy bármilyen módon alakítjuk is ki ezt a gondolatvilágot, bárhogy terjesztjük ki, vagy mélyítjük el, bármilyen összefüggéseket fedezzünk is fel gondolati életünkben, ezzel a gondolati étellel nem tudunk a létbe, a valóságba merülni. A gondolati élet képek áradásában játszódik le, bizonyos, hogy ezek a képek valamilyen módon valamiféle létben, objektív valóságban gyökereznek, de amit az ember gondolataiként magában hord, abban nincs semmi, ami őt az igazi valóság erre a mélyen fekvő területére irányíthatná. Ezt a nézetet teljes radikalizmussal éppen a jelen kor legkiválóbb szellemei képviselik. De gondoljunk csak meg, hogy a teljes ember tulajdonképpen nem gyökerezhet valamiféle képszerű létben, olyan képzet-világban, amelynek semmi köze sincs az igazi valósághoz, hanem magában az igazi valóságban kell gyökereznie. Bárhogy gondolkodunk is arról, hogy képzeink milyen viszonyban vannak a világ igazi valóságával: nincs olyan ember, aki elfogadná azt, hogy amit az ember érez, amit akar, amit tetteként végrehajt, az nem gyökerezik az igazi valóságban. Ezt a gyakorlati életben tett legegyszerűbb lépés is igazolja.

Voltak olyan szkeptikusok, akik még nem akartak

az agnoszticizmushoz jutni, de a külső, fizikai világot mégis abszolút értelemben egyfajta látszatnak tekintették. Az ilyen szkeptikusokhoz legendák fűződtek. Így elmondták az ókor egyik szkeptikusáról, hogy amikor egy szakadékhoz ért, nem állt meg, mert a külső fizikai világbeli szakadék létezését csak látszatnak tartotta. Az ilyen legenda nyomán Önök közvetlenül beláthatják a teljes abszurditását, lehetetlenségét annak, hogy az olyan nézetből vonjuk le a végső tapasztalatot, amely az ember cselekedetét, amit ő a maga realitásának tart, azt nem az igazi valóságban, az objektív világ összefüggésben gyökerezeti.

Ha azonban az embert teljesen áthatja az a nézet, hogy minden lehetséges képzelet csak kép, amely nem hatol le az igazi valóság gyökeréig, akkor az egész emberi képzetalkotást elkülöníti attól, ami tulajdonképpen az ember. Akkor úgy járkal a világban, hogy egyrészt feltételeznie kell, hogy az ember az igazi valóságban gyökerezik, viszont mindannak, ami tudatában megjelenhet semmi köze sincs ehhez a valósághoz. Az ember éppen azt, ami civilizációs életének legfontosabb tartalmát adja – képzetalkotó, gondolati világát – nemcsak a valóságtól különíti el, hanem önmagától is. Kettéhasítja magát. És ha az ilyesmit nem pusztá frázisnak, teóriának tekintjük, hanem egész emberségünkkel benső valóságként éljük át, ha ilyen módon kettéhasítjuk magunkat és ami legjobb bennünk, azt elkülönítjük attól, amik tulajdonképpen valóban vagyunk, akkor lehetetlen, hogy bensőleg erős, biztos életbázissal bíró emberek legyünk. Ha az ilyen világnézetet becsületesen, bensőségesen éli át az ember, gondolatai bátortalanokká, erőtlenné, lassanként közömbösekké válnak, és míg az emberi történelmi fejlődés nagy részében a gondolatok az emberi élet hajtómotorjai voltak, most háttérbe szorulnak az ösztönök javára, annak a javára, ami az animalitásból nem gondolati úton kerül az emberi tudatba. Ki ne ismerné fel, hogy alapjában véve a modern emberiségben ezen az úton roppant erős lett a benső kettéhasadás, és az ember gondolati élete elértéktelenedett? De az így lezajló gondolati élet nem hatja át az érzésszerű életet.

És az olyan érzésszerű élet, amelyet nem hatnak át azok az erős gondolatok, amelyek magukban hordják annak a tudatát, hogy az igazságban élnek, az ilyen érzésszerű élet lassanként hazuggá válik, az ember úgy érzi, hogy valótlan valóságban van és ez aztán két irányban fajul el. Érzésszerű élete elveszti természetességét, elveszti belső becsületességét és igaz voltát és hamis szentimentalizmussá válik, amikor az ember arra kényszerül, hogy bizonyos érzéseknek adja át magát. De az ember maga nincs benne ebben az érzésvilágban, mert e mögött nincsenek erős gondolatok. Az ember csak elhitheti magával, hogy átadhatja magát az ilyen érzéseknek. Érzésszerű

„Ha a gondolat elhalványul, akkor az ember elveszti annak a benső tudatát, hogy léttel áthatott... Akkor érzéseiben annak játékává válik, hogy bensőleg jól, vagy nem jól érzi magát, ösztöneinek és azoknak a szükségleteinek a játékává válik, amelyeket nem világít meg a tudat fénye.“

bódulattal, frázisokkal felkorbácsolja magát egy bensőleg hazug érzésseli csúcsra. Ez az egyik elfajulás. A másik, hogy az érzésseli élet úgy válik hazuggá, hogy magára ölti azt a jelleget, amelyre már utaltam, azt a jelleget, amelynél fogva megtagadja a gondolatot, viszont szóhoz juttatja azt, ami animális. Ha a gondolat elhalványul, akkor az ember elveszti annak a benső tudatát, hogy léttel áthatott. Akkor nem is tudja beleélni magát az érzésbe, és az embernek bele kell merülnie az animalitásba élő tudatlanságba. Akkor érzéseiben annak játékává válik, hogy bensőleg jól, vagy nem jól érzi magát, ösztöneinek és azoknak a szükségleteinek a játékává válik, amelyeket nem világít meg a tudat fénye. Mivel mint ember nem tud az igazi emberséghez emelkedni, ezért organikus mivoltában a természet játékát követi.

Ez az a két, valótlanságba vezető eltévelyedés, amelybe az érzés az agnoszticizmus hatására belefuthat. Ezek az eltévelyedések kiváltképpen az ember alkotta művészetben mutatkoznak. A művészet, amelynek lényegében az érzésvilágból kell származnia maga is hazuggá válik, ha hazug, szentimentális, vagy animális érzésvilág az alapja. A legújabb korban, az agnoszticizmus korában, mind a két irányzatot láthatunk felszínre kerülni. Láttuk megjelenni az édeskéséget, a szentimentalizmust, az ember belső hazug voltát, amely felfokozva olyan érzéseket idéz elő, amelyek nem elementáris erővel buzognak fel az ember igazi mivoltából, hanem mesterkéltek, csinálmányok, tehát hazugok. A másik oldalon azt láttuk, hogy azok, akik átláttak ennek a szentimentalizmusnak a hazug voltán, nem tudtak egyebet tenni, minthogy szóhoz juttassák azt, ami az emberben természeti és ez elviszi őket a természet által már megalkotott jelenségek pusztá utánzásához.

Ami a természetben létrejön, azt a természet mindig jobban tudja megalkotni, mint az ember és ha az ember mint tájképfestő, vagy egyéb, a természetet akarja utánózni, akkor, ha még olyan nagy művész is – ha elfogulatlanok vagyunk, ezt észrevehetjük – lemarad a természet mellett. Alapjában véve fölösleges a természet-utánzás.

Ha az ember nem akar beleesni abba, hogy magát frázisokkal felszórólva a nem-reális elembe fut, mert úgy hiszi, hogy a realitást nem tudja megragadni, ha nem akar „manieristává” fajulni, akkor meg kell maradnia a természet-utánzásnál. Az igazi művészet a manier és az utánzás fölé emelkedik – a

stílushoz. A stílus azonban nem fejlődhet ki más-képp, csak úgy, hogy az ember a maga egész benső életével a fizikai természetű dolgok fölé emelkedő igazi valóságban gyökerezik, amelyből kiindulva olyasvalami teremthető, ami csakis az emberi alkotó erőből származhat. Az igazi művészetnek stílusra kell törekednie és az igazi stílus csakis az érzékfelettség átélésén alapulhat. Aki a művészetet nem tekinti az élethez adott fölös luxusadománynak, hanem minden emberhez méltó lét szükséges feltételének, olyasvalaminek, ami az embert egész emberré teszi és az emberi civilizációt teljes értelméhez segíti, annak azt kell mondania: az agnoszticizmus megfosztja az embert attól az igazságtól, amely a művészetben akar élni, amelynek a művészetben kell élnie.

Aki látni akar, ezt is láthatja újabbkori civilizációs és kultúrfejlődésünk menetén. Láthatja, hogy az agnosztikus felfogásúak a művészetben minden érzékfelettséget visszautasítottak és csak azt ismerik el, ami – ahogy mondják – természeti, ami emlékezteti őket olyasvalamire, amit külsőleg érzékeikkel és értelmükkel észlelhetnek. Akkor viszont a művészet csak szenzáció-szükséglet, amelyet a heti munka után, vasárnapi pihenés alatt akarunk kielégíteni. Akkor az ember a művészetnek mint luxusnak adja át magát, akkor a művészet az életben nem szükségszerű. Az agnoszticizmus a művészetet, mint szükséges élettartalmat magából az emberi létből szorítja ki, vasárnapi szórakozássá, az élet luxusává teszi. Ezzé vált széles körben. Más-e ma a művészet, amikor látjuk, hogyan vezetnek az emberek nagy csoportjait a múzeumokon keresztül? Ez az alaphang újabbkori szellemi életünkben. Aki a dolgokat nem külsőleg szemléli, hanem az élet belső összefüggéseit nézi, az látja, hogy amit itt, mint a művészet romlását jellemeztem, összefügg korunk agnosztikus irányzatával.

Továbbá az agnoszticizmus nemcsak a gondolati és az érzésseli életre hat, hanem az akarati életre is. Bármennyit filozófál az ember arról, hogy a természetről és a világról mindenki úgy gondolkodik, ahogy akar – mégis valamilyen kategorikus imperatívvusszal megszólal az emberben az, ami kötelesség, ami a jószág. Az agnoszticizmus bizonyos szférájában lehet deklamálni, filozófálni az ilyen kategorikus imperatívról. Amikor azonban az agnoszticizmus nem teória, hanem felfogásmód és érzés is, akkor a kategorikus imperatívuok nem jönnek létre. És nem az a fontos, hogy az ember hogyan gon-

„a modern technika tulajdonképpen csak abban tud dolgozni, ami az embertől elkülönült, abban, amibe az ember a saját benső mivoltával nem hatol bele.”

dolkodik valamiről, hanem az, hogy mi jöhet valóban létre az emberi lélekben. Amikor a régi, előző emberi korszakokból tradícióval tovább plántált kategórikus imperatívusok egyre jobban elfogynak és nem keletkeznek újak, amikor ezek a tradíciók elvesznek és lassanként megszűnnek a kategórikus imperatívusok, akkor az ember, mivoltának azon a helyén, ahol az akarat élet-impulzusként működik, belső ürességet érez. A gondolatokat, a képzeteket az agnoszticizmus átélése erőtlenné teszi. Az érzéseket eltompítja, az akaratot üressé teszi és akkor az ember ki van szolgáltatva vagy valamilyen külső tekintélynek, aki megadja neki imperatívusát, vagy az animalitásnak, annak, ami a legmélyebb tudatalatti világból tör fel, minden gondolkodás, az érzés minden szabályozása nélkül. Akkor az ember vagy arra van utalva, hogy a fennálló autoritásoknak kiszolgáltassa magát, esetleg újakat alapítson, vagy pedig arra van utalva, hogy elismerje: az ember nem tehet mást, minthogy kiélje fizikai ösztöneit.

A mi korunkban ezeket a nézeteket is, bár többekévesbő batoratlanul, de azért eléggé képviselték. Ami az embert ma egyre jobban a tekintélytisztelet felé hajtja, ami nem is jöhet létre csakis a láthatóan szörnyen elhatalmasodó tekintélytiszteletre támaszkodva, az az agnoszticizmussal függ össze. Mert az olyasvalami, mint az agnoszticizmus az egyik generációban lehet elmélet – ez a generáció talán nagyon szellemesen meg is tudja indokolni – a következő generációban ez a teória élet és amikor már élet, akkor keletkeznek azok a dolgok, amelyeket leírtam. Így láthatjuk őseink elméleti agnoszticizmusát feltámadni a jelenlegi emberiség tekintélytiszteletre-törekvésében, vagy látjuk feltámadni a mindazzal szembeni hitelenségben, ami az emberi szellemből kiindulva szabályozhatná az emberi szükségleteket és megvethetné az emberi szociális élet alapját. Látjuk ezt az agnoszticizmust annak a véleménynek a felszínre-hozásában is, hogy alapjában véve az ember mégsem tehet egyebet, minthogy animális impulzusait éli és organizálja.

Ami a gondolkodásban, érzésben és akaratban éli ki magát, az tovább vezeti az embert a maga útján és azután még tovább a tulajdonképpeni vallásos átéléshez. Szerintem a legerősebb materialista is vallásos ember, mert nagy általánosságban a vallásra vonatkozólag nem az a fontos, hogy valaki ezt, vagy azt vallja, hanem az, hogy az ember lelkében, vagy ha a lélek létezését tagadja, egész emberségében mennyire éri a világ mivoltához kötöttné magát.

Igy történt, hogy az újabb időben az ember a vallásos átélés vonatkozásában is egyre üresebbnek érzi magát és ezért támaszt keres. Egy olyan jelenséget láthatunk, amelyet azok, akik nem vallják magukénak, ma még csak kevéssé vesznek észre, amely azonban talán a nem is olyan távoli időben alaposan észrevehető lesz: ez éppen az intelligens, mély érzésű emberek vonzalma a külsőleg alapított, szigorú, régi egyházi organizációk iránt. A bensőleg üres emberi lélek nem találhatja meg magában azt az erőt, amely őt a világ isteni alapjaihoz köti, ezért hajlik arra, hogy külső támaszt keressen. Az a lélek, amely úgy érzi, hogy benső világában nincs kapcsolata istennel, a külső világban akarja megtalálni azt, ami őt istenhez vezet. Sok olyan ember van, akiről az ember ezt fel sem tételezné, és mégis a római katolicizmus felé hajlik. Sokan vannak, akik egyáltalán nem más okból, hanem a lélek ugyanolyan alapjaiból kiindulva, mint a katolicizmusra hajlók, a materialista vallási felfogásnak adják át magukat. Másrészt látjuk éppen a finom vallásosságra organizált lelkeknél, milyen mélyen átérzik, hogy a nyugati világ vallásos tradíciói nem kielégítőek. Ezek a lelkek átadják magukat mindenféle régi, vagy újabb, keletről hozott dolgoknak. Nem azt keresik, ami saját, jelenlegi lelkükből fakad és nem veszik tekintetbe azt, hogy az igazi vallásos életnek mindig újra kell fakadnia. Arra akarnak támaszkodni, ami idegen, ami régi. Itt a belső üresség az uralkodó, a belső üresség kívül keresi a támaszt.

Mindazzal, amit leírtam, csak bizonyos mértékig lehet élni és a legújabb idők fejlődése megmutatta, hogy csak bizonyos mértékig lehet élni velük. Ennek megvan az egész újabbkori civilizációból és kultúrfejlődésből származó, mély oka. A tudományos gondolkodásmód következményeképp kifejlődött a modern technika, amely tulajdonképpen csak abban tud dolgozni, ami az embertől elkülönült, abban, amibe az ember a saját benső mivoltával nem hatol bele. Ez a technika itt körülöttünk olyasvalamit jelenít meg, ami munkánkat úgy veszi igénybe, hogy fokozatosan mi magunk beletagozódunk, mint olyasvalami, ami átadja magát, mint valami, ami a maga legjobb tulajdonságaival adja át magát. Az embernek csak emlékeznie kell a mindenféle munka folyamatokra, amelyek a nyugati civilizációból származnak, ezek a munkafolyamatok az embert úgy akarják beleállítani a technika világába, mint egy gépezet egyik alkatrészét, úgy, hogy amit szeret, ami felkelti szimpátiáját és antipátiáját, ami őt arra indítja, hogy valamit egyszer lassabban, egyszer gyorsabban csináljon, azt kikapcsolják,

hogy úgy lehessen számítani a belőle származó tevékenységre, mint egy gép tevékenységére.

Az embereket huzamosabb ideig sohasem elégtethetné ki az ilyen odaadás, az ilyen idegen valamire támaszkodás, legyen az külső fizikai, vagy szellemi valami. Természetes, hogy a diadalmas technika hatására a legújabb kor éppen legcivilizáltabb embereinél alakult ki ilyesmi. De bizonyos vonatkozásban ma el is ért már kulminációs pontjához, elérkezett oda, ahol világosan hallható a visszafordulást kívánó kiáltás, elérkezett oda, ahol már világosan érezhető az ember belső meghasonlása gondolati életében, érzésszerű életének eltompulása, akarati és vallásos életének és szociális impulzusainak üressé válása.

Elérkeztünk ahhoz az időponthoz, amikor átélhetjük az agnoszticizmus gyümölcseit, amely mint teória kezdődött, de ma már mint egy fajta életpraxis behálózta szociális életünket. És az életben alapjában véve mindennel úgy van a dolog, hogy nemcsak az egyik tényezőtől a másikhoz áramló hatás létezik, hanem visszahatás is van az első tényezőre. Amikor ma az ember benne áll a praktikus, gépiesített életben, amely szubjektivitását, személyiségét teljesen ki akarja kapcsolni, amikor saját magát olyan helyzetbe hozta, amelyben akarata belső ürességben, érzése bizonyos tompaságban szenved, akkor láthatjuk, hogy mindez vissza is hat a gondolati életre. Ez az oka annak, hogy gondolati életében az ember bizonyos kényelmességhez jutott.

Ma valóban úgy áll a dolog, hogy azt mondhatjuk: bármilyen nézet és impulzus kerül is felszínre, hogy felemelkedési erőket állítson szembe a hanyatlási erőkkel – az emberi gondolkodási erő már nem elég fogékony, az emberi gondolkodási erő passzív és bensőleg nem fejleszt ki aktív erőket, nem alakult már olyanná, hogy lelkesedéssel tudna megragadni valamit, hogy lássa, igazolódik-e az életben. Ez a bensőleg tevékeny eleme a gondolati életnek bizonyos kényelmességnek adott helyet. Ha az ember valami szokatlan dolgot hall, ami saját gondolatai között még nem szerepelt, nem akarja a benső világát megerőltetni, nem akarja, hogy másképp körvonalozott, más színezetű gondolatok keletkezzenek benne, mint amilyeneket már voltak. Tulajdonképpen a felhozott gondolatot nem vizsgálja felül saját benső életén, ami lehetséges lenne, csak felteszi a kérdést: szoktak-e bennem ilyen gondolatok keletkezni? – Ha úgy látja, hogy nem szokott ilyen gondolatokhoz, mint amilyeneket felhozta előtte, akkor nem foglalkozik velük. Még azt sem mondom, hogy energikusan utasítja el őket, csak éppen egyáltalán nem foglalkozik velük, figyelmen kívül hagyja őket.

Ez ma pl. nemcsak a politikai gyűléseken van így. Ott különböző dolgokat lehet mondani. Azután egy másik szónok lép fel, aki teljesen beleélte magát egy

pártsablonba. Aztán halljuk, ahogy az általa harminc év alatt megszokott formáknak megfelelően beszél. Azt, ami egy kicsit összecsendült azzal, amit harminc év alatt megszokott, azt utána mondja a másoknak, a többit nem is hallotta. Bensőleg, nem tudatosan, bosszússá válik, ha olyasvalamit kell hallania, ami szokatlan neki. Alapjában véve a teóriából létté vált az agnoszticizmus hatása.

Bekerül ez a nevelésbe is. Van-e olyan eleven szemléletünk, amely szerint a nevelést olyanná kell alakítani, mint amilyen maga az élet? Az élet olyan, hogy négy-öt éves korunkban tagjaink egész mások még, mint amikor felnőttek vagyunk. Minden megváltozik, minden átalakul. Amikor a gyermeket meg akarjuk valamire tanítani, ezt a legszívesebben úgy tesszük, hogy az megmaradjon és a gyermek később úgy emlékezzék, hogy emlékezetében az elsajátítottak pontosan úgy jelenjenek meg, ahogy tanítottuk. Aki azonban élettelenül gondolkodik, annak olyan nevelésre kell gondolnia, amely mindazt, amit a gyermeknek ad, úgy közvetíti, hogy az a gyermekkel együtt növekszik, eleve növekvő, fejlődő valami. A dolgokat úgy kell adni a gyermeknek, hogy azok ugyanúgy változzanak és alakuljanak át, mint a gyermek organizmusának tagjai.

Látjuk, hogy az agnoszticizmus hatására mindez eltűnt az emberi szemléletből, de az emberi életpraxisból is.

Még egyszer kifejezetten hangsúlyozom: nem akartam ma az agnoszticizmusról sem kritikát adni, sem pedig pozitíven szembehelyezni vele valamit. Csak korunk belső álláspont szerinti jellemzését akartam magunk elé állítani, ki akartam mutatni, hogy külsőleg az ember individuális, szociális, vallási és erkölcsi életében mindenütt megjelenik bizonyos termés, amelyet az agnoszticizmus vetéséből kell származtatnunk. Így jelenik meg előttünk ez a kor, feltéve, hogy nem olyannak látjuk, ahogy bizonyos előítéletek alapján, bizonyos agitatív ideálok hatására látni szeretnénk, hanem ha ezt a kort, amelyben élünk, valóságának megfelelően nézzük.

Ezt, mélyen tisztelt Jelenlévők, előre akartam bocsátani, mielőtt a következő napokban megtartom azokat az előadásokat, amelyek egy olyan életfelfogásról fognak szólni, amelyre vágyódnia kell annak a kornak, amelyen az agnoszticizmus tragikuma beteljesedett. Ahogy majd látni fogják, ilyen életfelfogás, ilyen élettelen világnézet akar az antropozófia lenni és el akar jutni ahhoz a principiumhoz, amelyhez az ember, mint igazi valósághoz kapcsolódik, olyan világnézet akar lenni, amely majd megmutatja, hogy az embernek megvannak az eszközei ahhoz, hogy ehhez az igazi valósághoz eljusson.

Fordította: dr. Szilágyi Jenőné

A MODERN SZELLEMI KÖZÖSSÉG

Azáltal, hogy „elközelgett” a Mennyek Országa, ahogy általánossá vált a megismerési és morális intuíciók megszerzésének képessége, megváltozott az a forma is, ahogy az emberi *jövő* impulzusai behatolnak a hétköznapi világába, amely immár a dialektikus tudat világa. A misztériumiskolák és titkos társaságok rejtettségében az emberek megismerési képességei és mindenekelőtt morális alkata szerinti szigorú kiválasztás helyébe sok titkos tudás közzétételével egy nyilvános társaság lép, a hétköznapi világába, mint az impulzusok lehetséges hordozója. Ebbe beléphet, aki egyetért célkitűzéseivel: annak az eltávolítása, aki nem képes a megismerésre, a morális alkotásra, most minden egyes ember kezében van, akiben megvan erre a hajlam: az ő dolga, hogy *saját magából* eltávolítsa a nem megfelelőt, átalakítsa azt. Mert néhány évszázada a korábban az emberiség felé irányuló pedagógia érdekében kiosztott szerepek minden egyénben együtt vannak meg, és így saját magunkban keresendő a tehetetlen, a képtelen, az erkölcsileg megbízhatatlan, sőt az áruló is. Ezért a tudás és a közösség „nyilvánosság” tételének lehetőségteremtő jellege van, mint ahogy a megváltás tette sem kész tény, amely felmenti az embert a törekvés alól, hanem éppen ellenkezőleg, ez teszi lehetővé, hogy az egyén egész szívéből akarva törekedjék. Így van ez mindenben, ami meditatív, ami ezoterikus: adott egy lehetőség, amelyet az ember megvalósíthat és meg kell valósítania ahhoz, hogy *legyen*. „A gondolkodásban egynek érzem magam a világtörténet áramával”. („Ich empfinde mich denkend eins mit dem Strom des Weltgeschehens.”) – igaz ez a közönséges gondolkodás? Nyilvánvalóan nem; ezt a gondolkodást – az átélt folyamatot – meg kell valósítani, hogy igazsággá váljék. Semmi sem információ abban, ami meditatív, semmi sem tényállások leírása, hanem minden feladat, hogy igazságot tegyünk a meditációt: cselekedjünk az igazságot. Ezért a közösségépítés nagy próbatételénél nem segít se önáltatás, se illúzió, se fogadkozás, se hivatkozás az alapításra, a közösség alapítójára, se idézetek, csak a meditatív megvalósítás, egy majdnem reménytelen feladat meditatív megvalósítása, amit a legkevésbé sem könnyű megérteni és véghezvinni.

Az embereknek ahhoz, hogy egy nagy szellemi impulzus testét alkothassák, mindenekelőtt *együtt* kell lenniük. Ez korábbi időkben nem jelentett gondot, nehézséget az isteni irányítás alatt álló közösségeknek, és ma is viszonylag könnyű a gyereknél – mindenesetre csak akkor, ha a környezete nem ron-

totta el. A dialektikus tudatban azonban az ember elmagányosodott: éppen ez volt a szerepe ennek a tudatnak. Ebben semmiféle együttlét nem lehetséges; a modern ember egyáltalán nem is tudja, mit jelent az együttlét, noha kétségbeesetten keresi azt a legkülönfélébb, általában alkalmatlan formában. Mert érzi, hogy az ember egymagában nem teljes ember. Ennek az érzésnek az a háttere, hogy a *Szó*, ami nélkül az ember nem teljes, nem realitás, nem tud megvalósulni a magányban, hanem csakis „köztem és közted”. Ha „szükségem” van a másikra, hogy „megoszom” vele a magányomat, akkor már a közeledés kezdeti mozzanatában benne van és tovább működik a magány alapja: a „megosztott” magányból két magány keletkezik. Csak akkor közeledünk valóban egymáshoz, ha elfogadom a magányomat és a másikat azért keresem, hogy *adjak* neki valamit, és ha ő is hasonlóan cselekszik; csak ekkor tudunk *beszélgetni*, úgy hogy a Szó jelenlétében bennünk és közöttünk megjelenik emberi valóságunk és legyőzi a magányt.

Ehhez *jelen* kell lennünk. A dialektikus tudatban azonban jelenlétünk – a bennünk lévő figyelő, megismerő, beszélő jelenléte – csak szórványos, szüntelenül megszakítja az organizmushoz tapadó önértés, amely az egoitás gyökere.

A vallásos közösség sem a dialektikus tudatra épül fel, hanem a kultusz által, amelynek realitása csak a legközelebbi magasabb szinten, a jelenlét vagy az „élet” szintjén hajtható végre és élhető át. Aki már nem képes a vallásos tapasztalásra – ehhez a „megismerő érzés” maradványára van szükség, amely az Új Testamentum értelmében a hit –, az a megismerési úton juthat a közös Logosz tapasztalásához. Az élet szintjén – az élő gondolkodás, képzetalkotás, észlelés imaginatív szintjén – tapasztalássá válhat, ami a gondolkodásban, az észlelésben univerzális, nem magánjellegű. Ezen a szinten az ember soha sincs egyedül: ez az első Menny, ahogy Pál nevezi. Az igazság – aletheia – közös és közösségalkotó. És a szó az igazság visszfénye, a hétköznapi tudat utolsó, még megmaradt szellemi realitása. Egy gondolat sohasem egyesíti az embereket, legfeljebb egy csoportot, minden embert csak a gondolkodás, az idea egyesíthet. Ez a különbség a keresztény és a Krisztus előtti kor között. Szabad embereket csak az élő Szó egyesíthet: *belátás, hogy ami van, az szükséges a múlt szerint, és hogy ez feloldható.*

Szigorúan véve ez azt jelentené, hogy az emberek csak az élet tudati szintjén, az első meditatív szinten

„A számítások helyesek; mert a számíthatóságban nincs igazi jövője az emberiségnek; ami csíra, az láthatatlan, vagy alig látható, az ember szívébe vetve.“

találhatnának egymásra. Ezt a követelményt majdnem lehetetlen teljesíteni. Ezt a valóságot azonban közelebb hozhatja a jelenlét „kultusza”. Mindenekelőtt úgy, hogy a közös szellemi munkában igyekszem jelenlétekből beszélni: lehetőleg nem emlékezetből, nem felolvasva, idézve és nem intellektuális kombinációkban, hanem igyekszem azt mondani, ami a munka kapcsán *most*, az együttlétben megvilágosodik számomra, mert ez realitás, míg minden emlékezés felidézett múlt. A realitásból eredő felvilágosításból létrejehet reális közösség, de a dialektikus tudat múlt szférájában nem. Az együttlét kérdése nemcsak jóakarati kérdése, hanem a tudati szinté is. A hétköznapi tudatba túl sok magán-jellegű dolog keveredik, és ez a saját múltunk tudata – a gondolté, képzelté stb. –, de a múltban semmi reális sem jöhet létre, különösen nem közösség.

Egy ezoterikus közösség értelme nem csak az együttlét, bár ez az ember realitásához hozzátartozik: az ember Szó és *beszélgetés*, és az egyes ember nem valóság – ez az értelme az igazi, a valódi szőlőkérő szőlő példázatnak (Jn.15,1.). De a közösség értelme ezen túlmenően, hogy elvesse az emberi jövő csírait. Az egyes ember igen nagymértékben tökéletesítheti magát, de ebben a cselekedetében sincs egyedül; az emberiség érdekében való működéshez legalább kettő szükséges. Az egyes ember itt mit se tehet, mert egyedül nem tudja kibontakoztatni teljes emberi valóságát, *hatalmát*: szójellegűségét. Ezért beszél így a Logosz-lény Máténál (18,19–20.): „Amen mondom néktek, ha ketten közületek minden cselekedetükben egybehangzanak a Földön, amit csak kérnek, megadja nekik az én mennyei Atyám. Mert ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemre, ott vagyok közöttük.”

Ebből a meditációból a fent leírtakon túl a következőket bontakoztathatjuk ki. „Amen mondom néktek” – ez az alapvető „tanítás”, vagyis útbaigazítás és követelmény: a beszélőre nézettek – *én mondom nektek* –, *ő az Amen*. Ketten a Földön *teljesen* egybehangzóak lehetnek morális, teremtő cselekvésükben – kihallatszik a morális intuíció inspiratív forrása – akkor, a teljességben van a hatalom, ami mindenre képes; de minden cselekvést be kell vonni, semmilyen egoisztikus cselekvés sem maradhat: odaadottságuk, egybehangzásuk teljességében ellenállhatatlanok így ketten. Ez a meditáció második szintjén való jelenlét, „beszélgetés” magasabb értelemben, beszélgetés a Földért, a Földön való cselekvésben. *Már* nincs mit kívánni, kérni: *ez* a teljesített kérés maga. A meditációs szöveg nem racionális: felfoghatjuk úgy, hogy a cselekvés harmóniája a teljesített kérés következménye. A 19. vers felidézi a morális intuíció szintjét. A következő vers megadja ennek föltételét. „Mert...” Ez a feltétel az egybe-

gyűlés az „én nevemre” – hogy megszülessen a Szó, az Énvagyok. Sem a leírt cselekvéshez, sem ehhez a „születéshez” nem elég *egy* ember. De ha a Szó minden egyes emberben középpont van – és ezért közöttük is –, akkor ezek „ketten vagy hárman” valóban együtt lehetnek, jelen a teljes megszakítatlanság értelmében és együtt az Ő Nevével. A feltétel itt is, ebben a versben, az eredmény után hangzik el – ez az intuitív Szó jellegzetessége. A Logosz a lélek centrumában – középpont – az élet, az élő Szó szférájára utal. Ez nem a tudat peremén jelenik meg, tükrözésben, megfagyva és elmúlva, hanem forrásában, abban a pontban, ahol az ember a Logosz-lény világával kommunikál – „megközelíthetetlen a ti lépteiteknek”, semmilyen elképzelés nem ér el ehhez a centrumhoz, az emberekben lévő Grál-szentélyhez, érinthetetlen minden számára, ami nem maga is az Alétheia, az élő Igazság tisztaságából származik. A Szó a lélek centrumában – semmi másnak nem szabad ott lennie – egymáshoz vezeti a kettőt vagy hármat, hogy megszülessen az Ő Neve *ő* közöttük – egy emberek közötti realitás, a közösség csírája –, akkor teljesedik be kérésük, a helyes kérés a Szellemtől, és egész morális teremtetésükben összhangra juthatnak a Földön: „Akkor száll egy titkos szó előt...”

A „ketten közületek” teljes egybehangzása kell ahhoz, hogy az emberiség jövőjének a csírait elvehessék. A számítások helyesek; mert a számíthatóságban nincs igazi jövője az emberiségnek; ami csíra, az láthatatlan, vagy alig látható, az ember szívébe vetve. Húsvét először az írástudók és a farizeusok diadala volt. Ha létrejött volna a Messiás földi királysága, ahogy *ők* elképzelték, akkor nem lett volna kereszténység, mert nem lett volna feltámadás. A csíra elvetésének feltétele volt a hétköznapi porondján elszenvedett vereség.

A történelmi „most”-ról való lemondás volt annak a jövőnek a feltétele, ami mintegy a IV. századig a kereszténység volt, és azután különböző szellemi áramlatokban élt tovább, részben földalatt. Az impulzust érthetjük így: áldozat a jövőért. Ezt tették a mártírok. Az *ő* áldozatuk nélkül nem olvsnátok ezeket a sorokat.

Ez a jövőidejűség és ez az áldozati jelleg hatja át az újkori nyilvános ezoterikus közösség megalapítását, amelyet újra és újra, nap mint nap valósággá – működővé – tenni, azoknak a feladata, akik ezt megértették. Aki ezt nem tölti be, az nem értette meg. Még nem. Aki megértette, minden egyes ember, tudni fogja, hogy *mi* az az áldozat, amit neki a Föld jövőjének a szellemi tettekre, szellemi életre felhívó inspirálója sugall, annak a nevében és szellemében, aki a legnagyobb áldozatot hozta a Földért és az Emberért.

Szeretnék VALÓSÁG lenni,
és nem átmeneti állapot, örökös készenlét, folytonos várakozás.
ELEVEN VALÓSÁG szeretnék lenni,
amelyet egész életemben mindenben és mindenkiemben kerestem;
hangban, gondolatban, szeretetben, sorsban.
Szeretném SAJÁT ÉLETEMET ÉLNI,
miként azok, akikre sorsuk rátalál,
akik saját idejükbe érkeznek.
Mennyi halált kell még lelkemből fizetnem életemben?
Szeretnék SAJÁT HALÁLLAL meghalni,
gyilkosság és öngyilkosság nélkül,
természetesen betelt mértékkel,
véghezvitt feladattal.
Szeretném, ha VÉR és LÉLEK lenne az emberekben írásom, a hangtalan
hangok muzsikájának áradása.

László Ruth

A holisztika az egységről, egyetemességről, egészlegességről való legmélyebb létélményt fejezi ki, foglalja össze. Az életről és a létezésről való legfontosabb tudás. Olyan megismerés, amely az embert a társadalommal, természettel és természetfelettil való kölcsönhatásában és egységében szemléli és fogalmazza meg.

Minden emberben működik, mivel minden ember élete az eredendő és potenciális teljesség megvalósításának irányában halad.

„A FORDULÓPONT”

Nemzetközi Holisztikai Egyesület

márciusi nyilvános összejövetelén Héjjas István tartott előadást Párhuzamok a modern tudomány és keleti bölcelet címen.

Az alábbiakban a szerző hasonló című könyvének legfontosabb gondolatait idézzük.

„A MODERN FIZIKA ALAPJÁN AZ UNIVERZUM OLYAN DINAMIKUS, RÉSZEKRE FEL NEM OSZTHATÓ EGÉSZET ALKOT, AMELY MAGÁBAN FOGLALJA A MEGFIGYELŐT IS.”

Héjjas István: A modern tudomány és a keleti bölcelet

Orient Press Könyvkiadó és Szolgáltató Kft. 1990.

Ősidőktől kezdve van egy megosztottság az emberek között abban a tekintetben, hogy a kevesek és sokak számára őrzött és átadható esoterikus illetőleg exotérikus tudás a beavatottak és avatatlanok széles körét különbözteti meg. Ugyanilyen elkülönültség mutatkozik a keleti és nyugati gondolkodás között, és vannak, akik magát a kultúrát is hajlamosak lennének ilyen elvek alapján felosztani.

Korunk eme tudathasadásos attitűdje és az általános válság, amelyet napjainkban sokan politikai, gazdasági, társadalmi okokra vezetnek vissza, valóban komoly kihívást jelentenek mindannyiunk számára. Felvetik a kérdést:

- sokat tudunk a világról, önmagunkról, vagy nagyon keveset;
- a lényegest, vagy a lényegtelenet;
- az igazi tudás, vagy a hamis látszat irányítja-e életünket?

Amennyiben pedig korunk krízise mindenkit érint, a megoldáson is mindenkinek munkálkodnia kell. A XX. századot az emberek tették a tudomány, a gépkorszak és a világháborúk századává. A racionális kultúra kulminációs pontján nekünk kell az átfordítást a szeretet és bölcsesség irányába megtennünk.

Fordulópontra van szükség,

- amely a szélsőségek helyett a minden irányba való kiegyenlítődést teremt meg;

- amely a változást az egyes emberen *belül* hozza létre;

- és amely a külső változást ennek rendeli alá.

Ennek egyik példáját láthatjuk Héjjas Istvánnál, aki villamosmérnök, lézertechnikával foglalkozik és legfőbb érdeklődési területe a keleti bölceleti rendszer. Fenti könyvében a modern fizika és a keleti bölcelet találkozáspontját elemzi. Nem a különbözőségeket hangsúlyozza, hanem az megegyező vonatkozásokra irányítja az olvasó figyelmét. A külső és belső ugyanazon valóság két oldala, amelyben a dolgok, erők, történések, formák fonala a kölcsönös függések végtelen hálójában szövődik össze. A „résztvenni és nemcsak megfigyelni” elv a fizikában néhány évtizedes, a keleti misztikában évezredes ismeret. Az ember *tudata* is a kozmikus hálózat része. A megfigyelőrendszer és a megfigyelt „objektum” leírási módja közötti metafizikai ellentmondás feloldhatatlan. A modern fizikát az ilyen paradoxonok segítették magasabb nézőpontokhoz, a keleti felfogás szerint a paradoxonok a teremtett világ lényegi jellegzetességei.

Az ellentétprobléma az emberi természet inherens principiuma. Nincs egyensúly az önmagát szabályozó rendszer ellentéte nélkül. Egyszer minden beletorkollik ellentétébe, a be- és kilégzés ritmusá-

nak megfelelően, miként a systole és diastole is váltják egymást. A nyugati gondolkodásra inkább jellemző extraverzív attitűdöt a tudattalanban működő introverzív hajlam kompenzálja, amely lényegében Kelet vezető szellemi princípiumával azonosítható. Ily módon válik a világnézet életérzéssé, a tudomány statikus törvénye dinamikus elvvé. A görögöknél a tudomány, technika, művészet és sanctum egységet képeztek, együtt voltak. Az egység és egyensúly elvesztése után korunkban újból kínálkozik felismerésének és megragadásának lehetősége.

Amióta a fizikusok tudják, hogy modelljeik nem képesek a teljes valóságot leírni, csupán a jelenségek egy szűkebb csoportját, bizonyos halmazát, egy-egy arculatát, azóta a tér, az idő, az anyag, a tárgy, az ok-okozat jelentése alapjaiban megváltozott. Az atomfizika és a relativitáselmélet minden addigi felfogást megkérdőjelezett és felborított.

Az idő nem létezik, nem bír valóságos egzisztenciával, hanem relatív. Nincs független háromdimenziós tér és egydimenziós idő, hanem ezek együtt a *négydimenziós idő-tér kontinuumot* alkotják. A tér és idő tehát nem abszolút fogalmak a relativitáselmélet értelmében, hanem szavak, amelyeket a megfigyelő a jelenségek saját nézőpontból történő leírásához használ fel. Ebből az is következik, hogy a természettudomány nem a természetet, hanem a természet és ember kölcsönhatását írja le. Az atomfizikában nem beszélhetünk többé a természetről anélkül, hogy egyúttal önmagunkról is ne beszéljünk. Hiszen a tudat teremti az objektív világot.

A materialista filozófia szerint a tudat „tükrözi” a valóságot, azaz nem részese, hanem különálló, és passzív képet alkot róla. Ez a nézet nyitva hagyja azt a fontos kérdést, hogy az ember biológiai halálával, – tudatának kialvásakor – mi történik valójában az emberrel és az étellel.

Kelet bölceletében a misztikus meditáció a tudatot az univerzummal kapcsolja össze: az individuális Én feloldódik a kozmikus egységben, a személyes élet az univerzális létben. Az asztrológiából is ismert, hogy a tér és idő nem szeparált entitások. A születés helyi idejét – ívhosszának megfelelő időt – át kell számítani csillagidőre.

A relativisztikus jelenségek felfogása azért nehéz, mert érzékszerveinkkel nem tudjuk a négydimenziós teret közvetlenül szemlélni, sem vizuálisan elképzelni. A mindennapi életünkben szereplő tér csupán a valóságos tér 3 dimenziós vetülete. Csak dinamikus szemlélettel – amely a szüntelen mozgást és változást helyezi előtérbe – észlelhető az idő térbe való beleszővődése.

A dinamikus univerzumban a végső valóság nem választható el különféle manifesztációitól. Ily módon az anyag és szellem végsősoron nem különböznek egymástól. Az anyag kikristályosodott és megsűrű-

södött szellemnek tekinthető. Ez lényegében egybeesik a fizika $E=mc^2$ törvénnyel, amely az anyag és energia azonosságát mondja ki. Az energia különféle megjelenési formái – mint pl. hő, fény, magnetizmus, elektromosság, radioaktivitás, kémiai-, hőenergia etc. – változatlan össz mennyiség mellett alakíthatók át egymásba.

A kvantumok energiacsomagok, dinamikus minták, amelyekből az atomok, molekulák, kristályok, kőzetek épülnek. Vagyis a részecskék maguk is mozgási folyamatok.

A fény részecske és hullám. Racionálisan nem érthető, mert ezek egyidejű létezése logikai ellentmondás. A modern fizika felismerte, hogy az atomi és szubatomi világ valósága túlmegy a klasszikus logika összefüggésein. A fény az elektromágneses tér hullámmozgása.

A Heisenberg-féle határozatlansági reláció azt tartalmazza, hogy egy részecske pillanatnyi térbeli helyzete és sebessége egyszerre nem mérhető, mégpedig nem a mérési rendszerek pontatlansága miatt, hanem mert a bizonytalanság a részecske lényegi tulajdonsága.

Helyzet, sebesség, idő és energia egymástól nem függetlenek, de eme komplementaritás egyidejűleg nem mérhető, hanem valószínűségi függvény formájában rögzíthető. A világ a dolgok és események bonyolult valószínűségi rendszere.

A részecskéhez tartozó valószínűségi hullám, a lét és nemlét egységének megfelelője. A részecske ottlétének és nemlétének dinamikus és periódikus változó egyensúlyi helyzete. Csakúgy, mint az üresség és forma sem ellentétek, hanem ugyanazon valóság két aspektusa: ami forma, az egyben üresség és viszont. A vákuum „élő üresség”, amelyben a teremtés és pusztulás örök ritmusa lüktet. Ez a virtuális részecskék „üres” térrel való dinamikus kapcsolata.

A Wu Wei elv túlmutat az eseményeken, dolgokon, minőségeken, a racionális és intuitív tudás mellett a harmadik tudást jelenti, a negatív megközelítést. A nemcselekvés nem pusztán tétlenséget takar, hanem a be nem avatkozást a dolgok természetes menetébe, hogy azok maguktól a cél felé folyjanak. A harmadik tudásban a pozitív és negatív stratégia komplementaritása van.

A tudomány és miszticizmus a tudat egymást kiegészítő megnyilvánulásai.

Tudatunk az univerzum teljességének integráns része.

A sors törvénye az emberi tudat és cselekedetek negatív visszacsatolások által fenntartott rendszer-mivoltát fejezi ki. A karma cselekvési láncreakció, időkötelék. A keleti miszticizmus így lényegében az időtől való megszabadulásra vonatkozik.

László Ruth

Sarah Eno – Dave Treanor

Konfliktusok megszelidítése kisközösségekben

Miközben tanuljuk a közös élet és munka szabályait, számos belénk nevelt társadalmi magatartásformával kerülünk összeütközésbe. Szinte törvényszerű, hogy konfliktusba kerülünk azokkal az emberekkel, akikkel együtt vagy akik közelében élünk, legyenek azok barátaink, élettársaink, munkatársaink, szüleink, gyerekeink vagy szomszédaink. A konfliktus része életünknek, gyakran a konfliktusok hatására jutunk előre, vagy változunk meg. Mindannyian folytatunk olyan beszélgetéseket, melyek során tudattalanul is arra törekszünk, hogy elkerüljük az érdekek ütközését. Ezt az eljárást kommunikációnk módjával és önmagunk tudatos irányításával szabályozni tudjuk.

A fenálló konfliktusok feloldása több szempontból is fontos. Kellemebb békés környezetben élni. A konfliktusok változások követelésére készíthetjük az embereket. – míg a konfliktus feloldása segítheti a közös otthon biztonságos hangulatának fenn tartását. A megoldatlan konfliktusok mindig ott vannak a levegőben és hol gyengébben, hol erősebben felbukkannak, sokszor olyan időt és energiát emésztene fel, amit jóval kreatívabb és hasznosabb módon lehetett volna felhasználni.

A konfliktus előfordulása természetes jelenség és mindig kísérni fogja életünket. A mi feladatunk, hogy megtanuljunk a lehető legkreatívabb módon válaszolni a konfliktusokra. A konfliktus szerves része a változási folyamatnak.

A konfliktus a közösség és az egyén fejlődésének egyik alapvető eleme. Egy folyamat, melyben különböző vélemények vagy cselekedetek harcolnak egymással, majd összeolvadnak és új emberi visel-

kedési formák alakulnak ki.

A konfliktusok azért alakulnak ki, mert az emberek azt képzik, hogy összeegyeztethetetlen céljaik vannak. Az összeütköző célok a viselkedési normák vagy az értékek megváltoztatását követelhetik meg.

A társadalmi struktúrán, vagy a közösségeken belüli összetartó (vagy széthúzó) kapcsolatok gyakran okoznak konfliktusokat.

A konfliktusokat nem szabad elkenőzni és nem szabad hagyni, hogy szilárdan kiépüljenek. Kialakulásuk pillanatában fel kell őket dolgozni. Nyílt konfliktusok azért alakulnak ki, mert az egyének vagy csoportok rájönnek, hogy elnyomás alatt állnak és változtatni akarnak a helyzetben. A konfliktus feloldásának a célja, hogy az egyének olyan kapcsolat felé haladjanak, melyben mindenki ki tudja bontoztatni képességeit.

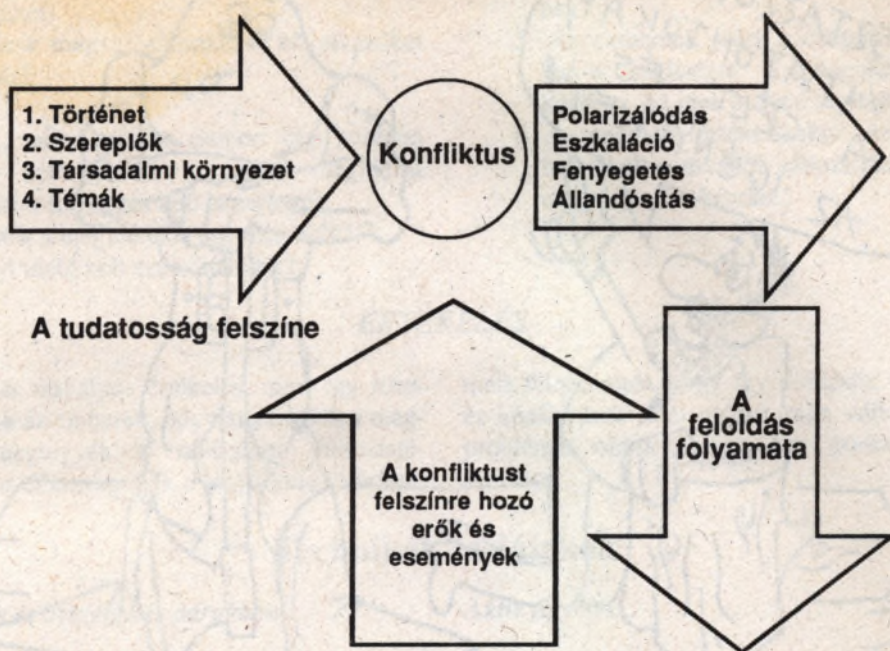
A konfliktusok előre meghatározhatóan dinamikusak és ciklikusak. Szabályozhatjuk úgy, hogy a legkevesebb kárt okozzák az egyéneknek és a csoportoknak és a legnagyobb fejlődést és hasznot biztosítják minden érdekeltnek.

Az érzések szerves részét képezik a konfliktusoknak. Érzés és racionális gondolkodás két különböző fogalom. Nem cselekedhetünk pusztán az érzésekre hagyatkozva, anélkül, hogy megvizsgálnáknak honnan erednek az érzések és vajon egybeesnek-e valamilyen jól kigondolt cselekvési tervvel. Az érzéseket csak érezni lehet, megoldani nem, míg a felmerült problémákat, viselkedési nehézségeket meg tudjuk oldani.

Az angliai Laurieston Hall-beli szerzőpáros Közösségalapítók Kézikönyvének egy újabb fejezetét tesszük most közzé, némi szerkesztéssel. A 3. Part 5.

*számában található az összejövetelekről, döntésekről szóló rész.
(The Collective Housing Handbook, 1982)*

A konfliktus kifejlődése

Konfliktus-elemző kérdések

1. *Történet* – Mi vezetett a jelenlegi válsághoz? Mit éreznek az érdekelt személyek? Mik az események és témák? Hogyan viselkednek az érdekelték?
2. *Szereplők* – Kik a fő- és kik a mellékszereplők, kik lehetnek potenciális szövetségesek vagy harmadik felek? Minden konfliktusban meg kell határozni, hogy ki uralja a konfliktust, ezután lehet dönteni arról, hogy kit kell bevonni a megoldásba.
3. *Társadalmi környezet* – minden konfliktus valamilyen, társadalmi viszonyok által meghatározott közegben jelentkezik. Lehetnek törvények vagy rendeletek, melyek korlátozzák a konfliktust. Meg lehet-e találni

ezeket a jogszabályokat? A konfliktus szórványos, ritkán jelentkező vagy mindig jelen lévő? Ki hozta felszínre a konfliktust?

4. *Melyek a konfliktusban szereplő emberek vitapontjai, céljai és igényei?* A konfliktus helyes megoldása nagyban függ attól, hogy az emberek vitapontjait, céljait és igényeit helyesen határozzuk-e meg. Ehhez segítséget nyújthat egy jelen lévő harmadik, a vitában nem érdekelt fél.
5. *Érzések:* Ahol konfliktus van, ott érzések is vannak. A pillanatnyi helyzet okozta izgatottság, csalódottság, harag, sértettség, félelem stb. vagy a múltbeli hasonló konfliktusok emlékének hatására az emberek kifejezik érzéseiket.

A feloldás folyamata

A VÉLEMÉNYEK ÖSSZEEGYEZTETÉSE

Idetartozik minden olyan tevékenység, mely pszichológiailag felkészíti az embereket egymás iránti kapcsolataik megváltoztatására.

Az összeegyeztetésnek öt megközelítési módja van:

1. *Kontaktust* teremtünk az érdekelték között – harmadik személy vagy csoport segítségét használjuk fel.
2. *Megvizsgáljuk az érzéseket.*

3. *Bizalom kiépítése* – eloszlatjuk a sztereotípiákat, megerősítjük az érdekelték szempontjainak pozitív vonásait, kiválogatjuk a közös pontokat és megerősítjük magát a kapcsolatot.

4. *Egyetértésre bírjuk a vitázó feleket*, hogy érzéseikről és a tárgyról beszéljenek.
5. *Irányelveket adunk a megbeszéléshez és a vitához.*

TÁRGYALÁS ÉS ALKUDOZÁS

1. *Tisztázzuk a történeteket* – minden személy vagy a csoport egy képviselője lehetőséget kap, hogy elmondja miként látja a konfliktust. A történet tisztázása során az emberek érveket állítanak fel az elérendő célok és igények mellett.

2. Minden személynek tisztáznia kell vitapontjait, céljait és igényeit. Ezt a gyűlés elején mondják el és nem záró kijelentések, hanem nyitó megállapítások. Mialatt az emberek beszélnek ezekről, céljaik és igényeik változhatnak, hiszen hallják mások céljait és igényeit.

3. *A probléma felosztása több kisebb részproblémára.* Ehhez meg kell vizsgálni, hogy kivehető-e részproblémák. A kisebb nézeteltéréseket könnyebb tisztázni. Egy kisebb probléma megoldása ösztönzést adhat az érdekelteknek a folytatáshoz.

4. *Válasszunk ki egy részproblémát és készítsünk hozzá megoldási változatokat.* Jól használható itt a brainstorm (ötletfolyam), csendes gondolkodás,

kiscsoportos munka, külső személy stb. A konfliktusban résztvevőknek jut idő arra, hogy a megoldásokról gondolkodjanak és felmérjék, hogy mennyire felelnek meg a megoldások céljaiknak és igényeiknek.

5. *Válasszunk ki egy megoldást.* Megoldás kiválasztása a vita szakaszban nagyon hasonlít a nagycsoportban rendezett többségi szavazáshoz. Helyesebb, ha megpróbálunk szintetizálni és mindenki ötletére építeni, nem pedig kiválasztunk egyet a sok megoldás közül.

6. *Megállapítjuk, hogy megoldás született.*

A döntéshozatalnál fontos, hogy a kapcsolatok rövid- és hosszútávú céljait is meghatározzuk. A megoldásnak mindkét céltípushoz alkalmazkodnia kell, egyébként hasonló konfliktusok merülhetnek fel a jövőben.

Folytassuk a problémák kiválasztását és a megoldási változatok felsorakoztatását.

MEGVALÓSÍTÁS

1. Határozzuk meg a megvalósítás menetét
2. Nézzük meg még egyszer mi az, amiben mindenki beegyezett
3. Keressük meg, hol van szükség segítségre
4. Jelöljük ki az értékelés időpontját

5. Értékeljük a konfliktus megoldásának teljes folyamatát

Az emberek gyakran egyetértenek valamilyen megoldásban, de annak megvalósítása már elmarad, mert nem tudják hogyan kell végrehajtani. Újra

beleesnek a régi szokásokba, vagy nem találják meg a helyes lépéseket.

A megoldások megvalósításakor a következőket kell megfontolni:

1. Mi az, amibe minden csoport vagy minden ember beleegyezett (a végső megoldást határozott formában kell ismertetni).
2. Ki minek a megtételébe egyezett bele?
3. Mennyi ideig kell ezt csinálniuk?

4. Mi a teendő, ha a problémák újra felmerülnek?

5. Az embernek vagy a csoportnak szüksége van-e segítségre a megoldás végrehajtásához, ha igen milyen segítség kell?

6. A megoldás értékelésekor vizsgáljuk meg, hogy kell-e további változtatásokat vagy új megoldásokat keresni.

ÉRTÉKELÉS

Szükséges a szabályos értékelés, mert így lehetőséget kapnak az emberek, hogy áttekintsék a megoldást és megtegyék a szükséges változtatásokat. Sokszor elhanyagolják a konfliktus lezárását,

mert félnek attól, hogy így döntésük végleges lesz és később már nem tudnak rajta változtatni. Ezt a problémát oldhatja meg egy értékelési időszak kitűzése.

Technikák és Játékok

Meghallgatás és beszélgetés párokban

Válasszanak ki valakit (a „tanácsadót”), aki nem érdekelt a vitában és akivel biztonságban és nyugalomban érzi magát a beszélő.

Keressenek egy eldugott helyet és biztosítsanak zavartalan időt. Megállapodnak, hogy minden, ami itt most elhangzik, köztük marad. Kijelölhetnek egy időtartamot vagy addi folytatják amíg „magától” abba nem marad a társalgás.

A tanácsadó fő feladata, hogy nagy figyelemmel kísérelje a mondottakat, ismétlje el néha a megállapításokat, tegyen javaslatot arra, hogy a másik ismétlje meg szavait, vagy mondjon ellenérveket saját állítására. A tanácsadónak nem az a feladata, hogy értelmezzen, ellentmondjon, tanácsoljon vagy elemezzen. A beszélgetés főszerelője a beszélő, aki megkérheti a tanácsadót, hogy segítsen neki. A lényeg, hogy az időt arra használjuk fel, hogy felszínre juttassuk érzelmeinket, utat engedjünk a könnyeknek, nevetésnek remegésnek, dühnek, verejtéknek; toporzékoljunk, kiabáljunk, sikítsunk; mondjuk ki minden illetlen gondolatunkat; gyakoroljuk mindazon dolgok kimondását, amit a csoportnak vagy másoknak akarunk mondani; fedezzük fel ésszerű igényeinket; fedezzük fel melyek azok az irányok, amiket a jövőben követni akarunk. Ha társalgás túlfűtött volt, a tanácsadó segíthet visszatérni a jelenbe: szórakoztató kérdéseket tesz fel pl. „Hány elefánt kell ahhoz, hogy visszahúzzon a terembe?”, „Számold meg a villanykörtéket (vagy bármi más) a szobában!”, „Hol látsz piros színt?”.

A párok elhatározhatják, hogy az időt megosztják és cserélik a szerepeket. Ajánljuk ezt a megoldást, mert senki sem szeret függőségi vagy hatalmi szerepbe kerülni.

Aktív figyelés

A módszer lényege, hogy megfigyeljük az emberek állításait, megkeressük a mögöttes meghúzódó érzelmeket és megpróbáljuk visszavetíteni azokat az illetőre.

Például:

Barát: *A gyerekek ma este csak nyűg voltak a nyakunkon.*

Figyelő: *Úgy érezted, hogy a gyerekek rohangászása előntötte, uralta a termet?*

Barát: *Igen, Minden este ezt csinálják és senki sem állítja meg őket.*

Figyelő: *Fáradt vagy már ettől és úgy gondold, hogy a szülőknek tennijük kéne már valamit?*

Figyelő: *A felszólalás hiánya miatt csalódottnak érzed magad.*

Barát: *Szakíthatnánk erre egy kis időt valamelyik lakógyűlésen. Azt hiszem, csak annyi az egész, hogy ne felejtsem el javasolni a napirendbe.*

A megfigyelés és a visszavetítés segíthet abban, hogy az izgatott személy biztonságosabban érezze magát, meghallgassák végre, anélkül, hogy védekeznie kellene esetleg „rosszindulatú” gondolatai miatt. Gyakran könnyebb ilyen beszélgetés után megoldást kidolgozni.

Érzések ismerete

Párokban, egymással szemben ülve, csukott szemmel, egymás kezét fogva. Néhány perces szünet után az egyik személy megszólal: „Tudatában vagyok annak, hogy ...” és érzéseiről szól. Ha túl nehéz így kezdeni, akkor először a

testünkről beszéljünk: „Tudom, hogy viszket a jobb térdem”, majd fokozatosan térjünk át lelki érzésekre. Két percig csináljuk, majd cseréljük szerepet.

Megfigyelés párokban

Az alapvető forma a következő:

1. Az első személy kifejti a konfliktusról véleményét, álláspontját, nézeteit, közben a másik hallgat.
2. A második személy újra elmondja az első véleményét, miközben az figyel.
3. Az első személy javítja vagy pontosítja az elmondottakat.
4. A 2. és 3. lépést addig ismétlik, amíg az első személy egyet nem ért a másodikkal.

Ugyanezt több személlyel is lehet végivinni, a maximum valószínűleg 4 fő; ennél több résztvevő esetén már vitára adhat módot a hosszú kivárási idő! Ha két ember között lép fel konfliktus vagy egyet nem értés, mindkét fél játssza végig a szerepeket addig, amíg vagy a konfliktust feloldják, vagy megértik egymás nézőpontját.

Néha a gyűléseken jelentkező konfliktusokat le tudjuk lassítani. A facilitátor vagy a megfigyelő javasolja a csoportnak, hogy hagyják abba egy időre a gyűlést és próbálják meg egy szünettel feloldani a kialakult feszült helyzetet. Ezt követően a megfigyelő, az itt következő gyakorlatok valamelyike után visszavezetheti a csoportot a gyűlés témájára.

Kézfogás

Álljatok körbe, egymás kezét fogva, csukott szemmel. Mindenki a jobb kezére összpontosítja energiáit, érezze minden részét annak a kéznek, amit fog. Pihenjétek. Utána összpontosítsátok a figyelmet a bal kézre és ismételjétek az előző gyakorlatot, de mindenki saját kezének a másik által történő felfedezésének a befogadására összpontosítson. Pihenjétek, kéz a kézben, finoman és szabályosan lélegezve. Engedjék el kezeinket.

Sokszor másokkal szembeni zavarunk oka, hogy feltételezések alakulnak ki bennünk arról, hogy mit gondol rólunk a másik. A legkézenfekvőbb – és a legnehezebb – megoldás erre, ha az illetővel megbeszéljük ezeket a feltételezéseket.

Ezt az ellenőrzést végezhetjük párban, esetleg egy segítő harmadik fél jelenlétében vagy csoport előtt.

Nézzünk arra a személyre, akivel beszélni akarunk és válaszunk ki három-négy feltételezést és szólalunk meg: „Azt hiszem azt hiszed rólam, hogy ... *makacs (passzív, hülye stb.) vagyok*”. Akihez beszélünk vagy figyel és nem válaszol vagy – ha a két ember elég biztonságban érzi magát az észrevételek megvitatására – elkezdik a vitát. Utána cserélhetik a szerepet.

Ezt megelőzheti vagy követheti párban végzett értékelési gyakorlat.

Gondoljunk három vagy négy olyan dologra, amit szeretünk társunkban és mondjuk meg neki ezeket. A másik ne válaszoljon. Cseréljétek szerepet.

PIHENÉS

Jógapihenés

Mindenki háton fekszik a földön, a fejek együtt, mint egy kerék küllői, szemek becsukva. A vezető mindenkit arra kér, hogy lélegezzen mélyen háromszor, majd engedjen ki minden levegőt a tüdejéből. Ezt követően a vezető sorra veszi az összes testrészt, kezdi a lábnál és csendesen, lassan mondja: „belégzés a lábfejekbe... kilégzés, engedjétek útjára az energiát... most belégzés a bokába ... most a lábikrába... hagyjátok elmenni az összes energiát ... most belégzés a combba és engedjétek el az energiát...”. Addig folytatjátok, amíg a vezető el nem ér a fejbőrig. Utána néhány perces pihenő következik. A vezető így fejezi be: „Nyissátok ki a szemeteket és dörzsöljétek végig magatokat. Álljatok fel.” Ez a gyakorlat tarthat fél órán át is, de legalább tizenöt percig kell csinálni.

Néha pár perces csend és mély lélegzés is segítheti a feszültség enyhítését és lehetőséget ad az embereknek, hogy elrendezzék gondolataikat és érzéseiket... A csend eszköztárunk egyik alábecsült eleme.

VISSZA AZ ALAPOKHOZ

Ha csoporton belüli konfliktus valamilyen alapvető kérdésben alakult ki, például zavar a csoport céljait illetően, vagy félreértések az elvárások terén, akkor hasznos lehet visszatérni az alapokhoz

és tisztázni, hogy mi az egyes tagok elképzelése a csoport céljairól.

Az elképzelések alapján kiderülhet hol vannak a kisebb és nagyobb különbségek, milyen feltételez-

sei vannak az embereknek a csoportról, és milyen közös céljaik és igényeik vannak a tagoknak.

Elképzelések tárlata

4-6 fős csoportokban végezzük. Mindenki kap tollat, színes ceruzát vagy filctollat és nagy ív papírokat, valamint körülbelül 45 percet.

Válasszuk ki mire koncentráljon a csoport. Ezt egy kérdés vagy kijelentés formájában fogalmazhatjuk meg pl.: „Egy nap az általam ideálisnak tartott közösségben / munkahelyen” „Milyen elvárásaim vannak a házamban élő emberektől?” vagy „Mit szeretnék én ettől a csoporttól?”.

Mindenki 15-20 percet tölt elképzelésének leírásával, vagy lerajzolásával. Utána egyenként felolvassák vagy elmagyarázzák rajzuk alapján elképzelésüket. Miután mindenki ismertette a sajátját, a csoport megvitathatja az eltéréseket és a hasonlóságokat.

Ezután – ha akarják – az egész csoport színre léphet, egy hatalmas tárlaton bemutatva az

elképzeléseket, célokat és igényeket. Így a csoport dönthet arról, hogy kívánják-e jobban tisztázni a dolgokat, feltárva a nem említett témákat is vagy döntéshozatalra van szükség.

A brainstorming hasznos eszköz arra, hogy gyorsan előkerüljenek az emberek agyából kipattanni készülő gondolatok az esetleges problémákról és nehézségekről.

Mielőtt a nagy energiavesztéseget jelentő probléma-elemzést elvégeznénk, tartsunk brainstormingot a csoport addigi eredményeiről, vagy azokról a dolgokról, amiket jónak tartunk a csoportban. A tény, hogy ott és együtt vagytok nagyon sok pozitív elemet hord magában. Természetes, hogy vannak problémák! A brainstorminghoz a csoport problémáinak pontos meghatározása szükséges, a kérdéseket egy-egy konkrét problémára kell feltenni és pozitív megszövegezésben előadni. Hasonlítsuk össze például ezt a két kérdést: „A ház mindig olyan, mint egy trágyadomb – mit tegyünk ezzel?” vagy „Hogyan tehetnénk tisztábbá, hangulatosabbá és kényelmesebbé a házat?”

ÉPÍTŐJELLEGŰ KRITIKA

Az emberek között sokszor a helyes kommunikáció hiánya miatt jelentkezik nézeteltérés. Míg belátni könnyű ezt a tényt, változtatni igen nehéz rajta. Gyakran jelent akadályt a jó kapcsolatok kialakulása előtt, hogy az emberek félnek kritikát nyilvánítani vagy meghallgatni valamilyen dologról.

Igen fontos, hogy a kritika támogató és segítő, ne vádló és gáncsoskodó legyen. Ha azt mondjuk valakinek, hogy „lusta buzi vagy”, valószínűleg védekező, tagadó és dühös, visszavágó választ kapunk. Ezért inkább így fogalmazzuk meg véleményünket: „ha nem jössz ki fát gyűjteni, mérges leszek rád, mert szerintem sokkal többet dolgozom, mint te”, így uralkodtunk érzéseinken és magyarázatot is adtunk.

Válasszunk ki egy időpontot kritizálásra. Ha csoportosan végezzük, akkor megtehetjük a rendszeres gyűlés előtt, vagy egyike lehet a csoport bizalmát és kapcsolatrendszerét fejlesztő gyakorlatoknak. A gyűlés kezdetekor a facilitátor felteheti a kérdést: „Van-e valakiben olyan érzés vagy gondolat, amit szeretne kimondani a csoport vagy valaki előtt?” A kritikát gyakorló személyek elmondják véleményüket, lehetőleg a fent ajánlott stílusban. A kritika címzettje nem válaszol, de nagyon figyel a kritikát. Nagyon fontos, hogy a kritizálónak ne tegyenek fel kérdéseket, ne szimpatizáljanak vele, ne segítsék, a címzett pedig fogadja el a kritikát. Ha olyan probléma merül fel, ami megoldást igényel, legjobb, ha a facilitátor felszólítja a feleket, hogy a gyűlésen kívül rendezzék a problémát, ha csak nem éppen emiatt jött létre a gyűlés.

A Crabapple közösség egy időben minden héten tartott egy olyan gyűlést, amit arra szántak, hogy

beszéljenek egymással érzéseikről, kritikát tegyenek és kapjanak és bizalmat és tudatosságot építsenek ki a csoporton belül. A gyűlés menetét minden héten más alakította ki, így bizonyos mértékben mindenki beleszólhatott a gyűlés formájába.

Bizalom és figyelem kiépítése

A kritika igen lényeges dolog, de legalább ilyen fontos a pozitív reagálás egymásra. Az említett játékok nagy része alkalmas arra, hogy bizalmat építsen ki a csoporton belül. Számos hasonló játék létezik még. A csoport eldöntheti, hogy minden második gyűlést vidám és játékos formában tartanak meg, a programot pedig egy vagy néhány ember szervezi meg. A pozitív visszajelzést természetesen nem kell a gyűlésre korlátozni. Használhatjuk a falújságot vagy egy nagy táblát is arra, hogy pozitív és biztató üzeneteket írjunk ki. Pl. „Örülök, hogy valaki kigyomláta a virágágyást” vagy „Értekelem azt a módot, ahogy a csoport együttműködött a pénzügyi válság idején”.

Birchwood Hallban megállapodás született arra, hogy heti egy alkalommal legalább 10 percet beszélgetnek minden taggal a háztartásról. Már jó ideje csinálják és véleményük szerint igen hasznos. Természetesen nem a módszer a lényeg, hanem az, hogy a csoport szánjon arra is időt, hogy ne csak az üzleti megbeszéléseken, negatív kritizáló gyűléseken találkozzon, szokásos munkavégzésen legyen együtt, hanem ezeken kívül is. Meglátjátok, hogy javuló csoportlégkör, megnövekedett energia és kitűnő csoportmoralé lesz az eredmény.

Dombi Tibor

ÖKONÓMIA VAGY ÖKOLÓGIA?

Államkereszténység és a természet kijavíthatósága

Sokszor beszéltünk már arról, hogy a mai szentírásai és vallástörténeti ismereteink alapján nem tekinthető szerencsés fejleménynek a jézusi gondolat szempontjából, hogy a történelmi kereszténység egy hódító világbirodalom szolgálatába állt. Azok mellé, aki „a népeken uralkodnak és jötevőknek hívatják magukat”. (Lk22,25) A kereszténység állami ideológiává válásának – nehéz belátni –, de volt egy másik, legalább annyira negatív hatása: mint kulturális és tudományos intézmény függetlenítette erkölcsi szempontból az embert a természettől. Igaz, minden kultúrában a világról való megfigyelések eredendően hivatott rendszerezője a vallás, ám a keresztény eredetű tudományon kívül nincs még egy, amely kizárná etikai rendszeréből a természetet. Ebből egy fontos és kockázatos következtetés vonható le: a kereszténység mint államvallás nem képes a természethez kapcsolódó emberi kultúra fenntartására. Ha így nézzük, végső soron ez indította el magát az ökonómiai folyamatot, amely a természet megjavításának eszméjéhez, majd egyre bonyolultabb kifejtéséhez vezetett. A legkorábbi időktől kezdve voltak olyan alternatív mozgalmak, amelyek általában ösztönösen és szintén vallási alapon, tulajdonképpen az ökonómiai folyamatot részben vagy egészen elutasították. A tudománnyal kapcsolatban, mely az ökonómia indukálója és fordítva, így beszél Kempis Tamás: „Bizony többet ér az alázatos földművelő, ki Istennek szolgál, mint a gögős bölcs, ki önmagáról megfélelkezve a csillagok járását fürkészi.” – majd ugyanott így folytatja a Krisztus követésében (1430k.) – „óvakodjál a túlságos tudnivágyástól ... (2)” (I. könyv 2. f.) Assisi

Szent Ferenc (1182-1226) vallomása is egyértelmű:
„Áldjon, Uram, téged, Földanya nénénk, ki minket hord és enni ad,

és mindennemű gyümölcsöt terem, füveket és színes virágokat”

Tőle ugyan elvitatják az első keresztény természetvédő címet, mondván, hogy e műve az akkori eretnek kathár ideológiára válaszolt. Mégis, amit az éltéről lejegyeztek, s az a tény, hogy követőinek megtiltotta a tudományokkal való foglalkozást, azt bizonyítják, hogy szembehelyezkedett az akkor meginduló ökonómiai folyamattal. Ezekről függetlenül a társadalom szervezésének fő tartópilére egyre inkább az ökonómia lett. Az ösztönös ökológiai gondolat itt-ott még felütötte a fejét, de mindig háttérbe szorult és elszigetelődött a keresztény civilizáció történetében. Nemrég az ökonómiai folyamat egyik „mutációja” környékén, amikor is megjelent a „struggle for life” eszmei bombája. Alapvető károkat okozott természetszemléletünkben ez a hipotézis, amelyről Szerb Antal találóan állapította meg, hogy „a természetet is úgy fogják föl, mint egy szabadversenyre berendezett társadalmat, ahol aki bírja, marja és aki nem bírja elpusztul.” Ezzel még inkább elmélyült az a végzetes kettőség ember és világa között, melyben már ateista alapállásból, a folyamat jellegéből következőnek tűnt fel az ember garázdálkodása a természetben.

Ökonómiai folyamat és ökológiai gondolat

Jól látható, hogy az ökonómia folyamata önmagát gerjeszti. Több ugrásszerű változáson megy át és akkor mindig kiterjeszti befolyási övezetét. Mi több,

„Zöldnek” nevezett mozgalmak elvállalták, hogy az ökonómiai folyamat háttára ülnek és kiabálnak, ha túl veszélyes irányba fordul.

lassan a társadalmak legfőbb szervezőelemévé és integráló eszközzé lép elő. Felmerül a kérdés, hogy a túltermelés és túltáplálás, valamint az ezekkel járó természetirtás mennyire szükségszerű velejárója az ökonómia öngerjesztő folyamatának. Egyértelmű választ erre még nem tudunk adni ami biztos, hogy, az ökonómiailag szervezett társadalom minden egysége alárendelődik e folyamatnak. Ugyanakkor az ökológiai gondolat mindig zavaros, ellenmondásos, ha – akarva vagy akaratlanul – az ökonómiához kapcsolja magát. Az ökonómia mindent körülölelő áradata rendszerint elszigetelte a társadalomtól azokat, akik a természet önmagában vett értékét vállalva kifejezték felháborodásukat és ellenszenvüket az ökonómia mindenhatósága iránt. Rousseau még főleg a természetes és nem-természetes „entétpárját állította szembe, de végső soron már ő is a gazdasági alapú társadalomszervezés akkori életmód-mintáit kérdőjelezte meg. Ugyanúgy Thoreau, aki élesen és megalkuvás nélkül ostromozta a természetet romboló, de dinamikusan „fejlődő” industrialista Amerikát. A társadalom különcei lettek, előítéletek vállalói, akiket évszázadok múltán ér csak utól a közgondolkodás. Az ökonómiai folyamat nem fogadja be az ökológia világosságát. Hanem eljött az idő, amikor a fékevesztett gazdasági fejlődés saját alapjait is kezdi felfalni. Ennek kézzelfogható jelei következtében tanúi lehettünk az ökológiai gondolat első világméretű kiterjedésének a hetvenes években. Az eredmény szigorúnak mondott környezetvédelmi előírások „Zöldnek” nevezett mozgalmak elvállalták, hogy az ökonómiai folyamat háttára ülnek és kiabálnak, ha túl veszélyes irányba fordul. Ezek tehát az ökonómiai folyamat ellenőrzői akartak lenni. Maga az elnevezés leleplező: környezetvédelem. Környezet és ember kettőségét jelzi. Kiszely Károly az Élet és Tudomány(!) hasábjain így fogalmazott nemrég (1990-52. sz.): „Lehet ugyanis valaki jó környezetvédő, miközben közömbös a természeti és tájvédelmi értékek iránt, sőt azokat esetleg háttérbe is szorítja.” Az ökológia természetrajzához különben is hozzátartozik, hogy egyszerűen nincs egységes normatív rendszere. Mégis, egyfajta vallás szent vonatkozási pontok nélkül. Vallás, mert meg akarja változtatni az emberek gondolkodásmódját s ezen át a világot. De mit értsünk ökológiai metanoián, ha az ökonómiai folyamat éltető és éltetett részesei vagyunk? Ökológiai tudatunk minősége attól függ, hogy hol állunk az ökonómiai folyamatban. Egy nagyváros közepén, számítógépmonitorok és egyéb elektronikus csodamasinák között legfeljebb némi környezetvédelmi filozofál-

gatásra futja, de ökológiai metanoiára képtelenek vagyunk, mert az ökonómiai folyamat élvonalában állunk. Választott életmódunk folytán hamisan csengenének a szánkban Seneca szavai: „jó az, ami természet szerint való”. És olyan képtelenségeket jelentünk ki, hogy a természet nem csúcsérték. Ezek a momentumok csak azt jelzik, hogy mennyire rögzült a természet és az erkölcsi kategóriák szétválasztása az európai civilizációban. Előbb-utóbb rá kell ébrednünk, hogy e választás előtt állunk: ökonómia vagy ökológia. A múlt rendszerben megkérdeztük magunktól, hogy szabad-e egy olyan gazdasági folyamat jó szakemberének lenni, mely ateista, erőszakra és elnyomásra épülő politikát szolgál. Kérdezzünk ma tovább! Szabad-e egy olyan ökonómiai folyamat jó szakemberének lenni, amely a természeti kincsek felelőtlen és rendkívül gyors elpusztítására épül?

Dialógusra várva

Egyre égetőbbé válik, hogy visszahelyezzük a természetet erkölcsi rendszerünkbe. Ez lehet az alapja az ökológiai metanoiának. És ez lehet alapja annak, hogy az ökonómiai folyamattal szemben egy ellentétes irányú, de éppoly jelentékeny folyamat induljon el a természet érdekeiért és értékeiért. (Csak el ne kereszteljék renaturalizációnak!) Az ökológia „hivatalos” szervei és önjelölt prófétái egyenlőre csak csipkelődő bolhák az ökonómia mammuttestén. A környezetvédelmi szakmémők (?) szóbeli ejnye-bejnyében részesíti a munkáját nehezítő ökológiai okvetetlenkedőket a HVG január végi számában, a tudós pedig okos érvelésre biztatja társait: „A mi jobban tudjuk” hozzáállás manapság már nem fogadható el. A felelőssége tudatában lévő tudósnak vagy technikusnak készen kell állnia arra, hogy a kritikára odafigyeljen, azokat gondosan elemezze.” (Magyar Tudomány 1991/1) Az ökológiának viszont végre egy ellentétes társadalomszervező folyamatá kell válnia, hogy létrejöhessen az a fajta „össztársadalmi konszenzus”, amit a társadalmi Szemle cikke sürget az ipari társadalmak megmentésére. (91/2) Ehhez be kell vezetni az ökológiai kontraszt-társadalom fogalmát és gyakorlatát. Ilyen kezdeményezések már vannak, de elterjesztésükre mind ezidáig nem született semmiféle hathatós stratégia. Az európai civilizációban a vallási indíttatású hatalmat az ökonómiai indíttatású hatalom váltotta fel. Ezért az ökológiának elsősorban nem a politikai szférával kellene a dialógust keresnie, hanem az ökonómiai hatalmasságokkal. Erre azon-

ban csak akkor lesz esélye, ha egyszer majd elszigetelt mozgalmak helyett egy társadalomszervező erőről beszélhetünk. Lester Brown, a Világkutató Intézet munkatársa az ökonómiai folyamatok immár ökológiai vészjelzéseiről így vélekedett: „Végső fokon az gazdasági jellegű, ha valamely nemzet elveszti termőtalaját és erdősegeit, mert bealkonyul a termelésnek is. A technikai fejlődés dacára éppen annyira függünk a fotoszintézistől,

mint bármikor valaha.” (USA-61. sz.) Mindaddig gyakorlatilag hatástalanok lesznek a megdöbbenőnek szánt adathalmazok és mennydörgő hangvételű követelések, amíg az ökológiából ki nem tisztulnak az ökonómiai sallangok, és meg nem erősödik egy ökológiai kontrasztfolyamat.

Bennünk és kívülünk.

A CSALÁD ALAPÍTVÁNY

főbb tevékenységei, célkitűzései, gondoljai

1. Mit tettünk, teszünk Magyarországon?

Az Élő Nemzeti Kincs pályázat a kiemelkedő értéket létrehozó családokra, személyekre kívánja felhívni a figyelmet. Bárki pályázhat a Másik Ember által. Az ajánlások alapján minden év decemberében bensőséges ünnepségen tíz díjat osztunk ki.

Ökumenikus Megújulási Fórumot szerveztünk, melynek célja volt a vértanúságot szenvedettekre való megemlékezés mellett a 40 év alatt a börtönt túléltek meghallgatása, az egyes felekezetek közös jövőjének keresése (1990.máj.26). Az akkor beteg Godó Mihály pankotai plébánossal a kórházban tv-felvétel készült, amely okt. 9-én került adásba Páter Godó címmel (38 perc)

Alkalmanként rászoruló nagycsaládokat tudunk segíteni. Orvos és pszichológus barátaink gyeseen levők problémáiban, családtervezési és gyermeknevelési kérdésekben segítük a hozzájuk fordulókat.

Támogatjuk egy abortuszmentes szülészeti osztály felállítását, egy vak diákok számára kidolgozott oktatási programot és egy iszákosmentő lelki szolgálatot.

Az Alapítvány baráti köre rendszeresen tart előadásokat és megbeszéléseket.

A „Sátor” oktatói munkaközösség a családi életre nevelés szemszögéből dolgozta ki munkatervét, szolgálatait felajánlja az oktatási intézményeknek. Kiadásra kész, Iskolakísérletek című kötetünkben bemutatjuk a sokféle alternatív kezdeményezést, hogy a szülők választását megkönnyítsük.

Távlati tervünk a családjog és az oktatási törvények terén az örökbefogadás segítése, az erkölcsi, az érzelmi és az ökológiai nevelés erősítése.

2. A nemzetközi megbékélésért

Részt vettünk a temesvári segítségnyújtásban, rendszeresen küldünk gyógyszert, élelmiszert, könyvet Romániába, s az onnan érkezőket segítjük.

A harmadik világ számára érkező adományokat a kívánt célra továbbítjuk.

Román-magyar családi hétvégét szerveztünk a megbékélés jegyében 1990 augusztusában. A háromszáz román családot különvonattal utaztattuk, magyar családok látták vendégül őket.

Ezzel kapcsolatban megkereste Alapítványunkat Duray Miklós író, a szlovákiai magyarság egyik vezetője, hogy egy hasonló hétvégét szervezzünk szlovák családok számára is. Erre sajnos jelen anyagi helyzetünk miatt nem tudunk vállalkozni.

1989 decemberében kezdeményezésünkre levelezőlapok ezrei mentek Magyarországról Prágába és Pozsonyba, cseh és szlovák nyelvű karácsonyi üdvözléssel és újévi jókívánságokkal (ismeretlenül, ottani telefonkönyv alapján). 1990 decemberében az Alapítvány folyóirata, az „Érted vagyok” segítségével Bukarestbe szerveztünk hasonló akciót.

3. Segítsen velünk együtt

Alapítványunk magánszemélyek adományaiból jött létre és semmilyen intézménytől nem kap támogatást. Ezért létrehoztunk egy vállalkozást, az IROTRON Kft-t, amely irodagépek átalánydíjas javításával foglalkozik. A „VERA” szövegszerkesztő saját fejlesztés, Robotron írógéphez csatlakoztatható. Emellett értékes, kultúrát is hordozó használati tárgyak és játékok gyártását tervezzük. Néprajzi kutató-

sok alapján így fedeztük fel a szalagszövőt, mely már kapható is nálunk. Keresztény, családi és közösségi szempontok szerint többféle naptártervet készítettünk, melyek kiadásra várnak.

Mivel nincsenek anyagi eszközeink reklámra, értékesítési nehézségekkel küzdünk. Mégsem szeretnénk értékelmutató és teremtő tevékenységünkről lemondani, mert meggyőződésünk, hogy sajátos profilunk hiányt tölt be a magyar társadalomban. Ezért szponzorokat keresünk. Kérjük, hogy amennyiben valamelyik célunkkal azonosulni tud, anyagilag is segítse munkánkat. (Az Alapítvány célú befizetések levonhatók az adóalapból.) Termékeink vásárlása vagy ennek közvetítése is nagy segítség számunkra. Munkavégzés, szellemi termékek, ingó és ingatlan értékek felajánlását köszönettel vesszük. Készpénz befizetéséhez kérésre átutalási postautalványt küldünk.

A Család Alapítványt öttagú kuratórium irányítja, tagjai maguk is nagycsaládos, jelenleg családonként 4-9 gyermekeket nevelő szülők.

A Család Alapítvány levélcíme: 1476 Bp. Pf.40. Telefon: 112-9430/226.

Számlaszám: 202-10809 (Magyar Hitelbank Rt. Bp. V., József A. u.5-7.)

Köszönettel és tisztelettel az alapítványtevők

Kérjük azokat a vallásos csoportokat, pedagógusokat, vezetőket, akik hitük indítására 'zöld' módon gondolkodnak, környezetvédelmi nevelésben, tevékenységben vesznek részt és szívesen szerepelnének egy közművelődési információs kiadványban, jelentkezzenek levélben az „Érted vagyok” szerkesztőség címén: 8003 Székesfehérvár Pf.7.

Bulányi György S.P: Merre menjek?
Evangélium - fiatalok. A szerző kiadása. Ára 160 Ft.
Megrendelhető utánvétellel az ÉV, 8003 Szfvár, Pf. 7. címen.

„Érted vagyok”

Szociális előfizetés

50 % kedvezménnyel, támogatott áron kapják az „Érted vagyok”-ot, a Család Alapítvány folyóiratát a nagycsaládos, mozgássérült, hallássérült, diák, hetven éven felüli és állami gondozott előfizetők!

Az „Érted vagyok” szerkesztősége - látván, hogy ma sok nagycsaládosnak, mozgás- és hallássérültnek, diáknak és idős nyugdíjasnak már egy kedves folyóirat előfizetése is gondot okoz - úgy döntött, hogy amíg elbírnak és amíg a szociális helyzet nem javul, addig a társadalmi csoportok számára a folyóiratunkat

— előfizetési formában —

támogatott áron, kb. 50%-os kedvezménnyel adjuk.

Az „Érted vagyok” ilyen 'szociális előfizetése' az 1991. évi hat számra 90 Ft (+60Ft postaköltség, összesen 150 Ft).

Ahol csoportokba gyűjtik az igényeket és megoldják az újság szétosztását, azaz ahol egy-egy címre legalább 15 példányt fizetnek elő, ott a postaköltséget mi vállaljuk.

Ha tehát egy címre legalább 15 példányos szociális előfizetést kérnek, akkor az előfizetés példányonként csak 90 Ft.

Az előfizetéseket az „Érted vagyok” 8003 Székesfehérvár, Pf.7 címre kérjük küldeni rózsaszín postautalványon, jól olvasható címmel.

Az utalvány hátára a közlemény részben kérjük ráírni, hogy szociális előfizetés és hogy hány példányt kérnek.

Kérjük, aki teheti, adománnyal segítsen, hogy ezt a szociális előfizetési lehetőséget fenn tudjuk tartani. A lap céljaira szánt adományokat a Család Alapítványhoz kérjük befizetni (MHB 202-10809) „Érted vagyok” megjelöléssel. Az adomány összegét a személyi jövedelemadó alpból le lehet vonni.

KRISZTINA UNYI LITOGRAFIA

Vai A

MEGKEZDEM AZ ÁTKELÉST

A nagypolitika almahámozás hóhérbárddal:

*az alma mindig odavész, a bárd minduntalan mást csinál, pedig nekünk
nincs több időnk. Elfogy a levegőnk, a melegünk, a reményünk.*

*A fogyasztás dár-idője végét járja. A gazdag népek elmulatták az
örökséget, báli meghívójuk érvénytelen.*

*Póthitekre, hamis prófétákra, ideológiákra köszönöm nem szorú-
lok.*

MEGKEZDEM AZ ÁTKELÉST

Megkezdem most, rögtön.

Nem pedig majd ha...

*Nem várok senkire, elindulok a gyerekekkel, a feleségemmel, a
barátaimmal.*

Itt nincs sorbanállás.

*Már mások is elindultak, vannak akik később fognak, de én se nem
várok, se nem sietek.*

MEGKEZDEM AZ ÁTKELÉST

HARMADIK
PART

POSTACÍMÜNK

H-1124 BUDAPEST
Németvölgyi út 120.

MEGJELENIK: TAVASSZAL — NYÁRON — ŐSZEL — TÉLEN

Előfizetőink publikációs joggal rendelkeznek. – Hogyan érvényesül ez?

Írásod elküldésekor mellékelj tömör ismertetést is. Ezután két eset lehetséges:

– Publikálásra alkalmasnak tartjuk. Ekkor megjelentetés után honoráriumot fizetünk.

– Nem kívánjuk közzétenni. Ekkor írásod információs tárunkba kerül, az ismertetést pedig közöljük. A kéziratok másolatai postai úton kölcsönözhetőek. Ha 50 ilyen igény befut, akkor újra megfontoljuk a közzétételt és csak különlegesen indokolt esetben állunk el ettől. Indokunkat közzéteszük a Harmadik Partban.

* * *

ELŐFIZETÉS:

1991-től számonként 20 Ft kedvezménnyel!!!

MEGVÁSÁROLHATÓ:

Számos könyvesboltban (TÉKA, Művelt Nép, Katalizátor Iroda, Pont) néha újságárusoknál, de kérni kell, mert többnyire nem rakják ki, egyes klubokban (Fészek, White-fül stb.) és budapesti galériákban.
DE A TERJESZTÉS ÁLLANDÓAN VÁLTOZIK.

Korábbi számok kaphatók: Írók boltja (Bp. VI. Andrássy út 45.) Katalizátor Iroda (Bp. VIII. Mikszáth K. tér 2.) Pedagógus könyvesbolt (Bp. V. Múzeum Krt. 3.) Pont könyvesbolt (Bp. V. Mérleg u. 6.).

* * *

Ha pénztárcád megengedi és közösséget érzel a Harmadik Parttal, akkor akár
ÖRÖKRE IS MEGKAPHATOD.

A Harmadik Part alapítványt ötezer forinttal vagy többel támogatók örökre megkapják a Harmadik Partot. (A támogató vagy a lap élte végéig.)

Az alapítvány céljára fordított összeg a SZJA adóalapjából levonható.

Erre szolgáló elismervényt küldünk.

ALAPÍTVÁNYUNK TÁMOGATÁSÁRA ÁTUTALÁS TELJESÍTHETŐ:
Harmadik Part Alapítvány, MHB 323-10528

A Harmadik Partban olyan **HIRDETÉSEKET KÖZLÜNK**, amelyek nem ütköznek főbb értékeinkkel. Környezetbarát termékeket, emberséges szolgáltatásokat kedvezményes áron hirdetünk. Tájékoztató: Maurer György 115-4430.

CONTENTS

- 4 **Erwin CHARGAFF**
WE NEED A NEW REDEEMER
An interview of Matthias Greffath with the 85-year-old Cassandra of German-American biochemists
- 11 **KISZELY Károly**
EASTERN BLUEPRINTS
Western democracies are ecologically impotent, because the development of built-in safeguards for Nature lags far behind of the dynamism of the whole system
- 16 **BARTOS Tibor**
LIVING WATERS
How to reclaim parched land? Drought and wetlands, as seen from Hungary.
- 24 **PINTER Tibor**
**WHAT ONE HAS TO KNOW...
 HOW TO RECOGNIZE A WHALE?**
Indispensable advices for travellers
- 28 **TANA-KOVÁCS Ágnes**
THE OWL

PAULINYI Tamás
GLITTER

HALÁSZ Tünde
IN MY DREAM
- 30 **Kahlil GIBRAN**
THE PROPHET
- 40 **OLTY Márta**
**AN ENIGMA OF CREATION: THE
 DESTINY OF ANIMALS**
The wrath of the Lord gave man and animal for a prey to each other. Why did animals deserve this fate? What have they got to do with human sins?
- 51 **BALÁZSI György**
**LIGHTBULB, NOT A FLASH IN
 THE PAN!**
(SEBEÖK JÁNOS: Biosphere In Rebellion)
- 54 **DOGCATCHERS' POUND**
- 56 **THAT'S ALL**
Gaia-news
- 58 **Rudolf STEINER**
ANTHROPOSOLOGY I
It influences one whole life, if this agnosticism makes itself a master over the soul.
- 64 **SZÉKELY György**
THE COMMUNITY OF MODERN SPIRIT
There is nothing informative in meditation, it has nothing to do with description of facts, but there is plenty of assignement in it ...
- 66 **LÁSZLO Ruth**
(HÉJJAS ISTVÁN: Modern Science and Eastern Wisdom)
- 68 **Sarah ENO-DAVE TREANOR**
**SOLVING CONFLICTS WITHIN
 SMALL COMMUNITIES**
Feelings are to be felt, not to be solved. Problems and difficulties of behavior, on the other hand, can be solved, once they present themselves
- 74 **PALM LEAF**
Pages of the Catholic Base Group
- GRAPHICS:** VÁCZI András

ERWIN CHARGAFF • KISZELY KÁROLY • BARTOS TIBOR
KAHLIL GIBRAN • RUDOLF STEINER • SZÉKELY GYÖRGY

- *Keleti sémák után...*
- *Élő vizet*
- *Amit tudni illik...*
- *A próféta*
- *A teremtés rejtélye az állati sors*
- *Békét a földdel*
- *A modern szellemi közösség*
- *Konfliktusok megszelidítése*
- *Ökonómia vagy ökológia*

